William Faulkner

Pe patul de moarte

(„As I Lay Dying”, 1930)

Traducere de Horia-Florian Popescu şi Paul Goma

WILLIAM FAULKNER

Pe patul de moarte

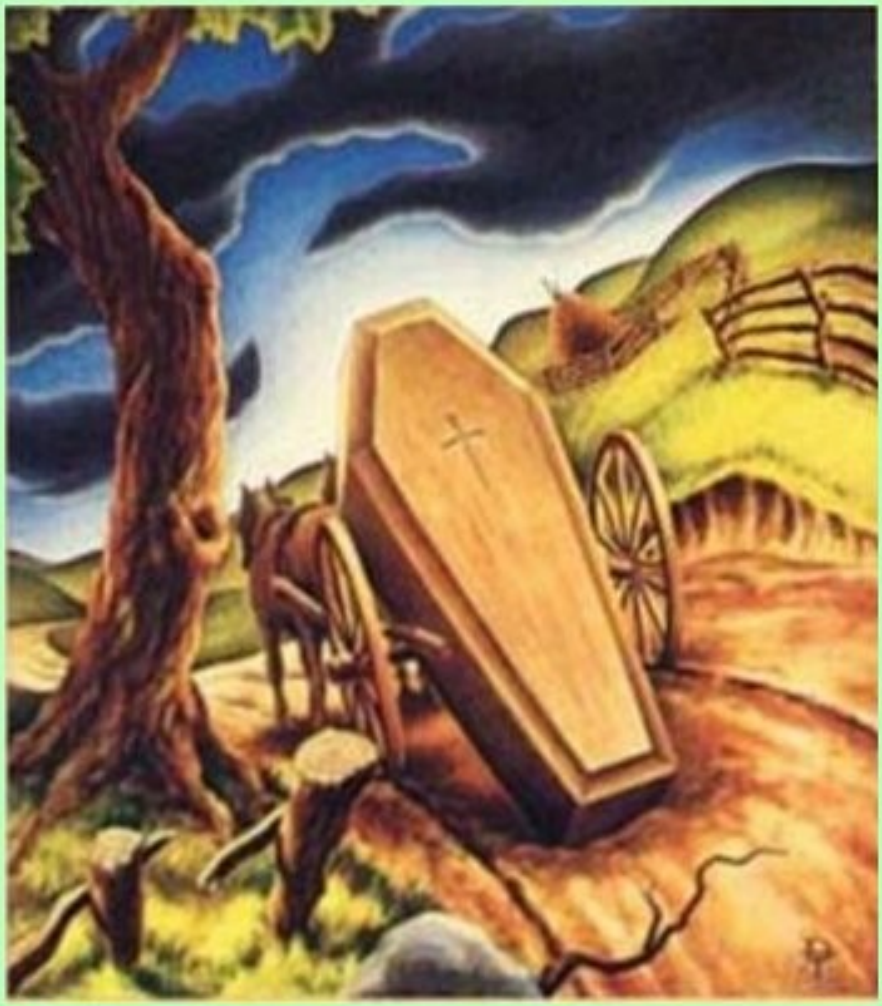

Redactarea versiunii eBook: Cosimo, ianuarie 2013
- versiune definitivă -
Editura Cartea Românească, 1972

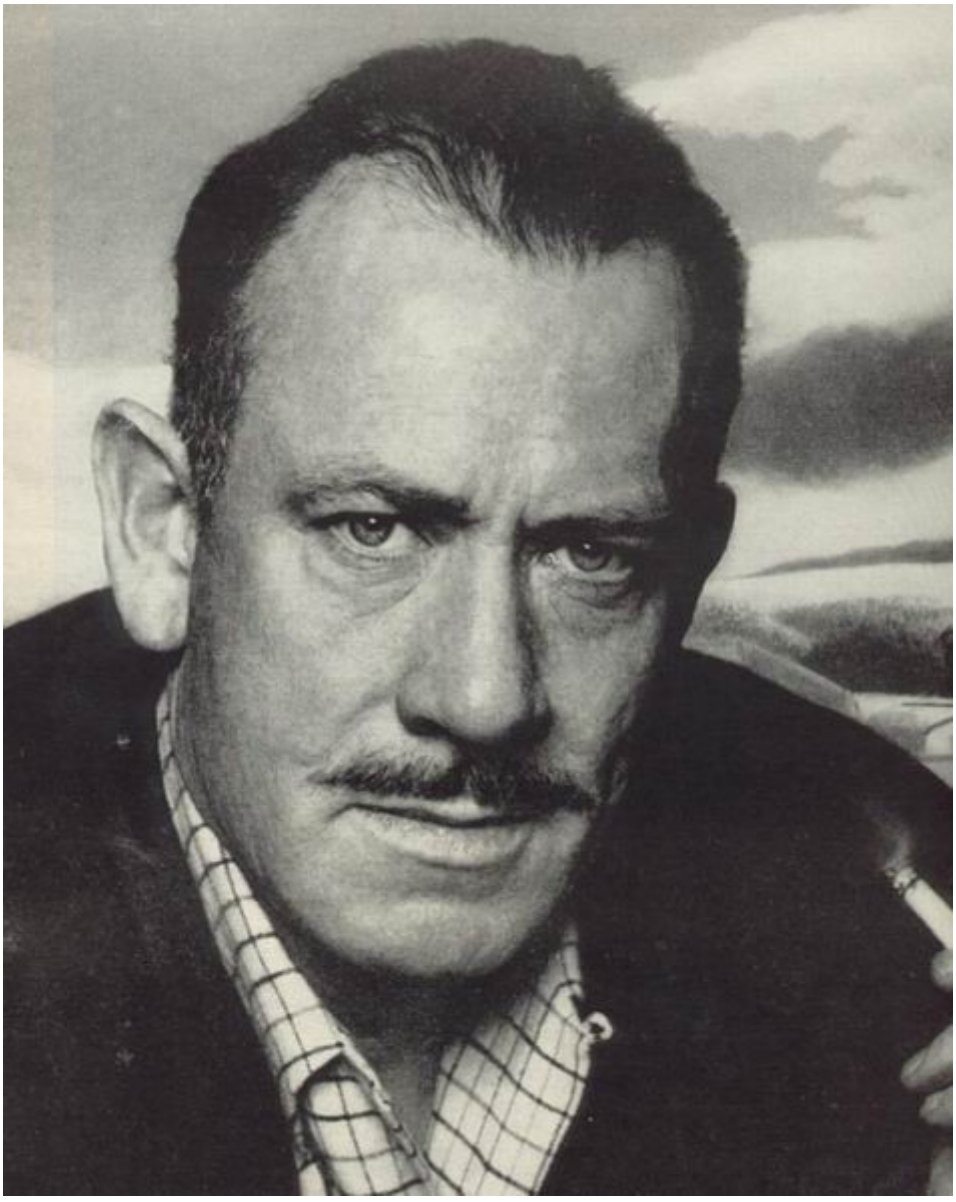

Cuprins:

Pe patul de moarte
Darl
Cora
Darl
Jewel
Darl
Cora
Dewey Dell
Tull
Anse
Darl
Peabody
Darl
Vardaman
Dewey Dell
Vardaman
Tull
Darl
Cash
Vardaman
Tull
Darl
Cash
Darl
Vardaman
Darl
Anse
Darl
Anse
Samson
Dewey Dell
Tull
Darl
Tull
Darl
Vardaman
Tull
Darl
Cash
Cora
Addie
Whitfield
Darl
Armstid
Vardaman
Moseley
Darl
Vardaman
Darl
Vardaman

Darl
Vardaman
Darl
Cash
Peabody
MacGowan
Vardaman
Darl
Dewey Dell
Cash

Lui HAL SMITH

Darl

Jewel şi cu mine venim de la câmp, călcând pe potecă în şir indian. Deşi merg înaintea lui cu cincisprezece picioare, cineva care ne-ar privi dinspre magazia de bumbac ar vedea, cu un cap deasupra mea, pălăria de paie, veche şi hărtănită a lui Jewel.

Poteca, netezită de umblet şi coaptă de dogoarea lui Cuptor ca o cărămidă, alunecă printre tarlalele verzi de bumbac până la magazia de bumbac din mijlocul câmpului, unde coteşte şi o înconjoară pe după cele patru colţuri rotunjite şi o ia din nou peste câmp, şlefuită sub paşi.

Magazia de bumbac e din bârne grosolane, dintre care lipitura a căzut de mult. Pătrată, cu acoperişul într-o apă, spart, se lasă-ntr-o rână, paragină pustie şi licăritoare în lumina soarelui, cu câte o fereastră largă, pe firul potecii, în cei doi pereţi opuşi. Când ajungem, eu cotesc şi ţin cărarea ce înconjoară magazia. Jewel, cinşpe picioare-ndărătul meu, privind drept înainte, trece prin fereastră dintr-un singur pas. Privind ţintă drept înainte, cu ochii lemnii pe obrazul de lemn, străbate duşumeaua din patru paşi, cu gravitatea ţeapănă a unui tutungiu indian în salopetă peticită şi însufleţit doar de la brâu în jos, şi, dintr-un singur pas, trece prin fereastra opusă, din nou în potecă, chiar când eu dau colţul. În şir indian şi la distanţa de cinci picioare, de astă dată Jewel în faţă, o ţinem tot pe potecă, în sus, spre poalele râpei.

Căruţa lui Tull e lângă izvor, priponită la stănog, cu hăţurile înfăşurate pe speteaza leagănului. Leagănul e de două locuri. Jewel se opreşte la izvor şi ia tigva de pe craca de salcie şi bea. Trec de el şi urc poteca şi încep să aud fierăstrăul lui Cash.

Când ajung pe creastă, Cash nu mai taie la fierăstrău. În picioare, pe un morman de aşchii, îmbucă două scânduri. Între fibrele întunecate carnea lor e galbenă ca aurul, ca aurul moale şi poartă pe canturi, în unduiri line, urmele teslei: bun dulgher, Cash. Ţine pe capră cele două scânduri îmbucate pe canturi, a patra parte din ladă. Îngenunchează, ocheşte în lungul muchiilor, apoi le lasă mai jos şi ia tesla. Bun dulgher. Addie Bundren nu-şi putea dori o ladă mai bună în care să se odihnească. Asta are să-i dea tărie şi alinare. Apuc spre casă, urmărit de Tşşşuc Tşşşuc Tşşşuc al teslei.

Cora

Şi-aşa că am pus ouăle de-o parte şi ieri am copt. Şi cozonacii mi-au ieşit tocmai bine. Noi, în mare parte, din păsări trăim. Bune ouătoare, atâtea, puţine câte ne-au mai rămas după opossumi şi altele. Şi şerpii, vara. Un şarpe-ţi pătrunde-n coteţ mai iute ca orice.

Şi-aşa că, după ce era cât p-aci să ne coste mult mai mult decât credea domnul Tull, şi după ce-am promis că ieşim la socoteală cu diferenţa la numărul de ouă, a trebuit să fiu mai atentă ca oricând, fiindcă eu mi-am pus obrazul ca să le luăm… Şi-am fi putut ţine păsări mai ieftine, dar, de, aşa am făgăduit, cum mi-a zis domnişoara Lawington, când m-a sfătuit să fac rost de-o rasă bună, fiindcă însuşi domnul Tull e de părere că un bun soi de vaci ori de porci cu timpul îşi scoate banii. Şi-aşa că, pierzând atâtea, nu ne-a mai dat mâna să folosim noi înşine ouăle, fiindcă n-aş fi suportat să mă mustre domnul Tull, când eu mi-am pus obrazul pentru ele. Şi-aşa că, atunci când domnişoara Lawington mi-a zis de cozonaci, m-am socotit că-i pot coace eu şi să câştig deodată de-ajuns ca să sporesc valoarea netă a cârdului cu echivalentul a două capete. Şi că, dacă pun de-o parte câte-un ou, câte-un ou, chiar ouăle n-or să ne coste nimic. Şi săptămâna asta s-au ouat aşa de bine, că nu numai c-am pus de-o parte destule ouă ca să facem cozonaci, başca de ce ne legaserăm să vindem, dar am pus de-o parte destule, că făina şi zahărul şi lemnele n-or să ne

coste nimic. Şi-aşa că ieri am copt, mai cu grijă decât am copt vreodată-n viaţa mea şi cozonacii mi-au ieşit tocmai bine. Da’ când ne-am dus azi-dimineaţa la oraş, domnişoara Lawington mi-a zis că doamna s-a răzgândit şi că nu mai are de gând să dea serata, cum spusese.

„Oricum, trebuia să ia cozonacii”, zice Kate.

„Bine”, zic, „acum socotesc că n-a avut niciodată trebuinţă de ei.”

„Trebuia să-i ia”, zice Kate. „Da’ cucoanele de oraş, alea bogatele, le dă mâna să se răzgândească. Ălor săraci nu.”

Bogăţia n-are preţ în ochii Domnului, căci El vede ce-i în suflet. „Poate-i vând sâmbătă, la târg”, zic. „Chiar că mi-au ieşit bine.”

„Nu capeţi doi dolari de bucată”, zice Kate.

„Da-i ca şi cum nu m-ar costa nimic”, zic. „Le-am pus de-o parte şi din ele o duzină am dat-o pe zahăr şi pe făină. E ca şi cum nu m-ar costa nimic, fiindcă chiar şi domnul Tull îşi dă seama că ouăle puse de-o parte erau başca de ce ne-am legat să vindem, aşa că-i ca şi cum le-am fi găsit ori ni le-a dăruit careva.”

„Trebuia să ia cozonacii ăia, după ce că mai şi-a dat cuvântul”, zice Kate. Domnul vede ce-i în suflet. Dacă-i voia Lui ca unii oameni să aibă o părere despre cinste şi alţii alta, nu-i treaba mea să-i cercetez voia.

„Socotesc că n-a avut niciodată trebuinţă de ei”, zic. „Şi chiar că mi-au ieşit bine.”

Plapuma-i trasă până sub bărbie, aşa, arşiţă cum e, doar mâinile amândouă şi obrazul afară. E sprijinită de pernă, cu capul înălţat, ca să poată vedea afară, pe fereastră şi-l auzim de fiecare dată

când apucă fierăstrăul ori tesla. De-am fi surzi, uitându-ne la obrazul ei, aproape l-am auzi şi vedea. Obrazul i-i atât de veştejit, că oasele împung pielea în muchii albe. Ochii i-s ca două lumânări când, sub privirea ta, se scurg în găvanele de fier ale sfeşnicelor. Dar mântuirea şi iertarea veşnică nu pogoară asupră-i.

„Mi-au ieşit tare frumos”, zic. „Da’ nu ca prăjiturile de le cocea Addie.” După faţa de pernă poţi să-ţi dai seama cum spală şi cum calcă fata aia, dacă şi ăsta se mai cheamă călcat. Măcar asta să-i arate cât de oarbă a fost, că zace acolo, la cheremul şi bunu-plac a patru bărbaţi şi-un zdrahon de fată. „Nu-i femeie-n ţinut să se-ntreacă la copt cu Addie Bundren”, zic. „Un lucru-i sigur, de s-ar scula de pe boală şi-ar coace iară, cozonacii noştri n-ar avea nicio căutare.” Sub plapumă nu-i mai mult decât o mogâldeaţă cât un cristei şi singurul semn după care ştii că răsuflă e foşnetul saltelei umplute cu păstăi. Nici părul de pe tâmplă nu i se clinteşte, chiar cu fata aia de stă drept deasupra ei şi-i face vânt cu evantaiul. Pe când ne uităm la ea, trece evantaiul dintr-o mână-ntr-alta, fără să contenească din mişcare.

„O fi dormind?” şopteşte Kate.

„Ba se uită la Cash, colo”, zice fata. Auzim fierăstrăul în scândură. Aduce cu sforăitul. Eula se răsuceşte pe cufăr şi se uită afară, pe fereastră. Mărgelele-i vin tare frumos la pălăria aia roşie. N-ai zice c-a dat pe ele doar douăşcinci de cenţi.

„Trebuia să ia cozonacii ăia”, zice Kate.

Sigur că banii mi-ar fi prins bine. Da-i ca şi cum nu mă costă nimica, afară de copt. Pot să-i spun că oricui i se poate întâmpla să dea chix, numai că nu

toţi scapă dintru aceasta fără de pată, aşa am să-i spun. Că nu oricine-i în stare să-şi înghită greşelile, aşa am să-i spun.

Vine cineva pe sală. E Darl. Nu se uită-năuntru când trece prin dreptul uşii. Eula îl urmăreşte cum trece şi cum dispare din privire către spatele casei. Mâna i se înalţă, atinge uşor mărgelele, apoi părul. Când îşi dă seama că mă uit la ea, privirea i se stinge.

Darl

Taica şi Vernon stau pe prispa din spate, taica împinge tutunul de pe capacul tabacherii pe buza de jos pe care-o ţine ţuguiată între degetul mare şi mijlociu. Ei se uită-n jur, pe când eu străbat prispa şi scufund tigva în găleată şi beau.

„Unde-i Jewel?” zice taica. Pe când eram copil, am descoperit întâia oară ce gust minunat are apa după ce-a stat o vreme în găleată de cedru. Rece şi iute, niţel tămâiată, cum miroase vântul fierbinte de iulie printre cedri. Pe puţin şase ceasuri să stea şi s-o bei din tigvă. Apa n-ar trebui niciodată băută din fier.

Şi noaptea e şi mai bine. De obicei, stăteam pe sală, întins pe-o saltea de paie şi aşteptam, până ce-i auzeam pe toţi că dorm şi-atunci puteam să mă ridic şi să mă duc iar la găleată. Era neagră totdeauna, poliţa neagră şi ea, oglinda liniştită a apei o deschizătură în nesfârşit, rotundă, prin care, înainte de a o tulbura, trezind-o cu căucul, puteam să văd o stea ori două, poate în găleată şi poate în căuc, o stea ori două, înainte să beau. Apoi am crescut, m-am făcut mai mare. Atunci am început să aştept să se ducă la culcare cu toţii, ca să pot sta întins, cu poalele cămăşii sumese, auzindu-i cum dorm, simţindu-mă fără să mă ating, simţind cum tăcerea de răcoare îmi adie peste mădulare şi întrebându-mă dacă acolo, în întuneric, e Cash, făcând şi el asta, ori poate că el o făcea de vreo doi ani, înainte ca eu s-o fi putut dori ori să fiu în stare s-o fac.

Taica are labele picioarelor vătămate rău,

degetele mari chircite şi-ncârligate şi noduroase şi nicio unghie la degetele mici, de când era băiat, de la munca grea şi în umezeală şi cu încălţări făcute în casă. Lângă scaun, bocancii lui butucănoşi. Parc-ar fi ciopliţi din fontă cu un topor bont. Vernon a fost la oraş. Nu-i ştiu să se fi dus vreodată la oraş în salopetă. Nevastă-sa, zice lumea. Înainte a fost învăţătoare.

Arunc pe jos ce-a mai rămas în tigvă şi mă şterg la gură cu mâneca. Are să plouă înainte să se lumineze de ziuă. Poate chiar înainte de se-ntunecă. „Jos, la grajd”, zic. „Înhamă.”

Acolo, jos, hârjonindu-se cu calu ăla. O să treacă prin grajd către păşune. Calul nu se vede: e-acolo-n deal, printre puieţii de pin, unde-i răcoare. Jewel fluieră o dată şi ascuţit. Calul sforăie, atunci Jewel îl vede cum îi scapără culorile, ţipător, în umbra frunzişului, albastră. Jewel fluieră din nou. Calul vine, îşi dă drumul pe povârniş la vale, cu picioarele-nţepenite şi-şi ciuleşte şi-şi scutură urechile şi-şi rostogoleşte ochii ceacâri şi se opreşte, frânt, la vreo douăzeci de paşi de Jewel, ponciş, pândindu-l cu capul răsucit şi încordat ca o pisică.

„Poftiţi, domnule”, zise Jewel. Calul se mişcă. Îşi mişca pielea iute-iute şi şi-o-ncreţeşte şi limbi învolburate pâlpâie ca tot atâtea flăcări. Dă un galop scurt şi ocolit, scuturându-şi coama şi plesnind din coadă şi bolovănind ochii şi se opreşte iar, înţepenit pe copite, pândindu-l pe Jewel. Jewel se duce aţă la el, cu mâinile lipite de coapse. Fără picioarele lui Jewel, ei doi par, în soare, două figuri cioplite pentru un tablou *sauvage.*

Când Jewel e gata să-l atingă, calul se-nalţă pe

picioarele dindărăt şi cu cele din faţă bate înspre Jewel. Apoi Jewel e-nconjurat de o aureolă scânteietoare de copite ca de o părere de aripi; printre ele şi sub pieptul umflat al calului, el se mişcă în unduiri fulgerătoare de şarpe. Pentru o clipă, înainte să simtă în braţe smucitura, îşi vede trupul desprins de pământ, orizontal, şfichiuind ca un şarpe aerul, până ce nimereşte nările calului şi atinge iar pământul. Atunci rămân în nemişcare, împietriţi, înspăimântaţi, calul tras îndărăt, proptit pe picioare ţepene şi tremurânde, cu botul în pământ; Jewel, bine înfipt în călcâie, taie cu o mână răsuflarea calului, cu cealaltă îl bate pe gât uşurel, drăgăstos şi-ndelung şi-l înjură crunt şi spurcat.

Stau încleştaţi şi înfricoşători ca ciopliţi în piatră, calul tremură şi geme încetişor. Şi-apoi Jewel e pe spinarea lui. Se-azvârle printr-o răsucire scurtă şi şerpuită ca plesnetul de bici, trupul lui e jumate-n aer, jumate una cu calul. Pentru încă o clipă, calul rămâne înţepenit, cu botul în pământ, înainte de a ţâşni în galop. Coboară dealul în salturi frânte, de să-şi rupă spinarea, cu Jewel deasupra, înfipt ca o lipitoare, până la zaplaz, unde se opreşte, rupt, înfipt în copite, adunat, gata s-o ia din nou la goană.

„Brava”, zice Jewel, „ho, acu, că ţi-o fi de-ajuns.”

La grajd, Jewel îşi dă drumul de pe cal din mers. Calul pătrunde-n boxă, Jewel după el. Fără să se uite-napoi, calul zvârle spre el şi copita izbeşte-n perete cu detunătură de pistol. Jewel îi trage un picior în burtă; calu-şi frânge capul pe spate, ars de durere; Jewel îl pocneşte cu pumnul peste ochi şi se strecoară şi urcă pe iesle. Atârnat de leaţurile fânarului, se apleacă şi cată cu privirea peste marginea boxei şi prin uşa deschisă. Cărarea-i

pustie; de-aici nu poate nici măcar s-audă fierăstrăul lui Cash. Se caţără sus, smulge în grabă fânul şi-l aruncă cu braţul şi-l îndeasă-n iesle.

„Crapă”, zice. „Fă să piară fânu-ăsta afurisit, acu, cât îl ai su’ bot. Băăă, scârbă burduhănoasă, talanule, bă băiatule”, zice.

Jewel

D-aia fin’că şade-acolea, drept sub geam şi ciocăne şi hârjâie la scârba aia de ladă. Acolea, unde ea tre’ să-l vază. Unde fiece strop de aer de-l trage-i plin de bocănit şi hârjâit, unde ea poa’ să-l vază cum zice: Uite-o. Uite ce fainã ţi-o fac. I-am zis să se care-n altă parte. I-am zis, ce Dumnezeu, vrei s-o vezi în ladă. Îi ca atuncea de erea el copil şi ea zicea că, să aibe ceva îngrăşământ, ar sădi neşte flori şi-atuncea el a pus mâna pe tava de pâine şi s-a dus cu ea la grajd şi s-a-ntors cu ea plină de bălegar.

Şi-acu şi ăştialanţii, de stă acolea, ca corbii. Aşteaptă şi dă din evantaie. C-am zis, că nu mai stai, odată, dracu, din tăiat şi ciocănit la lada aia, care să poată omu dormi-n linişte şi mâinile ei de zac peste plapumă ca două rădăcini de la defrişări de-ai încercat să le speli şi geaba, că nu se curăţă. De-aici văz evantaiu şi braţu lu Dewey Dell. C-am zis, măcar de-ai lăsa-o-n pace. Şi ferestrău hârâie şi ciocanu’ bocăne şi prea de tot iute se vântură aeru peste faţa ei, de nu-l mai poţi trage-n piept când eşti ostenit şi scârba-aia de teslă rupe aşchii-aşchii. Aşchii-aşchii rupe. Rupe aşchii-aşchii, de care cum vine pe drum tre’ să s-oprească şi s-o vază şi să zică că ce dulgher a-ntâia-i. De eream io când Cash a buşit după biserica-aia şi de eream io când taica a zăcut care-a căzut lemnele alea peste el, păi nu s-ar mai egzista să vie-nuntru orişice scârbă de cine-nime din ţinut să se-nhoalbe la dânsa care, de egzist-un Dumnezeu pe lumea asta, la ce dracu mai e bun. Şi-am fi numa

io şi dânsa, p-un deal mare şi io să prăval la bolovani, de vale, peste mutrele la ăştia, care-i iau şi dau cu ei de-a azvârlita, devale, şi mutre şi dinţi şi tot felu, pe legea mea, pân’ce dânsa s-a liniştit şi nu scârba aia de teslă de rupe aşchii-aşchii. Aşchii-aşchii rupe şi ne-am ogoi.

Darl

Ne uităm la el cum dă colţul şi urcă treptele. Nu ne bagă-n seamă. „Eşti gata?”, zice.

„Dacă te-ai hotărât”, zic. Zic „Aşteaptă”. Se opreşte şi se uită la taica. Vernon scuipă, fără să se clintească. Scuipă cu precizie cuviincioasă şi chibzuită în praful băşicat de sub prispă. Taica îşi freacă încetinel mâinile de genunchi. Privirea i se pierde în depărtare, dincolo de creasta povârnişului, hăt, peste câmp. Jewel îi aruncă în treacăt o privire şi se duce la găleată şi bea din nou.

„Silă mi-i de şovăială ca la nime altu”, zice taica, „Înseamnă trei dolari”, zic. Pe gheb, cămaşa lui taica nu-i aşa de ieşită de soare ca-n rest. Nicio pată de sudoare pe cămaşa lui. Niciodată n-am văzut vreo pată de sudoare pe cămaşa lui. Odată, demult, când avea douăjdoi de ani, s-a-mbolnăvit lucrând în soare şi spune la toată lumea că, de mai asudă o dată, moare. Mă tem că o şi crede.

„Da dacă n-o mai duce pân’ vă-ntoarceţi”, zice. „O să fie dezamăgită.”

Vernon scuipă-n praf. Sigur, o să plouă până-n zori.

„Ea se bazează pe asta”, zice taica. „O să vrea să plece pe moment. O ştiu io. I-am făgăduit că ţin catârii şi căruţa aci, gata de drum şi ea se bazează pe asta.”

„În cazu ăsta o s-avem sigur nevoie de ăşti trei dolari”, zic. El se uită peste câmp, pierdut şi-şi freacă mâinile de genunchi. De când şi-a pierdut

dinţii, ori de câte ori cade pe gânduri, gura îi pulsează, fleşcăită, domol şi fără odihnă. Barba de pe fălci, nerasă, ţepoasă, îi dă înfăţişarea câinilor ălora bătrâni. „Mai bine te-ai hotărî mai curând, să putem ajunge acolo şi să şi-ncărcăm, până dă întunericul”, zic.

„Maica nu-i chiar aşa de bolnavă”, zice Jewel. „Şi mai ţine-ţi fleanca, Darl.”

„Chiar aşa”, zice Vernon. „Parcă-i mai bine azi decât toată săptămâna. Cam pe când tu şi cu Jewel o să fiţi înapoi, o să se-ntremeze.”

„’Mneata tre’ să ştii”, zice Jewel. „’Mneata tot pe-aci ai fost, s-o vezi. ’Mneata ori ai ’mneatale.” Vernon se uită la el. Ochii lui Jewel par ca lemnul galben pe obrazul injectat. E cu un cap mai înalt ca oricare dintre noi, totdeauna a fost. Le-am spus că de-aia l-a biciuit şi l-a dezmierdat maica mai mult. Pentru că tot prin jurul casei se-nvârtea şi tândălea mai mult. De-aia i-a şi zis Jewel[1], le-am spus.

„Ţine-ţi gura, Jewel”, zice taica, da-i ca şi cum n-ar prea asculta. Se uită, hăt, departe, peste câmp şi-şi freacă genunchii.

„Ai putea să te-mprumuţi de la Vernon de catâri şi te-om prinde noi din urmă”, zic. „Dacă nu ne-aşteaptă.”

„Da mai ţine-ţi scârba aia de gură”, zice Jewel.

„O să vrea să meargă cu-ai noştri”, zice taica. Îşi freacă genunchii: „N-a egzistat om să-i fie mai silă de asta.”

„Zace acolea, cu ochii la Cash, cum tot ciopleşte la scârba aia de…”, zice Jewel. O zice aspru, sălbatic, dar nu zice cuvântul. Ca un copil, pe-ntuneric, care vrea să-şi ţină firea şi deodată tace, înspăimântat de propriu-i glas.

„Ea a dorit asta, aşa cum vrea să meargă cu căruţa noastră propie”, zice taica. „Are să s-odihnească mai în pace dacă ştie ea că-i una bună, făcută pentru ea, aparte. Totdeauna a fost ea o femeie mai aparte. Asta o ştiţi bine.”

„Atunci fă-o mai aparte”, zice Jewel. „Da cum dracu-ai vrea să fie…” Se uită la ceafa lui taica, cu ochii lui galbeni, lemnii.

„Fără doar şi poate”, zice Vernon, „o mai duce ea, până-i gata. O mai duce pân-ce-s gata toate, pân-ce simte ea c-a venit ceasu. Şi cum îs drumurile-acu, într-o clipă sunteţi cu ea la oraş”.

„E-a ploaie”, zice taica. „’S-un om făr-de noroc. De când mă ştiu.” Îşi freacă mâinile de genunchi. „Şi-afurisitu-ăla de doctor, de poa’ să pice dintr-o clipă-n alta. N-am putut să-i trimit vorbă mai adineaurea. De-o fi să vie mâine şi să-i spuie că nu mai e mult, că n-o să mai aştepte. O ştiu io. Căruţă-necăruţă, n-aşteaptă. Şi-o să se-ngrijoreze şi n-aş vrea s-o-ngrijorez pentru nimica-n lume. Cu pământu-ăsta de veci al lor, în Jefferson şi cu ăi din neamu ei, de-o aşteaptă-acolea, n-o să mai aibe răbdare. I-am dat cuvântu că io şi cu băieţii o ducem acolo iute-uite, pe cât de iute pot umbla catârii, să se poată hodini în pace.” Îşi freacă mâinile de genunchi: „Nu egzistă om de să-i fie mai silă de asta.”

„De parcă n-ar arde fiecare ca dracu, s-o vază-acolea”, zice Jewel cu glasu-ăla al lui, aspru şi crunt. „Şi Cash ăla câtu-i ziulica, drept su’ geamu ei, cu bocănitu ş’cu hârâitu cu ferestău la…”

„Aşa a dorit ea”, zice taica. „N-ai avut iubire de ea, nici mai drăgăstos n-ai fost. Niciodată n-ai fost. N-o să fim datori la niminea”, zice taica „io şi ea. N-am fost încă niciodat’ şi că s-o hodini mai în pace dacă

ştie asta şi că ai ei a tăiat la scânduri şi-a bătut cuiele. Totdeauna a fost ea dintr-alea de lasă-n urmă rânduială.”

„Înseamnă trei dolari”, zic. „Ai de gând să mergem, ori ba?” Taica îşi freacă genunchii. „Mâine până-n asfinţit suntem îndărăt.”

„Bine…”, zice taica. Se uită departe, peste câmp, cu părul lui crescut rău şi molfăind domol tutunul între gingii.

„Haidam”, zice Jewel.

Coboară treptele. Vernon scuipă cu băgare de seamă-n praf.

„Atuncea, până-n asfinţit”, zice taica. „Nu vreau s-o fac s-aştepte.”

Jewel se uită înapoi, apoi o ia pe după casă. Intru pe sală şi, înainte să ajung la uşă, aud glasurile. Cum casa noastră-i uşor povârnită la vale, prin sală trece tot timpul o adiere, de jos în sus. Un fulg picat lângă uşa din faţă se înalţă, pluteşte de-a lungul tavanului, lăsându-se pe spate, pân’ce-ajunge la uşa din dos, în curentul care coboară: la fel şi glasurile. Cum intri pe sală, răsună de parcă ţi s-ar vorbi din văzduhul de deasupra capului.

Cora

A fost cel mai înduioşător lucru din câte-am văzut vreodată. De parcă ştia el că n-avea s-o mai vadă niciodată, că Anse Bundren îl mână la căpătâiul maică-sii, să n-o mai vadă pe lumea asta niciodată. Totdeauna am zis că Darl e mai altfel decât ăştialalţi. Totdeauna am zis că numai el are firea maică-sii, că numai el are simţăminte fireşti. Nu Jewel ăsta, pe care l-a adus pe lume atât de greu şi l-a râzgâiat şi l-a dezmierdat atâta şi el se lasă pradă mâniei ori acrelilor morocănoase şi născoceşte tot felul de nebunii, ca s-o-nnebunească – ce i-aş mai arăta eu lui... Nu-i el ăla de să vină să-şi ia rămas-bun. Nu-i el omul să piardă ocazia să facă ăi trei dolari în plus cu preţul sărutării de bun-rămas al maicii sale. Un Bundren până-n vârful unghiilor, nu iubeşte pe nimeni, păsându-i doar de cum să pună mâna pe ce-o fi, cu cât mai puţină trudă, şi de nimic altceva. Domnul Tull zice că Darl s-a rugat de ei să aştepte. Zice că Darl i-a rugat aproape în genunchi să nu-l sileascâ să plece de lângă ea chiar acum. Dar parcă mai contează şi altceva decât că Anse şi cu Jewel trebuie să facă ăi trei dolari. Oricine-l cunoaşte pe Anse nu s-a aşteptat la altceva, dar când te gândeşti la băiatu-ăla, Jewel ăla, cum vinde el toţi anişorii ăia de abnegaţie şi de absolută părtinire – n-au putut ei să mă prostească: domnul Tull zice că madam Bundren ţinea la Jewel mai puţin decât la toţi ăilalţi, dar ştiu eu ce ştiu. Ştiam că are slăbiciune pentru el, pentru

firea lui, leită Anse, pe care l-a răbdat, când, zice domnul Tull, trebuia să-l otrăvească – pentru trei dolari, să-i refuze el maică-sii, pe patul morţii, sărutarea de bun-rămas.

Păi ce, de trei săptămâni, vin tocmai de la noi, de câte ori pot şi uneori vin şi când n-ar trebui, şi-mi neglijez familia mea şi îndatoririle mele, ca să fie cineva la căpătâiul ei, în ultimele ei clipe, întru curaj şi să nu fie silită să înfrunte Marele Necunoscut fără niciun chip de prieten. Nu c-aş merita cinstire pentru aceasta: îmi doresc acelaşi lucru şi mie. Dar, har Domnului, or să fie cei dragi mie, din neamul, sângele şi carnea mea, fiindcă eu am fost mai binecuvântată decât mulţi alţii cu bărbatul şi cu copiii, aşa, greu cum mi-a fost uneori cu ei.

Ea a trăit, femeie-nsinguratătă, singură cu mândria ei, străduindu-se să facă lumea să creadă că-i din contră, ascunzând faptul că ei o tolerau doar, fiindcă, uite că nici n-au văzut-o bine cu mâinile pe piept şi-s şi gata s-o care patruzeci de mile, ca s-o-ngroape, luând astfel în deşert voia Domnului. Nelăsând-o să se hodinească-n acelaşi pământ cu Bundrenii.

„Da ea a vrut să se ducă”, a zis domnul Tull. „Dorinţa ei a fost să se hodinească între ai ei.”

„Aşa? În cazu-ăsta de ce nu s-a dus vie?” am zis. „Niciunu dintre ei n-ar fi oprit-o, nici chiar ăsta micu, acum aproape de-ajuns de mare ca să fie egoist şi cu inimă de piatră ca şi ăilalţi.”

„Dorinţa ei a fost”, a zis domnul Tull. „L-am auzit pe Anse zicând c-a fost.”

„Şi dumneata, bine-nţeles, gata cu crezutu pe Anse.

Un om ca dumneata e-n stare să-l creadă. Păi, mie-mi spui?

„De la el cred orice din care nu trage nădejde să ciupească ceva de la mine dacă nu-mi spune”, a zis domnul Tull.

„Mie-mi spui?” am zis. „Locu unei femei e cu bărbaţii şi cu copiii ei, vie ori moartă. Ţi-ar plăcea să vreau şi eu să mă-ntorc la Alabama, când mi-o suna ceasu şi să te las pe dumneata şi pe fete şi să mă-ntorc de unde-am plecat de bunăvoia mea, ca să-mi împletesc soarta cu a dumitale, şi la bine şi la rău, până la moarte şi după?”

„De, oameni şi oameni”, a zis el.

Aşa trag nădejde. M-am silit să trăiesc întru dreptate, dinaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, spre cinstea şi mângâierea bărbatului meu drept-credincios şi pentru dragostea şi bună-cuviinţa copiilor mei drept-credincioşi. Aşa că, atunci când mă voi săvârşi, cu conştiinţa datoriei împlinite şi a răsplăţii ce va să vie, o să fiu înconjurată de chipuri pline de iubire, aducând sărutarea de bun-rămas de la fiecare din cei dragi mie, ca răsplată. Nu ca Addie Bundren care se stinge singură, ascunzându-şi mândria şi inima sfărâmată. Bucuroasă că se duce. Zăcând colo, cu capul ridicat, ca să-l poată urmări pe Cash meşterindu-i racla, trebuind să nu-l slăbească din ochi, ca nu cumva să i-o facă din zgârcenie, cu ceilanţi care nu se sinchisesc de nimic altceva decât doar dacă mai e vreme să câştige alţi trei dolari, înainte de să vină ploaia şi râul să crească din cale-afară, să nu mai poată trece. Probabil că, de nu s-ar fi hotărât pentru încărcătura asta ultimă, ar fi încărcat-o pe ea în căruţă, pe-o plapumă şi mai întâi ar fi trecut râul şi după aceea

s-ar fi oprit, ca să-i dea răgaz să moară de acea moarte creştinească pe care i-ar fi îngăduit-o ei.

Afară de Darl. A fost cel mai înduioşător lucru din câte mi-a fost dat să văd vreodată. Uneori, pentru o vreme, îmi pierd încrederea în firea omenească; îndoiala mă încolţeşte. Dară Domnul întotdeauna îmi redă credinţa şi-mi dezvăluie mie dragostea-i neţărmurită pentru făpturile sale. Nu Jewel, feciorul pe care ea l-a iubit întotdeauna, nu el. El era cu gândul la ăi trei dolari în plus. Ci Darl, de care lumea zice că-i ciudat, leneş, că taie frunză la câini prin jurul casei, nu mai breaz decât Anse, cu Cash, un dulgher bun, dar totdeauna apucându-se de mai mult decât e-n stare să ducă la bun sfârşit şi Jewel care face totdeauna ceva care să-i aducă bani şi să facă lumea să vorbească de el şi fata asta, aproape goală, stând toată vremea peste Addie, cu evantaiul, încât de fiecare dată când cineva a încercat să-i spună o vorbă, s-o mai îmbărbăteze, a răspuns ea în locul ei, iute-iute, ca şi cum ar vrea să împiedice pe oricine să s-apropie de ea.

Darl era. El a venit la uşă şi a stat acolo şi s-a uitat la maică-sa care trăgea să moară. El a stat numai de-a privit-o şi am şi simţit dragostea neţărmurită a Domnului şi mare mila sa. Şi-am înţeles că, faţă de Jewel, se prefăcuse doar şi că adevărata dragoste şi înţelegere între ea şi Darl era. El s-a uitat numai, fără măcar să intre acolo unde ea ar fi putut să-l vadă şi să se tulbure, simţind că Anse îl mâna de-acasă şi că n-avea s-o mai vadă nicicând. N-a zis nimic, s-a uitat numai la ea.

„Ce vreai, Darl?” a zis Dewey Dell, fără să stea din evantai şi vorbind tare şi repede şi neîngăduindu-l nici pe el alături. El n-a răspuns. A stat numai şi s-a

uitat la maica lui cum trage să moară, cu prea plină inima pentru cuvinte.

Dewey Dell

Prima oară eu şi cu Lafe ne-am dus singuri în josu rândului, culegând întruna. Taica nu asudă, ’ce că din asta o să i se tragă moartea de când cu boala, aşa că oricine vine pe la noi ne dă o mână de-ajutor. Pe Jewel îl doare-n cot de toate, nu ni-i rudă la griji, nu-i el rudă cu grija. Şi Cash, de parc-ar tăia scânduri-scânduri zilele galbene, triste şi lungi şi fierbinţi şi le-ar ţintui de ceva.

Şi taica crede, ’ce că vecinii or să se poarte unii cu alţii în felu-ăsta, fiindcă el totdeauna a fost prea ocupat şi i-a lăsat pe vecini să facă pentru el ce era de făcut, că o să afle. Şi nu credeam că Darl o să afle, el care, la cină, stă cu ochii duşi dincolo de mâncare şi de lampă, pierduţi în lumea zămislită de ţeasta lui şi găvanele umplute cu depărtările de dincolo de pământuri.

Ne-am dus în josul rândului, culegând întruna şi pădurea tot mai aproape şi umbra tainică şi-n umbra tainică ne-am dus cu sacu meu şi sacu lu Lafe. Fiindcă, mi-am zis, vreau, nu vreau, când sacu era la jumătate, fiindcă mi-am zis că dacă sacu-i plin, când ajungem la pădure, n-o să mai fiu eu. Mi-am zis, dacă nu mi-i hărăzit s-o fac, sacu n-o să fie plin şi-o să-ncep rându-ălălalt, dar dacă sacu-i plin, o să fie, că de-acu trebuie. O să fie, că trebuie s-o fac şi n-am încotro. Şi ne-am dus, culegând, înspre umbra de taină şi ne sorbeam din ochi şi mâinile ni se-atingeau şi nu ziceam nimic. Am zis: „Ce faci?” şi el a zis: „Culeg în sacu tău.” Şi-aşa c-a fost plin când

am ajuns în capu rândului şi n-am putut să n-o fac.

Şi-aşa a fost, fiindcă n-am avut încotro. Atunci a fost, şi-apoi l-am văzut pe Darl şi el ştia. Şi el a zis că ştia, fără cuvinte, cum mi-a zis că maica-i pe moarte, fără cuvinte, şi eu ştiam că ştia, fiindcă dac-ar fi zis că ştie, cu cuvinte, n-aş fi crezut că el a fost acolo şi ne-a văzut. Dar el a zis că nu ştia şi eu am zis: „Ai de gând să-i spui lu taica, ai de gând să-l bagi în pământ?”, fără cuvinte am zis asta şi el a zis: „De ce?”, fără cuvinte. Şi ăsta-i motivu de pot să-i vorbesc cu bună ştiinţă şi cu ură, fiindcă ştie.

Stă în uşă şi se uită la ea.

„Ce vreai, Darl?”, zic.

„O să moară”, zice. Şi Tull, corbu-ăl bătrân, de-a venit s-o vadă cum moare, da’ le-arăt eu lor.

„Când o să moară?” zic.

„’Nainte de ne-ntoarcem”, zice.

„Atunci de ce-l iei şi pe Jewel?” zic.

„Să m-ajute să-ncarc”, zice.

Tull

Anse îşi freacă genunchii-ntruna. Salopeta i-i ieşită de soare; pe-un genunchi, un petec de serj tăiat dintr-un pantalon de duminică, lucit, ca oţelul, de purtare. „Nu egzistă om să-i fie mai silă de asta”, zice.

„Omu tre’ uneori să prevază dinainte”, zic. „Da ce mai la deal la vale, n-o să fie nicio pagubă, fie că pleacă, fie că nu.”

„O să vrea s-o pornim pe moment”, zice. „Îi destul de departe pân’ la Jefferson, în cazu-ăl mai bun.”

„Da-acum drumurile-i bune”, zic. Şi se şi pregăteşte de ploaie, la noapte. Şi-ai lui se-ngroapă cu toţii la New Hope, nici trei mile de-aici. Da numa unu ca el e-n stare să-şi ia femeie de baştină cale de-o zi şi mai bine ca p’ormă să-i moară pă capu lui.

Se uită departe, peste câmp şi-şi freacă genunchii.

„Nu egzistă om să-i fie mai silă de asta”, zice.

„Se-ntoarce ei la vreme”, zic. „Io nu mi-aş face deloc griji”, zic.

„Înseamnă trei dolari”, zice.

„Dealmintrilea, mă socotesc că poate n-o să aibă de ce să zorească-napoi”, zic. „Aşa cred.”

„Se cam duce”, zice. „I-a intrat ei asta-n cap.” Grea viaţă pentru femei, asta aşa e. Unele femei. Mi-aduc aminte de măicuţa, a atins şaptezeci şi ceva. Munca – muncă, zi la zi, pe soare, pe ploaie; o dată n-a fost bolnavă de când l-a născut pe ultimu băiat, pân’ ce-ntr-o bună zi, numai ce se uită pâmprejur şi se duce de-şi ia cămaşa de noapte cu

dantele de-o avea ea de pa’j’cinci de ani şi n-o scosese o dată din ladă şi şi-o pune pe ea şi se pune-n pat şi trage velinţele şi-nchide ochii. „S-aveţi grijă de taica cum oţi putea mai bine”, a zis. „’S cam ostenită”

Anse îşi freacă mâinile de genunchi. „Domnu-a dat”, zice. Îl auzim pe Cash cum ciocăneşte şi dă la fierăstrău, după colţ.

Drept. Nu-i vorbă mai cu dreptate ca asta. „Domnu-a dat”, zic.

Băiatu-ăla răsare pe deal. Se tot munceşte cu-un peşte mai cât el de mare. Îl zvârle pe jos şi mormăie: „Hm”, şi scuipă peste umăr ca un om mare. E cam cât el de lung, blestematu.

„Ce-i ăla?” zic. „Purcel? Un’ l-ai prins?”

„La pod, devale”, zice. Îl întoarce, partea de dedesubt, pe unde-i udă, îi mozolită de ţărână şi ochiu năclăit de praf şi bulbucat sub mâzgă.

„Ai de gând să-l laşi colea, jos?”, zice Anse.

„Ba, zic să-l arat lu’ maica”, zice Vardaman. Privirea i se duce spre uşă. S-aud vorbele aduse-afară de corent. Şi Cash, de bocăne şi ciocăne la scânduri. „’S mosafiri acolea-năuntru”, zice.

„Doar ai mei”, zic. „Or să se bucure şi ei să-l vază.”

El nu zice nimic, se uită-ntruna la uşă. Dup-aia-n jos, la peştele din praf. Îl răstoarnă cu picioru şi-apasă cu degetu mare de la picior bulbucu ochiului şi-l scoate-n afară. Anse se uită departe, peste câmp. Vardaman se uită la faţa lui Anse, dup-aia la uşă. Se-ntoarce şi-o ia înspre colţu casii, când Anse îl cheamă fără să-şi mute privirea.

„Curăţă peştele-ăla”, zice Anse.

Vardaman s-opreşte: „Păi ce, nu poa’ să-l cur’ţe

Dewey Dell?” zice.

„Cureţi peştele-ăla”, zice Anse.

„Uliù, taicu”, zice Vardaman.

„’L cureţi”, zice Anse. Nu-şi mută ochii. Vardaman vine-napoi şi-şi ia peştele. Peştele-i lunecă din mâini şi-l mânjeşte şi dă de pământ şi iar se mozoleşte, cu gura căscată, ochii bulbucaţi şi s-ascunde în praf, de parcă s-ar ruşina că-i mort şi de parcă s-ar grăbi să se răsucească şi să s-ascundă iar. Vardaman îl înjură. Îl înjură ca un om mare, călare pe el. Anse nu se uită-n jur. Vardaman saltă iar peştele. Pleacă pe lângă casă, îl cară-n braţe ca pe-un braţ de lemne şi peştele-l depăşeşte şi la cap şi la coadă. Blestematu, i-aproape cât el de mare.

Mâinile lui Anse atârnă cu încheieturile afar’ din mâneci: de când mă ştiu, niciodată nu l-am văzut c-o cămaşă de să pară-a lui. Toate arată de parcă i-ar fi dat Jewel cămăşile lui vechi. Cu toate astea, nu Jewel. Ăla-i lung în mâini, chiar dacă-i subţiratic. Atâta, că nu-s pătate de sudoare. După asta-ţi poţi da seama fără greş că n-au fost ale nimănui altu decât Anse. Ochii i-s ca doi bulgări de zgură împlântaţi în obraz, cum se uită departe, peste câmp.

Când umbra ajunge la trepte zice: „’I cinci.”

Chiar când mă ridic, Cora vine-n uşă şi zice că-i timpu să plecăm. Anse îşi caută ghetele. „Lasă, domnu Bundren”, zice Cora, „nu te deranja”. Îşi încalţă ghetele cu caznă, cum le face el pe toate, parcă nădăjduind tot timpu că, într-adevăr, n-o să izbutească şi poa’ să nici nu mai încerce. Când urcăm pân sală, bocăne de podea de parcă-i ghete de fier. Se duce drept la uşa unde-i ea şi clipeşte din ochi, de parc-ar privi la ce-i în faţa lui, înainte de să

vadă, de parc-ar trage nădejde c-o s-o găsească pe înzdrăvenite, poate pe-un scaun ori poate măturând şi se uită pân uşă în felu-ăsta mirat cum se uită-năuntru de fiece dată şi-o găseşte încă-n pat şi Dewey Dell tot vânturând-o cu evantaiu. Şade acolo, de parcă n-are de gând nici să se clintească, nici nimic altceva.

„Apăi, cred că mai bine-am pleca”, zice Cora. „Trebuie să hrănesc puii.” Şi-i şi a ploaie. Nori ca ăştia nu mint. Şi cu-ntorsu bumbacului în fiece zi lăsată de la Dumnezeu. O să fie altceva pentru el. Cash trebăluieşte încă la scândurile alea. „De-o fi să mai fie ceva de făcut”, zice Cora.

„Ne dă Anse de veste”, zic.

Anse nu se uită la noi. Se uită-n jur, clipind, la modu-ăla, mirat, de parc-ar fi sleit de cât s-a tot mirat şi se miră chiar şi de asta. De-ar lucra Cash tot aşa de bine şi la grajdu meu.

„I-am zis lu Anse că poate n-o să fie nevoie”, zic. „Aşa sper, cel puţin.”

„I-a intrat ei asta-n cap”, zice. „Consider că tre’ să se ducă.”

„La toţi ne vine rându”, zice Cora. „Domnu să-ţi dea alinare.”

„Cu chestia aia, cu porumbii”, zic. Îi mai spun o dată c-o să-l ajut dacă dă necazu peste el, cu boala ei şi cu toate. Ca multă lume de pâmprejur l-am tot ajutat de-atâtea ori, că acum nu-l mai pot lăsa.

„Ziceam că să m-apuc azi de el”, zice. „Da’ parcă-i un făcut, nu-mi pot aduna mintea defel.”

„Poa’ s-o mai ducă pân’ ce-ţi vii în fire”, zic.

„Dacă asta va fi voia Domnului”, zice.

„Domnu să-ţi dea alinare”, zice Cora.

Măcar de-ar lucra Cash tot aşa de bine la grajdu

meu. Îşi înalţă ochii când trecem. „Săptămâna asta să nu contezi pe mine”, zice.

„Nu-i niciun zor”, zic. „Când ai drum pe la noi.”

Ne suim în căruţă. Cora îşi pune cutia cu cozonaci în poală. O să plouă, absolut.

„Nu ştiu ce-o să facă”, zice Cora. „Deloc nu ştiu”.

„Bietu Anse”, zic. „Ea l-a-ngrijit preţ de treij’ de ani – ciudaţi ani. Cred c-o fi ajuns-o şi pe ea.”

„Şi eu cred c-o s-o mai facă încă treij’ de-acu-ncolo”, zice Kate. „Ori de nu ea, îşi ia el alta, până-n culesu bumbacului”.

„Acum Cash şi cu Darl poa’ să se-nsoare”, zice Eula.

„Săracu băiatu-ăla”, zice Cora. „Bietu coteiaş.”

„Da de Jewel ce zici?” zice Kate.

„Şi el, poate”, zice Eula.

„Hm”, zice Kate. „Cred c-o s-o şi facă. Aşa cred. Cred că nu-i numa-o fată de p-aci, din jur, de să nu vrea să-l vază pe Jewel aşezat. Păi, n-au de ce să-i aibe de grijă.”

„Vai, Kate!” zice Cora. Căruţa începe să huruie. „Bietu coteiaş”, zice Cora.

O să plouă-n noaptea asta. Da, domnule. O căruţă care huruie, vasăzică vreme tare uscată pentru o perioadă. Da o să se-ndrepte. Absolut.

„Trebuia să ia cozonacii ăia când a zis că-i ia”, zice Kate.

Anse

Al dracu, drumu-ăsta. Şi-i şi gata de ploaie. Stau acilea-n picere şi parcă-l văz ca cu a doua vedere cum se lasă-n spatele lor ca un zid, cum se lasă-ntre ei şi nădejdile mele. Fac tot ce pot, cât mai pot să fiu atent la ceva, da-ai dracu, băieţii ăştia.

Se-ntinde-acolea, drept în uşa mea, unde orişice ghinion de are cale p-acolea tre' s-o nemerească. I-am zis lu Addie, că ce scofală-i aia de să trăieşti la drum, când vine pân-acilea şi ea zice, cum ar zice orişicare muiere: „Atunci ia-ţi patu tău şi umblă." Da i-am zis io că nu-i nicio scofală-n asta, fin'că Domnu-a pus drumurli pentru ca să le umbli: pentru de-aia le-a aşezat El întins, pă pământ. Când El voieşte ca ceva să fie tot mereu în mişcare, El îl face pe lung, cum ar fi drumu ori căruţa ori calu, da când El voieşte ca ceva să stea fix pe loc, îl face pe-n-sus-şi-n-jos, cum ar fi copacu ori omu. Şi-aşa că el n-a sortit lumea să trăiască-n drum, fin'că care-ajunge acolea primu, te-ntreb io, drumu ori casa? Ai tu de ştire să fi aşternut El v'odată, v'un drum pe lâng-o casă? zic io. Nu, n-ai, zic, fin'că oamenii-s ăi de tot mereu nu se linişteşte, pân-ce nu-şi pune ei fix casa, acolea, unde fiştecare de trece cu căruţa poa' să-ţi scuipe-n prag, şi-i face pe oameni de se nelinişteşte şi doritori să-şi ia patu lor şi să umble altundeva, când El i-a sortit să stea fix pe loc, ca copacu ori ca gluga de coceni. Fin'că dacă El voia ca omu să fie tot mereu în mişcare, să umble mereu altundeva, nu l-ar fi pus pe lung, pe burtă, ca pe şarpe? Se-nţelege

că l-ar fi pus!

Şi să-l puie-acolea, unde fiştece ghinion de dă târcoale poa’ să-nnemerească şi să vie-ntins drept la uşa mea şi după toate astea să mai mă şi-mpovăreze cu impozite. Şi să m-oblige să plătesc bruma aia de dulgherie de-a prins-o Cash, când, de nu era v’un drum de să vie-acolea, n-ar mai fi prins el nimic; să cază el de sus, de pe biserici şi şease luni să nu ridice-o mână şi io şi Addie să robotim şi să-l slugărim, când putea găsi de tăiat şi p-acilea, berechet, de s-apuca cu ferestău-ăla.

Şi Darl tot la fel. Să-mi facă ei capu călindar că să mă lepăd de el, fir-ar ei ai dracu. Nu că m-aş temere de muncă; totdeauna m-am arănit pe mine şi-ai mei şi m-am grijit de-un coperiş deasupra capului: treaba-i c-ar fi-n stare să mă lase făr-de braţe, to’ma fin’că el trage la treaba lui, to’ma fin’că şi-a umplut ochii ăia tot mereu de pământuri. Le zic io că el a fost la-nceput ca lumea, cu ochii plini de pământuri, fin’că pe timpu-ăla pământu s-aşternea pe-nalt, pe-n-sus-şi-n-jos; că unde s-a pomenit, pân’ce să vie drumu ăsta şi dintr-odat’ să răstoarne pământurli pe lung şi ochii lui tot mereu plini de pământuri, să-nceapă ei să m-ameninţe, că să mă lepăd de el şi să-ncerce să mă lase făr-de braţe, cu legea.

Să mă facă să plătesc pentru asta. Că erea bună-zdravănă, cum nu s-a mai aflat alta, afar’ de chestia cu drumu-ăla. Doar că se culcase şi s-odihnea-n patu ei, făr’ să ceară nimica de la niminea: „Eşti bolnavă, Addie?” am zis io.

„Ba”, zice ea, „nu-s bolnavă.”

„Culcă-te ş’te hodineşte”, am zis. „Ştiam io că nu eşti bolnavă. Eşti numa ostenită. Culcă-te ş’te hodineşte”.

„Nu-s bolnavă”, a zis. „O să mă scol.”

„Stai liniştită ş’te hodineşte”, am zis. „Eşti numa ostenită. Las’ că te scoli mâne.” Şi ea stătea culcată-acolea, bună-zdravănă, cum nu s-a mai aflat alta, afar’ de chestia cu drumu-ăla.

„N-am trimis io după tine”, am zis. „Te pui să juri cu jurământ că niciodat’ n-am trimes după tine”

„Ştiu că nu”, a zis Peabody… „Confirm. Ea un’e-i?”

„Culcată”, am zis io. „E numa niţel ostenită, da o să se_____”

„Ieşi afar’ d-acilea, Anse”, a zis. „Du-te-un pic pe prispă.”

Şi-acu tre’ să plătesc pentru asta, io, făr-de-un dinte-n gură, care trăgeam nădejde să câştig de-ajuns ca să-mi arinjez gura unde să poci mânca hrana ce o a lăsat-o Dumnezeu, cum se cade să facă bărbatu şi ea, bună-zdravănă, cum n-a fost alta-n ţinut, până-n ziua aia. Şi acu trebui să plătesc, fin’că am lipsă de ai trei dolari. Să plătesc pentru drum, pentru ca băieţii ăia să trebui’ s’ se ducă to’ma la mama dracului să-i câştige. Şi-acu poa’ să văz ca cu a doua vedere ploaia cum se scoboară pântre noi şi vine-n susu drumului ca un omu dracului, ca cum altă casă peste car’ să plouă n-ar mai fi p-acilea, pă lumea asta.

Am auzit oameni de-şi blestema norocu, şi pe drept, fin’că erea plini de păcate. Da io nu zic că m-apasă v’un blestem, care ce rău am făcut io de să fiu blestemat. Cred că nu-s credincios. Da sufletu mi-i împăcat: ştiu că-i. Mi-am făcut treburli, nici mai bin’ da nici mai rău ca ăi de se pretinde altfel şi ştiu io că Stapânu-ăl Bătrân s-o griji de mine ca de-o pasăre-a cerului. Da pare greu ca un om, la necaz, să fie el aşa bajocorit de-un drum.

Vardaman vine de după casă, plin de sânge ca un porc, pân’la genunchi, şi peştele-ăl de mai ’nainte, ciopârţit poate cu toporu, ori poate aruncat pe un’eva, ca să minţă că l-a mâncat cânii. Ei, bine, consider că nu-i cazu să m-aştept la mai mult de la el ca la fraţii lui, de-acu bărbaţi. Vine-ncoaci, cu ochii tot la casă, liniştit şi s-aşază pe trepte. „Ffffuuuu”, zice, „s-rupt de oboseală.”

„Mergi de te spală pe mâini”, zic io. Da nu-i femeie să se fi străduit mai cu-ndârjire ca Addie să-i crească cum trebuie – bărbat şi copil. Să se ştie asta.

„Erea plin de sânge şi de maţe ca un porc”, zice el. Da nici măcar nu poa’ să par că mai pui suflet în ceva, cu timpu-ăsta de mă face prav şi el. „Taicule”, zice, „mai e maica bolnavă?”

„Du’ de te spală pe mâini” zic. Da nici măcar nu poa’ să par că pui ceva suflet în asta.

Darl

A fost săptămâna asta la oraş: la ceafă părul i-i tăiat drept, despărţit de pielea arsă de soare printr-o dungă albă ca o încheietură de oase albe. Nu s-a uitat deloc înapoi.

„Jewel”, zic. Curgând înapoi, pe sub arcul celor două perechi de urechi care se scutură, ale catârilor, drumul dispare pe sub căruţă, de parcă ar fi o panglică iar osia din faţă un mosor. „Jewel, ştii că ea trage să moară?”

Ca să te naşti e nevoie de doi, de murit mori singur. Aşa va să piară lumea.

Îi zic lui Dewey Dell: „Vrei să moară, ca să te poţi duce la oraş; este?” Ea n-ar spune-n ruptul capului ce ştim amândoi. „Motivul pentru care n-ai să recunoşti c-aşa-i, când zici asta, chiar faţă de tine însăţi, află că-i adevărat; este? Dar acum ştii că-i adevărat. Aproape pot să-ţi spun şi ziua când ai ştiut că-i adevărat. De ce nu recunoşti, măcar faţă de tine?” Ea n-o să zică asta. O ţine-ntruna: ai de gând să-i spui lu’ taica? Ai de gând să-l bagi în pământ? „Nu poţi crede că-i adevărat, fiindcă nu poţi crede că Dewey Dell, Dewey Dell Bundren ar putea să aibe un asemenea ghinion: este?”

Soarele, o suliţă deasupra orizontului, stătea atârnat ca un ou însângerat peste creasta norilor grei de tunete; lumina s-a făcut de culoarea aramei: în ochi piază-rea, în nări pucioasă, miroase a fulgere. Când o să vie Peabody, or să fie siliţi să se slujească de funie. S-a umflat de cât tot bagă-n el

legumă rece. Cu funia or să-l tragă-n sus, pe potecă, ca pe un balon, în aerul de pucioasă.

„Jewel”, zic, „ştii că Addie Bundren trage să moară? Că Addie Bundren trage să moară?”

Peabody

Când, în cele din urmă, nesilit de nimeni, Anse a trimis după mine, am zis: „Pân’la urmă a izbutit s-o dea gata”. Şi am zis, o treabă dată dracului de bună şi la-nceput n-am vrut să mă duc, fiindcă poate că tot mai puteam face ceva şi-atunci, pe Dumnezeul meu, trebuia s-o car cu mine-napoi. Mă gândeam că poate-n cer au acelaşi cod etic imbecil ca şi la Facultatea de medicină şi că, probabil, tot Vernon Tull trimisese după mine, aducându-mă acolo, în ultima clipă, cum ştie Vernon să aranjeze totdeauna lucrurile, mulgând cât se poate mai mult din banii lui Anse, cum face şi cu ai lui. Dar când s-a scurs o bună parte din zi şi-am putut să citesc vremea, am ştiut că Anse era cel care trimisese. Am ştiut că numai un om fără noroc e-n stare să mai aibă nevoie de doctor în preajma unui uragan. Şi-am ştiut că, dacă i s-a-ntâmplat lui Anse să aibă în cele din urmă nevoie de doctor, era deja prea târziu.

Când ajung la izvor şi cobor şi leg caii, soarele tocmai scăpăta după un banc de nori negri ca un lanţ de munţi cu piscuri uriaşe, ca o movilă de cenuşă răsturnată acolo, sus, şi nicio adiere de vânt. L-am auzit pe Cash tăind la fierăstrău cu o milă înainte de-a ajunge acolo.

Anse stă pe creasta râpei, deasupra cărării.

„Unde-i calul?” zic.

„Dus cu Jewel”, zice. „Nu-i altu s-o tragă. Consider c-o s’te cam urci singur.”

„Io, să mă urc singur, cu ăl dou’s’te două cinci de livre-ale mele zic. „Să urc singur peretele ăsta lins de fulgere.” El stătea acolo, în picioare, lângă un copac. Dumnezeu-Taica a greşit când a dăruit rădăcini copacilor şi lui alde Anse Bundren picioare, El, Făcătorul de picioare. Să le fi schimbat numai şi n-ar mai exista un motiv de îngrijorare că, într-o bună zi, ţinutul ăsta o să se despădurească. Sau oricare alt ţinut. „Ce-ai de gând cu mine?”, zic. „Să stau aici şi să fiu măturat cu totul din ţinut când s-o sparge noru-ăla?” Chiar cu calul, mi-ar trebui cinşpe minute să străbat păşunea, înspre culme, să ajung în casă. Cărarea e ca o cracă strâmbă azvârlită pe râpă. Anse n-a fost la oraş de doişpe ani. Cum naiba s-o fi cocoţat maică-sa acolo, să-l nască, fiindcă-i bucăţică ruptă.

„Aduce Vardaman funia”, zice.

După puţin timp, apare Vardaman cu funia de la plug. Îi dă lui Anse un capăt şi coboară cărarea, descolăcind-o.

„Ţine-o bine”, zic. „Te-am trecut la registru cu vizita asta, aşa că, ori ajung acolo, ori n-ajung, tot te pun să plăteşti.”

„Am prins-o”, zice Anse. „Poa’ s’ te urci”.

Să mă ia dracu dacă ştiu de ce nu mă las de meserie. Om la şaptej’ de ani, trăgând dou’s’te şi-atât de livre şi să m-aburce cu funia, hâţ în sus, hâţ în jos, pe-un munte împuţit. Cred că-i fiindcă trebuie s-ating cinj’ de mii de dolari la contul mort, în registrele mele, înainte să mă retrag. „Ce naiba i-o fi venit nevesti-tii”, zic, „să se-mbolnăvească-n vârfu

unui munte ’mpuţit?”

„Îmi pare foarte rău”, zice. A dat drumul frânghiei, a lăsat-o să cadă şi-a luat-o către casă. Aici lumina mai dăinuie încă, împuţinată de culoarea chibritelor cu pucioasă. Scândurile par panglici de pucioasă. Cash nu se uită-napoi. Vernon Tull zice că el ridică fiece scândură în dreptul ferestrei, ca ea s-o vadă şi să-i spună că-i taman cum trebuie. Băiatul ne-ajunge din urmă. Anse se uită la el. „Un’i-i funia?”, zice.

„Unde-ai lăsat-o”, zic. „Da să n-ai grija ei. Tre’ să mă-ntorc şi să mă las în jos pe râpa-aia. N-am chef să m-apuce-aici furtuna aia. Odată ce m-ar urni, m-ar arunca al dracu’ de departe.”

Fata şade lângă pat şi-i face vânt cu evantaiul. Când intrăm, întoarce capul şi ne priveşte. De zece zile-i ca şi moartă. Cred că de-aia nu-i în stare să facă măcar schimbarea asta, dacă schimbare poate fi, pentru că prea a fost multă vreme legată de Anse. Îmi amintesc cum, pe când eram tânăr, credeam că moartea e un fenomen al trupului; acum ştiu că-i numai o funcţie a sufletului – a sufletului celor îndoliaţi. Nihiliştii afirmă că acesta este sfârşitul; fundamentaliştii, începutul; când, în realitate, nu-i altceva decât mutarea unui chiriaş sau a unei familii dintr-o locuinţă sau dintr-un oraş.

Se uită la noi. Doar ochii par să se mişte. Ne-ating, dar parcă fără privire şi fără lumină, cum te-ar atinge un jet ţâşnit dintr-un furtun, jetul în momentul izbirii, rupt de capătul ţevii, de parcă niciodată n-ar fi fost acolo. La Anse nu se uită deloc. Se uită la mine, apoi la băiat. Sub plapumă n-a mai rămas decât un pumn de putregai.

„Ei, Miss Addie”, zic. Fata nu se opreşte din

evantai. „Cum te simţi, frate?”, zic. Capul îi zace, descărnat, pe pernă, se uită la băiat. „Straşnică vreme ţi-ai ales să mă scoţi din casă şi să m-aduci aici şi s-aduci furtună.” După aceea i-am trimis pe Anse şi pe băiat afară. Îl urmăreşte pe băiat în timp ce iese din odaie. Cu excepţia ochilor, nimic din ea nu s-a clintit.

Când ies, el şi cu Anse sunt pe prispă, băiatul şade pe trepte, Anse lângă un stâlp, nici măcar sprijinit de el, cu mâinile bălăbănind, părul îngrămădit în felul acela, de parc-ar fi un cocoş murat. Întoarce capul, clipind înspre mine.

„De ce nu m-ai chemat mai devreme?”, zic.

„Păăăi, mai cu una, mai cu alta”, zice. „Ş-apoi porumbu, p-acilea, de ’iceam că să-l dăm gata, io ş’cu băieţii şi Dewey Dell, de grijeşte de ea, şi lumea de dă p-acilea şi sare s-ajute şi s-o vază, pân’ ce-am zis io…”

„Dracu să-i ia de bani!”, zic. „Mă ştii pe mine c-am hărţuit pe careva când nu era-n stare să plătească?”

„Nu-mi erea de bani”, zice. „Doar că mă tot dam cu gându… Se duce, ’şa-i?” Spurcăciunea de cotei şade pe treapta de sus, arătând mai mărunt ca oricând în lumina gălbie de pucioasă. Asta-i nenorocirea ţinutului ăstuia: toate-toate, şi vremea, şi totul se cramponează mult prea mult. Cum sunt râurile, aşa-i şi pământul nostru: opac, lent, violent; modelând şi creând viaţa omului după chipul şi asemănarea sa, neîndurătoare, posomorâtă, meditativă. „Ştiam asta”, zice Anse. „Tot timpu-am fost sigur. I-a intrat ei asta-n cap.”

„Şi-aşa, o treabă dată dracului de fainã”, zic. „Cu-un fleac de_____” El şade pe treapta de sus, mărunt, nemişcat, în salopeta-i decolorată. Când am ieşit

afară, s-a uitat la mine, apoi la Anse. Acum, însă, a renunţat să ne mai privească. Şade acolo şi-atâta.

„I-ai spus-o?”, zice Anse.

„La ce?”, zic. „La ce dracu?”

„Da tot o s-o ştie. Am ştiut io că, cum te vede, cum ştie, ca cum ar fi scrisă. Nu mai tre’ să i-o spui. I-a intrat ei în cap_____”

În spatele nostru fata zice: „Taicu’.” Mă uit la ea, la obrazul ei.

„Hai, du-te, degrabă”, zic.

Când intrăm în odaie, ea se uita la uşă, cu încordare. La mine se uită. Ochii i-s ca lămpile care mai pâlpâie o dată înainte să se isprăvească uleiul. „Vrea să ieşi afară”, zice fata.

„D-apăi, bine, Addie”, zice Anse „’pă ce s-o făcut atâta cale, to’ma de La Jefferson, s’te puie pă picere?” Ea mă urmăreşte cu privirea: îi simt ochii. E de parcă mi-ar da brânci cu ei. Am mai văzut asta la femei. Le-am văzut alungând pe cei ce vin cu simpatie şi cu milă, cu ajutor adevărat şi atârnându-se de cine ştie ce vită bună de nimic pentru care niciodată n-au fost altceva decât vite de povară. Cam asta-i ceea ce se înţelege prin dragoste neţărmurită: mândria asta, dorinţa asta aprigă de a ascunde goliciunea asta abjectă pe care-o aducem aici, cu noi, o cărăm după noi, în sălile de operaţie, o cărăm după noi, cu îndărătnicie şi furie, înapoi, în pământ. Ies din odaie. Dincolo de prispă, fierăstrăul lui Cash fornăie sârguincios în scândură. Un minut mai târziu, ea-l strigă pe nume, glasul i-i aspru şi puternic.

„Cash”, zice; „mă, Cash!”

Darl

Taica-i lângă pat. De după piciorul lui, Vardaman priveşte încordat, cu capul rotund şi ochii rotunzi şi gura întredeschisă. Ea se uită la taica; viaţa care se scurge din ea pare adunată într-o singură pâlpâire stăruitoare şi fără nădejde, în ochi. „Pe Jewel îl vrea”, zice Dewey Dell.

„D-apoi, să vezi, Addie”, zice taica „el ş’ cu Darl s-or dus să mai fac-un ştramport. Credea că mai e timp. Că tu-i aştepţi ş’ că trei dolari şi tot…” Se apleacă deasupra ei şi-şi pune mâinile peste ale ei. Pentru o clipă încă ea-l priveşte fără mustrare, fără nimic, de parcă singuri ochii ei ar asculta curmarea definitivă a glasului lui. Apoi se ridică, ea, care de zece zile nu s-a clintit. Dewey Dell se apleacă asupra ei, încercând s-o apese la loc.

„Maică”, zice ea; „maică.”

Ea se uită afară, pe fereastră, la Cash, care-i aplecat sârguincios deasupra scândurii, în lumina tot mai dusă, trudind necontenit spre întunecime şi în ea, ca şi cum fierăstrăul, tăind, şi-ar lumina singur umbletul, fierăstrău şi scândură îngemănate.

„Mă, Cash”, strigă ea, glasu-i aspru şi în putere şi încă neatins. „Mă, Cash!”

El îşi înalţă privirea către obrazul supt pe care fereastra, în lumina asfinţitului, îl înrămează: un tablou compozit, acelaşi din vremea când era copil. Pune fierăstrăul jos şi ridică o scândură, ca ea s-o vadă, pândind fereastra în care chipul ei nu s-a clintit. Trage altă scândură, o lipeşte de prima şi le

înclină pe amândouă, în îmbinarea lor definitivă, arătând spre celelalte, aflate încă pe pământ, cu mâna liberă conturând forma lăzii terminate. O clipă, ea se uită încă în jos, spre el, din tabloul compozit, fără mustrare şi fără încuviinţare. Apoi obrazul dispare.

Ea se lasă pe spate şi-şi răsuceşte capul, fără măcar o privire către taica. Se uită la Vardaman; ochii ei, viaţa irumpând în ei dintr-odată; pentru o teribilă clipă, cele două flăcări devin orbitoare. Apoi se sting, ca şi cum cineva s-ar fi aplecat şi, suflând, le-ar fi stins.

„Maică”, zice Dewey Dell. „Maică!” Încovoindu-se deasupra patului, cu mâinile uşor ridicate, evantaiul agitându-se încă, aşa cum făcuse vreme de zece zile, ea începe să se jelească. Glasul i-i puternic, tânăr, tremurător şi limpede şi absorbit de propriu-i timbru şi volum, evantaiul se vântură fără-ncetare, în sus şi-n jos, şoşotind aerul nefolositor. Apoi se-aruncă peste genunchii lui Addie Bundren, se agaţă de ea, o zguduie cu puterea plină de mânie a celui tânăr, înainte de a se prăbuşi dintr-odată peste grămăjoara de oase putrede lăsate de Addie Bundren, zguduind tot patul şi făcând să foşnească şuierător păstăile din saltea, braţele zvârlite-n lături şi evantaiul într-o mână, bătând încă, agonic, în plapumă.

De după piciorul lui taica, Vardaman se uită încordat, cu gura căscată, toată culoarea i s-a scurs din obraji în gură, de parcă, cine ştie prin ce minune, sugând, dinţii i s-ar fi învelit cu carne. Începe să se tragă uşurel de-a-ndăratelea, de lângă pat, ochii lui rotunzi, obrazul pălit topindu-i-se în lumina amurgului ca o bucată de hârtie lipită pe un

perete decolorat, şi tot aşa, dincolo de uşă.

Taica stă aplecat deasupra patului, în lumina amurgului silueta-i încovoiată împrumutând ceva din aerul unei bufniţe – îmbufnată ocară în care zace ascunsă o înţelepciune prea adâncă şi neînsufleţită pentru o gândire cumpănită.

„’R-ar ai dracu’, băieţii-ăia”, zice el.

„Jewel”, zic. Deasupra ziua se-ntinde otova şi cenuşie, ascunzând soarele după un mănunchi de suliţe cenuşii. În ploaie, catârii fumegă uşor, împroşcaţi galben cu noroi, lăturaşul abia ţine drumul, cramponându-se de marginea drumului şi alunecând mereu spre şanţ. Cheresteaua înclinată licăreşte galben-închis, îmbibată de apă, grea ca plumbul, aplecată-n unghi ascuţit peste şanţ şi deasupra roţii sfărâmate; peste spiţele frânte şi peste gleznele lui Jewel, un şuvoi galben, nici apă nici pământ se-nvolbură, cotind odată cu drumul galben, nici de pământ nici de apă, de vale, pierzându-se într-o masă şiroindă, verde-ntunecat, nici a pământului, nici a cerului. Jewel, zic.

Cash vine-n uşă, târând fierăstrăul după el. Taica şade lângă pat, adus de spate, cu braţele bălăbănind. Întoarce capul, înfăţişarea lui pustiită, bărbia prăbuşindu-i-se domol, în timp ce molfăie tutunul între gingii.

„S-a dus”, zice Cash.

„S-a hotărât s’ne lase”, zice taica. Cash nu se uită la el. „Cât mai ai pân’ s-o dai gata?” zice taica. Cash nu-i răspunde. Intră de tot, trăgând fierăstrăul după el. „Consider că mai bin’ te-ai duce la aia”, zice taica. „Tre’ s’te descurci cum poţi mai bine, cu băieţii-ăia duşi de-acas’.” Cash se uită-n jos, la obrazul ei. Nu-l ascultă deloc pe taica. Nu s-apropie

de pat. Se opreşte-n mijlocul odăii, fierăstrăul sprijinit de picior, braţele asudate, făinite uşor de rumeguş – înfăţişare întocmită. „Dacă dai de greu, vine el careva, mâne, să te-ajute”, zice taica. „De-o pildă, Vernon.” Cash n-ascultă. Se uită la chipul liniştit, încremenit, dizolvându-se în lumina amurgului, ca şi cum întunericul ar fi un strămoş de-al pământului dintâi şi de totdeauna – până când, într-un târziu, chipul ei iese, plutind desprins, deasupra lui, şi lin ca răsfrângerea unei frunze moarte. „E dăstui creştini să te-ajute”, zice taica. Cash n-ascultă. După o vreme se-ntoarce, fără să se uite la taica şi iese din odaie. Apoi fierăstrăul începe să sforăie din nou. „Ne-or ajuta-n întristarea noastră”, zice taica.

Sunetul fierăstrăului e acelaşi, destoinic, negrăbit, clătind lumina ce trage să moară, încât, la fiece cursă, chipul ei pare că se trezeşte un pic, în ascultare şi aşteptare, ca şi cum le-ar număra. Taica se uită-n jos, la obrazul ei, la revărsarea neagră a părului lui Dewey Dell, braţele date-n lături, evantaiul strâns cu putere, acum nemişcat, pe plapuma care începe să se topească-n întuneric. „Consider că mai bine-ai pune de cină”, zice el.

Dewey Dell nu se clinteşte.

Saltă d-acolea şi fă cina”, zice taica. „Tre’ să ne cruţăm puterile. Consider că doctoru Peabody-i flămând bine de-atâta cale. Şi Cash tre’ să-mbuce iute. Şi să se-ntoarcă la treabă, s-o dea gata.”

Dewey Dell se ridică, se înalţă pe picioare. Se uită-n jos, la ea, la chipul ei. Pe pernă e ca o bucată de bronz mai pălit, doar mâinile păstrează încă o fărâmă de viaţă: o inerţie arcuită şi cu noduri; o însuşire irosită şi totuşi vie, din care osteneala,

sleiala, muncile încă n-au plecat, de parcă s-ar îndoi de însuşi adevărul odihnei, păzind cu veghe ascuţită şi avară oprirea care, ştiu ele, nu poate dura.

Dewey Dell se apleacă şi scoate binişor plapuma de sub ele şi o trage deasupra lor către bărbie şi o netezeşte în jos, potrivind-o cu mişcări line. Apoi, fără să se uite la taica, ocoleşte patul şi iese din odaie.

Şi-o să iasă la Peabody, unde poate sta, în lumina amurgului şi să se uite la el, din spate, cu o asemenea uitătură, încât el, simţindu-i privirea, să se întoarcă şi să zică: n-o să mă las acum covârşit de tristeţe. Era bătrână şi pe deasupra bolnavă. Suferea mai mult decât ştiam. Nu se mai putea face bine. Acu Vardaman creşte mare şi tu o să te-ngrijeşti de ei toţi. Vreau să-ncerc să nu mă las covârşit de tristeţe. Cred că mai bine te-ai duce să pregăteşti ceva de cină. Nu trebuie să fie prea mult. Dar ei au nevoie să se hrănească şi ea, privindu-l, zicând: Ai putea face tare mult pentru mine, numai să vrei. Numai să ştii. Eu sunt eu şi dumneata eşti dumneata şi eu ştiu asta şi dumneata n-o ştii şi ai putea face tare mult pentru mine, numai să vrei şi, dacă chiar vrei, atunci ţi-aş putea spune şi-atunci nimeni n-ar mai trebui s-o ştie, afară de dumneata, de mine şi de Darl.

Taica stă în picioare, deasupra patului, cu braţele bălăbănind, cocoşat, nemişcat. Îşi duce mâna la cap, o trece prin păr, ascultând fierăstrăul. Se dă mai aproape şi-şi şterge mâna, pe faţă şi pe dos, de coapsă şi o lasă pe obrazul ei şi după aceea pe ridicătura plapumei unde i-s mâinile. Atinge plapuma, aşa cum a văzut-o pe Dewey Dell că face, încercând s-o netezească înspre bărbie, mai

degrabă deranjând-o. Încearcă din nou s-o îndrepte, cu stângăcie, mâna i-i ca o gheară de neîndemânatică, cum îndreaptă cutele pe care tor el le-a făcut şi care continuă să-i iasă de sub mână, prezenţă atotstricătoare, jucând renghiuri, aşa că, până la urmă, se dă bătut, mâna îi cade pe lângă trup, frecându-se iar de coapsă, când pe-o parte, când pe alta. Fierăstrăul sforăie încăpăţânat în odaie. Taica răsuflă liniştit şi hârâind şi molfăie tutunul între gingii. „Facă-se voia Domnului”, zice el. „Acu poa’ să-mi fac rost de dinţii ăia.” *Pălăria lui Jewel cade fleşcăită pe ceafă, îndreptând apa către sacul de câlţi, ud leoarcă, legat pe umeri, în vreme ce, până la glezne în şuvoiul din şanţ, se opinteşte la mangealâcul alunecos, cu un căpătâi de bârnă putredă drept reazim, la osie. Jewel, zic, a murit, Jewel. Addie Bundren a murit.*

Vardaman

Şi-atunci am început s-alerg. Alerg către spatele casei şi-ajung la marginea prispei şi mă opresc. Şi-atunci încep să plâng. Ştiu unde-a fost peştele-n praf. Acuma-i bucăţi de nepeşte, nesânge pe mâinile şi pe salopeta mea. Atunci nu era aşa. Atunci nu se-ntâmplase. Şi-acum ea se duce-atâta de departe, că n-o mai pot prinde.

Copacii-s ca puii de găină când, în zilele de arşiţă, se scaldă-n prafu de răcoare. Dacă sar de pe prispă, o să fiu unde-a fost peştele, acu ciopârţit de tot în nepeşte. Aud patu şi-obrazu ei şi pe ei şi simt duşumeaua cum se cutremură când umblă pe ea el, de-a venit şi-a făcut asta. De-a venit şi-a făcut asta, când ea era bine, da' a venit el şi-a făcut asta.

„Scârbă burduhoasă."

Sar de pe prispă şi-o iau la fugă. Creasta grajdului răsare şi se năpusteşte din lumina asfinţitului. Dacă sar, poa' să merg pe ea, ca Doamna-n roz de la circ, în miroznă caldă, fără să trebuie s-aştept. Mâinile se prind de tufişuri; sub tălpi se rostogolesc pietrele şi gunoiul.

Şi-apoi pot să răsuflu iar în miroznă caldă. Intru-n boxă, încerc să-l ating şi-atunci pot să plâng, atunci dau plânsu-afară. Cum isprăveşte cu-azvârlitu, pot, şi-atunci pot să plâng, cutie urlătoare.

„El a ucis-o. El a ucis-o."

Viaţa curge-n el pe sub piele, pe sub mâna mea, prin petele viu colorate, mirosindu-mi în nări, unde răul prinde să ţipe şi dă plânsu-afară, şi-atunci pot

răsufla, îl dau afară. Asta face mult zgomot. Pot să adulmec viaţa de curge şi se răspândeşte pe sub palme, pe braţ în sus, şi-atunci pot să ies din boxă.

N-o găsesc. În întuneric, prin praf, pe lângă pereţi, nu dau de ea. Plânsul face mult zgomot. Păcat că face atât de mult zgomot. Şi-apoi o găsesc în şopru, în praf şi fug peste ogor, în drum, cu bâta săltând pe umăr.

Ei mă pândesc cum vin către ei şi-ncep să se tragă-ndărăt şi-şi rostogolesc ochii şi fornăie şi se zmucesc îndărăt, în hamuri. Dau. Aud bâta cum dă; o văd cum le dă-n cap, peste hamu de la piept, mai nimerind şi-alături când ei cabrează şi feresc, dar mă bucur.

„Voi aţi ucis-o pe maica!”

Bâta se rupe şi ei tot cabrează şi tot fornăie şi copitele dau cu zgomot mare-n pământ, cu mare zgomot, fincă-i a ploaie şi aeru-i golit pentru ploaie. Da-i încă destul de lungă. Alerg încolo şi-ncoace, pe când ei se zmucesc în hamuri – şi dau.

„Voi aţi ucis-o!”

Şi dau şi dau şi ei se rotesc, priponiţi c-o funie lungă, trăsura se roteşte pe două roţi şi nemişcată, de parcă-i ţintuită de pământ şi caii nemişcaţi, de parcă-s ţintuiţi cu copitele de dindărăt în mijlocu unei plăci turnante.

Alerg prin praf. Cum alerg prin prafu gros, nu văd unde se pierde trăsura, lăsată pe două roţi. Dau, bâta dă-n pământ, sare, dă-n praf şi-apoi iar în aer şi prafu se-ngroaşă mereu în josu drumului, mai iute de dac-ar fi o maşină pe el. Şi-atuncea pot să plâng şi să mă uit la bâtă. Îi ruptă de tot în mâna mea, nu mai lungă ca un lemn de foc, ea, care-a fost o bâtă lungă. O lepăd şi pot să plâng. Acuma nu se mai

face-atâta zgomot.

Vaca stă-n uşa grajdului şi rumegă. Când mă vede că viu, muge şi iarba-i atârnă din botul plin şi limba.

„Ho, că nu te mulg. Un deşt nu mai mişc pentru ei.”

O aud cum se-ntoarce când trec. Când mă-ntorc, ea-i taman în spinarea mea, cu răsuflarea dulceagă şi fierbinte şi grea.

„N-auzi ce zic?”

Ea mă-mpinge cu botu, mă miroase. Cu botu-nchis, muge-adânc, în ea. Ridic mâna la ea şi o-njur, ca Jewel.

„Acu-ntinde-o.”

Las mâna jos şi mă reped la ea. Ea sare-napoi, se-ntoarce iute şi s-opreşte şi mă pândeşte. Muge. Se duce către potecă şi s-opreşte şi stă şi se uită-n susu potecii.

În grajd întunecimea-i caldă şi mirositoare şi tăcută. Pot să plâng liniştit şi să pândesc creasta dealului.

Cash vine pe deal şi şchioapătă, unde a căzut de pe biserică. Se uită devale, înspre izvor şi după-aceea-n susu drumului şi-napoi, la grajd. Coboară ţeapăn pe potecă şi se uită la hăţurile rupte şi la prafu de pe drum şi dup-aceea-n susu drumului, unde prafu se duce tot înainte.

„Trag nădejde c-acu or trecut bine de-alde Tull. Aşa trag nădejde.”

Cash se-ntoarce şi şchioapată-n sus, pe potecă.

„Dracu să-l ia. I-am arătat io lui. Dracu să-l ia.”

Acu nu mai plâng. Acu nu mai nimica. Dewey Dell vine pe deal şi mă strigă. „Vardaman.” Io nu mai nimica. ’S liniştit. „Măi, Vardaman.” Acu pot să plâng liniştit şi să-mi simţ şi să-mi auz lacrimile.

„Nu-atuncea, nu. Nu-atunci a fost. Erea acolea, drept pe pământ. Şi-acu-i gata să-l gătească.”

E-ntuneric. Aud pădurea, tăcerea: le ştiu. Da nu sunet de vietate, nici măcar pe el. De parcă întunericu s-ar desface-ntr-o puzderie de tot felu de lucruri fără legătură, – mirozne şi tropote; miros de carne potolită şi de păr asudat, cu ţepi, ca amoniacu; părere a unui tot de piele tărcată şi de oase zdravene pe dinăuntru cărora, desprins, de taină şi apropiat, un *este,* altu decât *este* al meu. Îl văz cum se topeşte – picioare, un ochi rotitor, o tărcătură ţipătoare, ca de flăcări reci – şi pluteşte peste întunecime şi piere pe nesimţite; totu-ntr-una, da’ nici una, nici alta; şi una şi alta, da’ niciuna. Văd auzu cum şerpuieşte către el, mângâietor, şi-l modelează, arătare greoaie – chişiţă, crupă, umăr şi cap; miros şi sunet. Nu mi-i frică.

„Gătit şi mâncat. Gătit şi mâncat.”

Dewey Dell

Poate să facă tare mult pentru mine, numai să vrea. Poate să facă totul. E ca şi cum totul, pentru mine, pe lumea asta-i înăuntrul unei putini umplute cu maţe, că te şi miri cum de mai poate să-ncapă-n ea orişice altceva foarte de seamă. El e-o putină mare, plină de maţe şi io-s o putină mică plină de maţe şi dacă-ntr-o putină mare plină cu maţe poate să mai încapă orişice altceva foarte de seamă, cum poate să-ncapă-ntr-o putină mică plină de maţe. Da ştiu că-i acolo, fiindcă Dumnezeu dă femeilor semn când e să se-ntâmple ceva rău.

Şi asta fiindcă-s singură. Barem de l-aş simţi, ar fi altceva, fiindcă n-aş mai fi singură. Dar dacă n-aş mai fi singură, ar şti-o toată lumea. Şi el poate să facă tare mult pentru mine şi-atuncea n-aş mai fi singură. Atuncea m-aş simţi tare bine singură.

L-aş lăsa să intre-ntre mine şi Lafe, cum şi Darl a intrat între mine şi Lafe, de Lafe e şi el singur acum. El e Lafe şi eu Dewey Dell şi când a murit maica, a trebuit să-mi ies din mine şi să trec peste mine şi Lafe şi Darl, ca să mă-ntristez, fiindcă el poate să facă tare mult pentru mine şi n-o ştie. Nici măcar n-o ştie.

De pe prispa de din dos nu pot vedea grajdul. Dup-aia sunetul de la fierăstrăul lui Cash vine din direcţia aia. E ca un câine, pe-afară, de dă târcoale casii şi-ţi iese-nainte la orişice uşă ai ajunge şi-aşteaptă să intri. A zis, sunt mai neliniştit ca tine şi eu am zis, Dumneata nu ştii ce-i aia nelinişte, aşa că

nu mă pot nelinişti, încerc, dar nu mă pot gândi de-ajuns ca să mă neliniştesc.

Aprind lampa de bucătărie. Peştele, tăiat bucăţi-bucăţele sângerează liniştit în tingire. Îl pun iute-n bufet şi-ascult ce-i pe sală şi-aud. I-au trebuit zece zile ca să moară; poate că încă n-o ştie. Poate că nu se duce pân' ce Cash. Ori poate pân' ce Jewel. Iau castronul cu legume din bufet şi coşul de pâine de pe soba rece şi mă opresc şi mă uit la uşă, atentă.

„Uni-i Vardaman?", zice Cash. În lumina lămpii, braţele lui, făinite cu rumeguş, arată ca nisipul.

„Habar n-am. Nu l-am văzut."

„A dispărut docaru lu' Peabody. Vezi de poţi să dai de Vardaman. O să-l pălească calu ăla."

„Bine. Zi-le să vie la cină."

Grajdul nu se vede. Zic, nu ştiu cum să mă neliniştesc. Nu ştiu cum să jelesc. Am încercat, dar nu pot. Dup-un timp, sunetul de la fierăstrău vine-ncoaci, vine-ntunecat, peste pământ, prin pulberea-ntunericului. După aceea-l văd cum umblă-ncolo şi-ncoaci, pe deasupra scândurii.

„Hai la cină", zic. „Spune-i şi lui." El poate să facă totul pentru mine. Şi n-o ştie. El e maţele lui şi eu maţele mele. Şi eu maţele lui Lafe. Asta-i. Nu ştiu de ce nu şade acas', la oraş. Noi suntem de la ţară, nu de soiul orăşenilor. Nu ştiu de ce nu şade. După care văz creasta grajdului. Vaca stă la poala potecii şi muge. Când mă-ntorc, Cash nu mai e.

Duc zeru-nuntru. Taica şi Cash şi el şade la masă.

„Surioară, un'i-i peştele-ăla, marele, de l-a prins ăl mic?

Pun laptele pe masă. „Păi când să-l fi făcut?"

„Napi în suc propiu c-o mâncare din cale-afar' de slabă la un om de mărimea mea", zice. Cash

mănâncă. Pe cap, pălăria i-a întipărit în părul năduşit o dungă. Cămaşa i-i toată asudată. Nu s-a spălat pe mâini. „Să-ţi fi făcut timp”, zice taica. „Un’i-i Vardaman?”

O iau către uşă. „Nu dau de el.” „Ia fă-te-ncoa, surioară”, zice. „Nu pune la inimă chestia cu peştele. O să ne mai şi rămână. Vin’, de şezi colea.”

„Nici n-o pun”, zic. „Vreau să mulg înainte de să se pună pe plouat.”

Taica ia din castron şi dă mai departe. Dar nu s-apucă să mănânce. Mâinile-i stau, pe jumătate strânse, pe lângă farfurie, capul plecat niţel, părul lui, ca o mirişte, înălţat în lumina lămpii. Seamănă cu un juncan, numaidecât ce l-ai pălit cu maiu’ şi nu mai e-n viaţă şi de ştiut încă nu ştie că-i mort.

Dar Cash mănâncă, el aşişderi. „Mai bine-ai mânca ceva”, zice el. Se uita la taica. „Ca Cash şi ca mine. O să-ţi prindă bine.”

„De”, zice taica. Se ridică, cum s-ar ridica un juncan îngenuncheat la iaz, când îl iei la goană. „N-o să fie ea supărată pe chestia asta.”

Când ştiu că nu mă mai vede nimeni în casă, iuţesc pasul. Vaca muge la poalele povârnişului. Se-mpinge-n mine şi-şi suflă răsuflarea într-o adiere dulceagă, fierbinte, peste goliciunea-mi fierbinte şi muge-ncetişor. „Mai rabd-un pic. Mă-ngrijesc io şi de tine.” Vine după mine, în grajd, unde pun căldarea jos. Răsuflă-n căldare şi muge-ncet. „Păi, ce ţi-am zis. Şezi, locului. Am pe cap mai multe decât pot răzbi.” Grajdul e-n întuneric. Când trec, dă-n perete cu copita. Merg mai departe. Scândura ruptă-i ca un semn de hotar, cum stă-n sus. Dup-aceea văd povârnişul, simt aerul cum îmi mângâie faţa, iară, încet, pălit, cu întunericul mai scăzut şi,

cu vederea pustie, pâlcurile de pini, pete-pete pe coasta priporoasă, tainici şi aşteptând.

În uşă, umbra vacii dă cu botu-n umbra căldării, mugind încet.

Apoi trec de boxă. Aproape am trecut. Ascult cum zice, cu mult înainte de să poată spune cuvântul şi partea care-ascultă se teme că poate n-o să aibe timp să-l spuie. Îmi simt trupul, oasele şi carnea cum încep să se desfacă şi să se deschidă asupra singurului şi lucrarea prin care-ncepi a fi nesingur e-nspăimântătoare. Lafe, Lafe. „Lafe.” Lafe. Lafe. Mă aplec un pic în faţă şi pun înainte, fără vlagă, piciorul. Simt întunericul năpustindu-se pe lângă pieptul meu, pe lângă vacă; încerc să m-arunc asupra întunericului, vaca mă opreşte şi întunericul se năpusteşte asupra adierii dulcege din răsuflarea ei, grea de muget, plină de pădure şi de tăceri.

„Vardaman. Mă, Vardaman.”

El iese din boxă. „Mă, ticălos mic şi-afurisit! Mă, ticălos mic şi-afurisit!”

El nu se-mpotriveşte; ce-a mai rămas din năvala întunericului piere, scâncind. „Ce? Că doar n-am făcut nimica.”

„Mă ticălos mic şi-afurisit!” Mâinile mele-l scutură zdravăn. Poate că nu le pot opri. Nu ştiam că pot să scuture atât de zdravăn. Zgâlţâind, ne zgâlţâie pe amândoi.

„Nu io, nu io”, zice. „Nici nu i-am atins.”

Mâinile mi se opresc din zguduit, dar încă-l ţin.

„Ce caţi acilea? De ce nu răspunzi când te chem?”

„Da nu fac nimica.”

„Du-te-n casă şi mănâncă.”

Se trage înapoi. Îl ţin. „Dă-mi drumu. Lasă-mă-n pace!”

„Ce făceai acilea? Nu cumva mă iscodeşti?”

„Io nu, niciodat’, niciodat’. Nici nu ştiam că eşti acilea, jos. Lasă-mă-n pace!”

Îl ţin, aplecându-mă să-i vad faţa, să i-o simt cu ochii mei. E gata să plângă. „Acu şterge-o. Am pus de cină şi, cum mulg, vin şi io. Du-te, pân’ ce nu mănâncă el tot. Cred că docaru-ăla se duce glonţ la Jefferson.”

„El o ucis-o”, zice. Începe să plângă.

„Şşşşşt.”

„Nu i-o făcut nimica rău şi el o vinit ş-o ucis-o.” „Şşşşşt.” El se zbate. Îl ţin. „Şşşşşt.”

„El o ucis-o.” Vaca vine-n spatele nostru, mugind încetişor. Îl zgâlţâi din nou.

„Gata, potoleşte-te. Acu s’te potoleşti. O să te-mbolnăveşti şi-atunci nu mai mergi la oraş. Hai, du-te-n casă şi mănâncă.”

„Nu vreau nicio mâncare. Nu vreau la oraş.”

„Atunci te lăsăm acilea. Te lăsăm, dacă nu te porţi bine. Hai, acu du-te, pân’ ce putina aia cu maţe, bătrână şi moartă după legumă, nu-ţi topeşte şi porţia ta.” Se duce, pierzându-se încet, pe deal. Creasta, copacii, coperişul casei se zugrăvesc pe cer. Vaca se vâră-n mine, mugind încetinel. „Trebuie să mai aştepţi. Ce ai tu-n tine-i nimica pe lângă ce-am io-n mine, chiar de eşti şi tu femeie.” Ea vine după mine, mugind încetişor. Apoi aerul stătut, fierbinte, cenuşiu, îmi mângâie din nou faţa. Poate s-aranjeze totul, fain-frumos, numai să vrea. Şi nici măcar nu ştie. Ar putea să facă totul pentru mine, numai să ştie. Vaca îmi suflă peste şolduri şi spate răsuflarea caldă şi dulceagă şi auzită şi muge-ncet. Cerul s-a lăsat moale peste povârniş, peste pâlcurile tainice. Dincolo de deal un fulger

luminează bolta şi piere. Aerul mort îmbracă pământul mort, până departe, departe, unde ochiul nu mai răzbate să-mbrace pământul mort. Se lasă peste mine, stătut şi cald şi m-atinge, goală, prin straie. Zic Tu nu ştii ce-i neliniştea. Eu nu ştiu ce-i. Nu ştiu dacă-s neliniştită ori ba. Dacă pot să fiu ori ba. Nu ştiu de pot plânge ori ba. Nu ştiu dac-am încercat ori ba. Mă simt ca o sămânţă umedă şi sălbatică în pământul dogoritor şi orb.

Vardaman

Când or s-o dea gata, or s-o puie-n ea şi-atunci, ştiu şi eu, poate că, pentru multă vreme. Am văzut cum întunericu se saltă pe picioare şi se duce-n volburi şi-am zis „Vrei s-o baţi de tot în cuie-n asta, Cash? Cash? Cash?” M-am pomenit băgat în pătuc, uşa nouă prea grea pentru mine şi s-a-nchis n-am mai putut răsufla şobolanii trăgeau tot aeru. Am zis „Vrei s-o baţi de tot în cuie, Cash? S-o baţi în cuie? *S-o baţi în cuie?”*

Taica umblă primprejur. Umbra lui umblă primprejur, peste Cash de se lasă şi se ridică odată cu fierăstrău’, peste scândura plină de sânge.

Dewey Dell a zis c-o să primim neşte banane. Trenu-i după geam, roşu, pe şină. Când trece, şina luceşte pe ici, pe colo. Taica a zis că făina şi zahăru şi cafeaua e-atât de scumpe. Fin’că-s băiat de ţară fin’că băieţii de oraş. Biciclete. De ce făina şi zahăru şi cafeaua e-atât de scumpe când băiatu-i de la ţară? „N-ai vrea mai degrabă neşte banane?” Bananele s-a dus, s-a mâncat.

Dus. Când fuge pe şine sclipeşte iar. „De ce nu-s băiat de oraş, taică?” Am zis Dumnezeu m-a făcut. Da nu i-am zis lu’ Dumnezeu fă-mă la ţară. Dacă El poa’ să facă trenu, de ce nu poate El să-i facă pe toţi de oraş fin’că făină şi zahăr şi cafea. „N-ai vrea mai degrabă neşte banane?” Umblă primprejur. Umbra lui umblă primprejur.

Nu erea ea. Eream acolea, mă uitam. Am văzut. Am crezut că ea erea, da nu erea. Nu mama mea. A

plecat când ailaltă s-a pus pe pat şi-a tras plapuma pe ea. S-a dus departe. „S-a dus cam de-aici la oraş?” „S-a dus mai departe ca pân’la oraş.” „S-a dus toţi iepurii şi opossumii ăia mai departe ca la oraş?” Dumnezeu i-a făcut pe iepuri şi pe opossumi. El a făcut trenu. De ce-a trebuit El să facă un loc, altu, unde să se ducă ei dacă ea-i întocmai ca iepurele.

Taica umblă primprejur. Şi umbra lui. Fierăstrău’ sună de parcă doarme.

Aşa că dacă Cash bate-n cuie de tot lada, ea nu-i iepure. Şi-aşa că dacă ea nu-i iepure, io nu pot răsufla-n pătuc şi Cash vrea s-o bată de tot în cuie. Şi-aşa că dacă ea-l lasă, nu-i ea. Ştiu. Eream acolea. Am văzut când n-a mai fost ea. Am văzut. Ei crede că este şi Cash vrea s-o bată de tot în cuie.

Nu erea ea, fin’că zăcea tocma-acolea-n ţărână. Şi-acuma-i de tot ciopârţit. Io l-am ciopârţit. Zace-n bucătărie, în tingirea plină de sânge şi-aşteaptă să fie gătit şi mâncat. Atunci nu erea şi ea erea şi-acum este, da ea nu mai era. Şi mâine-o să fie gătit şi mâncat şi ea o să fie el şi taica şi Cash şi Dewey Dell şi n-o să fie nimica-n ladă şi-aşa că poa’ să răsufle. Zăcea tocma-acolea, pe pământ. Pot să-l aduc pe Vernon. El a fost acolea şi l-a văzut şi pentru amândoi o să fie şi după-aia n-o să fie.

Tull

Erea înspre miezu nopţii şi se aşternuse pe plouat când ne-a trezit. Fusese o noapte tulbure, cu presimţiri, ca-n preajma furtunii; o noapte în care omu s-aşteaptă să i se întâmple orice, destule, înainte de să poată da nutreţ la vite şi s-ajungă-n casă şi să cineze şi, de rău' ploii, să se bage-n pat, şi când caii lui Peabody a venit la noi, numai spumă, cu hamu rupt, târâş şi hamu de piept printre picioarele lăturaşului ăla prăpădit şi Cora zice „Să ştii că-i ceva cu Addie Bundren. S-a dus, pân'la urmă.

„Peabody tre' să fie p-aici, p-aproape, la zece–dou'spce case", zic. „Şi-n definitiv, de unde ştii că-i caii lui Peabody?"

„Păi ce, nu-i ei?", zice ea. „Pune mâna, de-nhamă." „La ce?" zic. „Dac-a murit, ce putem noi face pân' la ziuă, şi-n plus, se şi lăsă cu furtună."

„E de datoria mea", zice ea. „Şi prinde caii." Da' eu nici gând. „Păi, e la mintea cocoşului că trimitea după noi, dac-avea nevoie. Şi nici măcar nu ştii c-a murit."

„Daaa, adicătelea nu ştii că-i caii lu' Peabody? O ţii una şi bună că nu-i ei? Biiine." Da eu nu mişc un deget. Când lumea are nevoie de-un om, ăl mai bine-i s-aştepţi până trimite ei după el, ştiu io chestia asta. „E de datoria mea creştinească", zice Cora. „Vrei să te pui între mine şi datoria mea de bun creştin?"

„N-ai decât să rămâi acolea toată ziua de mâine,

dacă vrei”, zic.

Aşa că atunci când Cora m-a deşteptat, se aşternuse pe plouat. Chiar când mergeam înspre uşă, cu lampa aprinsă ţinută în dreptu geamului, ca să poată vedea că vin, el nu s-a oprit din ciocănit. Nu tare, da făr’ să s-oprească, de parcă adormise bătând şi bătea cu pumnu-n somn, da nici n-am băgat de seamă cât de jos era lovitura în uşă, pân-ce n-am deschis-o şi tot nimica n-am văzut. Am înălţat lampa, de scânteia ploaia prin ea şi Cora, îndărătu meu, pe sală, tot zicea: „Cine-i, Vernon?”, da-ntâi şi-ntâi n-am putut să văd, absolut, pân’ce m-am uitat în jos şi pe lângă uşă şi cu lampa lăsată mai jos.

Parcă era un cotei murat, în şalopeta aia şi făr’ de pălărie, stropit tot pân’ la genunchi, unde-i tot purtase patru mile pân noroi. „He, fiu-al dracului”, zic.

„Cine-i, Vernon?”, zice Cora.

El se uita la mine cu nişte ochi rotunzi şi negri în mijloc, ca la bufniţă, când îi pui lumina-n faţă. „Ai văzut peştele ăla de-atunci”, zice el.

„Hai înuntru”, zic. „Ei, ce-i? Nu cumva maică-ta a_____”

„Vernon”, zice Cora.

Se ţinea pe-aici pe undeva, în dosu uşii, în întuneric. Ploaia izbea în lampă, sfârâia când o atingea, aşa că eu mă tot temeam că acu-acu se sparge. „Ai fost acolea”, zice el. „L-ai văzut.”

Cora vine-n uşă. „Da hai, intră din ploaia aia de-afar’” zice ea şi-l trage înăuntru şi el se uită la mine cu băgare de seamă. Leit un căţel murat. „Nu ţi-am spus?”, zice Cora. „Ţi-am spus eu că s-a-ntâmplat. Du’ de-nhamă.”

„D-apoi că nici n-a zis că_____” zic.

El căta la mine, apa picura pe podea. „Ne strică covoraşu”, zice Cora. „Du’ de prinde caii, cât îl duc la bucătărie.”

Da el se trăgea înapoi, şiroind, aţintindu-mă cu ochii ăia. „Ai fost acolea. L-ai văzut cum zăcea acolea. Cash o s-o bată-n cuie, de tot, şi el zăcea taman acolea, pe pământ. L-ai văzut. I-ai văzut urma-n ţarină. Ploaia n-a-nceput pân-ce n-am ajuns acilea. Avem vreme să ne-ntoarcem.”

Fiu-al naibii de nu m-a luat fiorii, chiar când încă nu ştiam. Da Cora ştia. „Prinde caii cât poţi mai iute”, zice ea. „Şi-a pierdut capu. S-a scrântit de durere.”

Al naibii să fiu de nu m-a luat fiorii. Când şi când, omu stă de se gândeşte. La toate nenorocirile şi lucrurile triste de pe lumea asta; cum te pot ele lovi, ca trăsnetu, orişiunde te-ai afla. Mă gândesc io că omu tre’ s-aibe mare încredere-n Domnu, deşi-mi vine uneori să cred că Cora-i cam prea din cale-afar’ de grijulie, de parc-ar încerca să-i dea pe ăilalţi în lături şi să se-ndese ea mai în faţă ca toţi. D-apoi, când se-ntâmplă aşa ceva, gândesc io că are dreptate, că omu tre’ să se ţină de asta şi socotesc că-s de-a dreptul binecuvântat c-o nevastă de toată vremea-şi dă osteneala întru sfinţenie şi facere de bine, cum zice ea că-s io.

Când şi când, omu stă de se gândeşte la asta. Drept, nu prea des. Ceea ce-i un lucru bun. Căci Domnu l-a lăsat pe pământ ca să facă şi nu ca să irosească timp prea mult cu gânditu, fiindcă creeru-i ca o rotiţă de maşinărie: nu ţine dacă-l tot munceşti. Ăl mai bine-i când toate merge după tipic, de împlineşte munca zilnică şi nicio parte nu-i folosită mai mult decât este de trebuinţă. Am zis-o şi o zic

iară şi iară, asta-i dintotdeauna buba cu Darl: prea se tot gândeşte. Are dreptate Cora când zice că ce-i lipseşte lui e o nevastă, de să-l facă om. Şi când mă gândesc la asta, gândesc că dacă pe om nimic alta nu-l ajută decât însurătoarea, apoi e-al dracului de-aproape de fără scăpare. Da cred că are dreptate Cora când zice că motivu pentru care Domnu-a trebuit să facă femeili e că bărbaţii nu-şi cunoaşte binele nici când îl are sub ochi.

Când mă-ntorc spre casă cu căruţa, ei era în bucătărie. Ea se-mbrăcase peste cămaşa de noapte, cu un şal pe cap şi-şi luase umbrela şi Biblia ei învelită-n muşama şi el şedea pe-o găleată răsturnată, lângă sobă, unde-l pusese ea, şiroind pe podea. „Nu pot scoate nimic de la el, afar' de-o chestie cu-un peşte", zice că „îi apasă un blestem. Văd mâna Domnului asupra băiatului ăstuia, ca semn al pedepsirii lui Anse."

„Ploaia n-a-nceput pân' ce n-am plecat", zice el. „Şi-am plecat. Eram pe drum. Şi era acolea-n praf. L-ai văzut. Cash o s-o bată-n cuie, da tu-ai văzut."

Când am ajuns acolo, ploua îndârjit şi el, între noi. Înfofolit în şalu Corei. Nu mai scosese o vorbă, şedea acolo, sub umbrela lu' Cora. Când şi când, Cora se oprea din cântat, cât să zică „E-un blestem pe capu lui Anse Bundren. Dare-ar Domnul ca asta să-i arate că umblă pe calea păcatului." Apoi începea din nou să cânte şi el şedea între noi, niţel aplecat înainte, ca şi cum catârii n-ar fi mers destul de repede pe cât ar fi voit el.

„Zăcea taman acolea", zice el, „da ploaia a-nceput după ce-am plecat. Aşa că mă pot duce să deschid ferestrele, Cash încă n-o bătut-o-n cuie."

Erea trecut bine de miezu nopţii când am bătut

ultimu cui şi-aproape de zorile de cenuşă când m-am întors acasă şi-am deshămat şi m-am băgat în pat, cu boneta Corei pusă pe perina aialaltă. Şi-al naibii să fiu de nu-mi suna încă-n urechi cântatu Corei şi parcă-l simţeam pe băiatu-ăla cum se-apleca înainte, între noi, de parc-ar fi tras înaintea catârilor, şi-l tot vedeam pe Cash umblând în sus şi-n jos cu fierăstrău, şi Anse, colea-n picioare, ca o sperietoare şi de ziceai că-i un juncan, pân' la genunchi într-un iaz şi cineva trece pe-acolea şi pune mâna pe iaz şi-l aşază pe muchie, da el tot nu pricepe.

Aproape se crăpa de ziuă când am bătut ultimu cui şi-am dus-o-n casă, unde ea zăcea, întinsă pe pat, cu fereastra deschisă şi ploaia o stropea din nou. De două ori a făcut el asta şi aşa, dărâmat de somn, că zicea Cora că obrazu-i arăta ca unu din catargele ale de Crăciun, de-s îngropate o clipă şi dezgropate la loc, până ce, într-un târziu, au pus-o-năuntru şi-au bătut-o-n cuie bine, ca el să nu mai poată deschide fereastra peste ea. Şi-n dimineaţa ailaltă l-au găsit în cămaşă, pe podea, dormind, ca un juncan junghiat şi capacu lăzii sfredelit tot, ciuruit de găuri şi sfredelu-ăl nou al lui Cash rupt în ultima din ele. Când am dat capacu de-o parte, au văzut ca-n două rânduri pătrunsese şi-n obrazu ei.

Dacă asta-i pedeapsă de la Dumnezeu, apoi nu-i dreaptă. Fiindcă Domnu are şi altele mai bune de făcut. Nu egzistă să n-aibe. Fiindcă singura povară ce-a avut-o vreodată Anse Bundren a fost el însuşi. Şi dacă oamenii nu dau două parale pe el, mă gândesc io-n mine că n-o fi el chiar omu ăla de nimica, ori că nu s-ar fi putut îndura el pe sine atâta amar de vreme.

Nu-i dreaptă deloc. Fiu-al naibii dacă-i. Şi dacă El a zis Lăsaţi copiii să vină la Mine, tot n-o face mai dreaptă. Cora a zis, „Ţi-am adus pe lume ceea ce mi-a trimis Domnu Dumnezeu. Am trecut prin această încercare fără frică, fără teamă, fiindcă puternică este credinţa mea în Domnu, tărie aducându-mi şi încurajare. Şi dacă tu n-ai niciun fiu, e fiindcă Domnu, în marea Lui înţelepciune, aşa a hotărât. Şi viaţa îmi este şi totdeauna a fost ca o carte deschisă pentru tot bărbatu şi femeia dintre făpturile Sale de pe-aici, fiindcă eu am încredere în Dumnezeu' meu şi-n răsplata ce o voi primi."

Socotesc că are dreptate. Socotesc că, dacă pe undeva e bărbat ori femeie pe care El a putut s-o întoarcă la Sine, să calce pe căile înţelepciunii Sale, apoi aceea-i Cora. Şi socotesc io că tot o face ea niscai schimbări, oricum şi-ar vădi El înţelepciunea. Şi mai socot că astea or să fie întru binele omului. Măcar trebuie să ne placă. Măcar am putea tot aşa de bine să ne vedem de-ale noastre şi să ne prefacem că ne place.

Darl

Felinarul e pus pe-un butuc. Ruginit, năclăit şi grăsos, cu sticla plesnită, mult afumată într-o parte, îşi seamănă lumina puţină şi apăsătoare peste capră şi peste pământul din jur. Pe pământul întunecat aşchiile par pete întâmplătoare de vopsea, galben-stins pe pânză neagră. Scândurile, fâşii lungi şi mătăsoase sfâşiate din întunericul des şi întoarse pe dos.

Cash roboteşte aplecat deasupra caprei, mişcându-se înainte şi-napoi, ridicând şi aşezând scândurile cu pocnete lungi şi surde răsunând în aerul mort, de parcă le-ar lua şi le-ar lăsa să cadă pe fundul unei fântâni nevăzute, sunetele încetează, fără să piară cu totul, ca şi cum orice mişcare le-ar putea dezghioca din aerul înconjurător într-un ecou înmiit. Trage iar la fierăstrău, cotul îi luceşte potolit, un fir subţire de lumină sună pe pânză, pierdut şi regăsit şi sus şi jos, la fiece cursă, într-o alungire fără de frângere, încât fierăstrăul pare lung de şase picioare, cum trece prin şi dincolo de silueta prăpădită, amărâtă şi stingheră a lui taica. „Dă-mi scândura aia”, zice Cash. „Nu. Ailaltă.” Pune fierăstrăul jos şi vine el de ia scândura care-i trebuie şi-l dă pe taica la o parte cu luciul lung şi legănat al scândurii în cumpănă.

Aerul miroase a pucioasă. Pe coasta lui nevăzută umbrele lor se proiectează ca pe-un perete, de parcă, asemenea sunetelor, nu s-au îndepărtat prea tare, nu s-au stins, ci, doar pentru o clipă, s-au

închegat pe undeva, pe-aproape, căzute pe gânduri. Cash lucrează fără-ntrerupere, pe jumătate răsucit în lumina săracă, o coapsă şi un braţ subţire ca un arac, îmbinate, într-o nemişcare adâncită în sine şi activă, deasupra cotului său neobosit. Pe poala cerului fulgere pirotesc uşor; peste ţesătura lor, copacii împietriţi sunt zugrăviţi până la ultima rămurică şi rotunjiţi, măriţi, de parcă li s-ar mişca puiul în burtă.

Începe să plouă. Primele picături, aspre, răzleţe, iuţi, năvălesc printre frunze şi cad pe pământ cu lungi suspine de uşurare, ca după o încordare de neîndurat. Sunt mari ca alicele pentru mistreţ şi calde ca şi cum ar fi fost împuşcate; trec peste felinar cu un şuier ameninţător. Taica îşi înalţă obrazul, cu gura lui bleagă, dunga de tutun lipită la rădăcina gingiilor; de la adăpostul nedumeririi abia vădite pe obraz, el cugetă, ca de dincolo de timp, la ultima nedreptate a sorţii. Cash se uită întâi la cer, apoi la felinar. Fierăstrăul nu s-a oprit, licărul aleargă pe pânza care pistonează, fără să se frângă. „Adă ceva să coperim felinaru”, zice el.

Taica o ia către casă. Dintr-odată, ploaia se năpusteşte fără tunet, fără veste; e alungat către prispă, pe marginea prispei şi, într-o clipă, Cash e ud până la piele, însă mişcarea fierăstrăului nu s-a oprit, ca şi cum el şi cu braţele umblă cu încredinţarea senină că ploaia nu-i decât o părere a minţii. Apoi pune jos fierăstrăul şi se duce de se încovoaie peste felinar, apărându-l cu trupul, spinarea ieşindu-i, descărnată şi costelivă prin cămaşa udă, ca şi cum, dintr-odată, cineva l-ar fi întors pe dos şi pe el şi cămaşa şi totul.

Taica se întoarce. Are pe el mantaua de ploaie a

lui Jewel şi în mână pe cea a lui Dewey Dell. Cocârjat deasupra felinarului, Cash bâjbâie cu mâna îndărăt şi apucă patru capete de leaţ şi le înfige în pământ şi ia mantaua lui Dewey Dell de la taica şi o întinde peste leaţuri, înjghebând un fel de acoperiş deasupra felinarului. Taica îl urmăreşte: „Nu ştiu, zău, ce-o s’te faci tu”, zice. „Darl şi-a luat mantaua cu el.”

„O să mă ude”, zice Cash. Apucă din nou fierăstrăul. Şi din nou fierăstrăul o ia-n sus şi-n jos, înăuntru şi-n afară din acea negrăbită împotrivire, aşa cum se mişcă în ulei pistonul, ud până la piele, costeliv, dar neobosit, cu trupu-i slăbănog şi lipsit de greutate, trup de copil ori de bătrân. Taica-l urmăreşte, clipind, cu faţa şiroindă; şi iar se uită la cer, cu înfăţişarea aceea de mută şi căzută pe gânduri ofensă şi, totuşi, de apărare, de parcă nici nu se aşteptase la mai puţin; din vreme-n vreme îşi face de lucru, slăbănog, şiroind, pune mâna pe o scândură, pe o sculă şi iar o lasă jos. Vernon Tull e acum acolo şi Cash poartă mantaua de ploaie a doamnei Tull şi el şi cu Vernon caută fierăstrăul. După o vreme, dau de el în mâna lui taica.

„De ce nu mergi în casă, din ploaie?”, zice Cash. Taica se uită la el, cu obrazul şiroind liniştit. E de parcă, peste chipul cioplit de un caricaturist *sauvage,* ar curge, cumplită, parodia îndolierii totale. „Hai, du-te-n casă”, zise Cash, „Io şi cu Vernon o scoatem la capăt şi singuri.”

Taica se uită la ei. Mânecile de la mantaua lui Jewel sunt prea scurte pentru el. Pe obraz ploaia şiroieşte fără grabă, ca glicerina rece. „Nu-s supărat pe ea că ne-a udat”, zice el. Se urneşte iar din loc şi se apucă să mute scândurile, ridicându-le

şi lăsându-le la pământ cu mare grijă, de parcă ar fi geamuri. Se apropie de felinar şi trage mantaua potrivită deasupra lui, până o doboară şi Cash vine şi-o pune la loc.

„Hai, du-te-n casă”, zice Cash. Îl însoţeşte înspre casă şi se reîntoarce cu mantaua şi o împătureşte şi o aşază lângă felinar, la adăpost. Vernon nu s-a oprit. Se uită-n sus, trăgând la fierăstrău.

„S-o fi făcut de la bun început”, zice el. „Doar ştiai că-i a ploaie.”

„E tulburat rău”, zice Cash. Se uită la scândură.

„De”, zice Vernon. „Orişicum, tot venea.”

Cash se uită la scândură, ochind. Pe laturea ei lungă ploaia răpăie neîntrerupt, nenumărat, nestatornic. „Am s-o tai şrec”, zice.

„Îţi ia timp mai mult”, zice Vernon. Cash pune scândura pe cant; Vernon se uită la el, apoi îi întinde rindeaua.

Vernon ţine bine scândura, în timp ce Cash îi face muchia piezişă, cu râvna urâcioasă şi amănunţită a unui bijutier. Doamna Tull vine pe marginea prispei şi-l strigă pe Vernon: „Cât mai aveţi?”

Vernon nu ridică ochii: „Nu mult. Da mai avem ceva.”

Se uită la Cash cum se adună deasupra scândurii, cum se mişcă, alunecând uşor pe manta, lumina bolnavă şi sălbatică şi dilatată a felinarului. „Du’ devale, la grajd şi scoate câteva scânduri şi termin-o şi hai înuntru din ploaie”, zice ea. „O să vă-mbolnăviţi fără scăpare.” Vernon nu se clinteşte. „Vernon”, zice ea.

„Las-că nu mai stăm mult”, zice el. „Acuşica o dăm gata.” Doamna Tull îi cercetează o clipă, apoi intră iar în casă.

„Dac-ajungem la ananghie, luăm neşte scânduri dintr-alea”, zice Vernon. „Te-ajut io să le pui la loc.”

Cash lasă rindeaua şi ocheşte în lungul muchiei, netezind-o cu podul palmei. „Dă-mi-o pe-ailaltă”, zice el.

Cu puţin înainte de zori, ploaia stă. Dar încă nu s-a luminat când Cash bate ultimul cui şi rămâne ţeapăn, în picioare, şi se uită-n jos, la racla isprăvită şi ceilalţi se uită la el. În lumina felinarului, obrazul i-i liniştit, gânditor; îşi loveşte uşor palmele de pulpanele mantăii cu o mişcare dinainte gândită şi anume întocmită pentru această împrejurare, de încheiere. După care toţi patru – Cash şi taica şi Vernon şi Peabody – saltă racla pe umeri şi se-ndreaptă către casă. E uşoară, dar ei abia-abia se mişcă; goală, însă ei o poartă cu grijă; fără viaţă, dar ei se mişcă, rostindu-şi vorbele cu băgare de seamă, înăbuşit, vorbesc despre raclă de parcă, acum, că-i terminată, e vie şi uşor aţipită şi gata-gata să se trezească. Pe duşumeaua neagră picioarele lor bocăne stânjenite, cu stângăcie, de parcă de mult n-ar mai fi călcat pe duşumele.

O pun jos, lângă pat. Peabody zice, liniştit: „Să luăm o gustare. E-aproape ziuă. Unde-i Cash?”

El s-a întors la capră, iarăşi gârbovit în lumina slabă a felinarului, îşi adună sculele şi le şterge cu grijă pe o bucată de pânză şi le aşază într-o lădiţă cu curea de atârnat pe umăr. Apoi saltă cutia, ia felinarul şi mantaua de ploaie şi se întoarce în casă, urcând scările, siluetă firavă pe cerul dinspre răsărit care păleşte.

Într-o odaie străină, ca să poţi dormi, trebuie să te goleşti. Şi mai-nainte, să te fi golit pentru somn de ceea ce eşti tu. Şi când te-ai golit pentru somn, nu

mai eşti. Şi când te umple somnul, n-ai fost niciodată. Nu ştiu ce sunt. Nu ştiu dacă sunt ori nu. Jewel ştie că e, fiindcă el nu ştie că nu ştie dacă e sau nu. El nu se poate goli pentru somn, fiindcă el nu-i ceea ce e şi e ceea ce nu-i. Dincolo de peretele neluminat pot auzi cum ploaia schiţează căruţa care-i a noastră, încărcătura care nu mai e a celor care-au doborât-o şi-au tăiat-o, dar nici a celor care-au cumpărat-o şi nici a noastră nu-i, chiar de-i în căruţa noastră, fiindcă numai vântul şi ploaia o conturează şi numai pentru Jewel şi pentru mine, care nu dormim. Şi fiindcă somnul este nu este şi ploaia şi vântul sunt *a fost,* ea nu-i. Totuşi, căruţa *este,* fiindcă atunci când căruţa este *a fost,* Addie Bundren nu va mai fi. Şi Jewel *este*, aşa că Addie Bundren trebuie să fie. Şi-atunci eu trebuie să fiu, altfel nu m-aş putea goli pentru somn, într-o odaie străină. Iar dacă nu m-am golit încă, înseamnă că sunt *este.*

De câte ori n-am stat întins, sub ploaia bătând într-un acoperiş străin, gândindu-mă acasă.

Cash

Am făcut-o cu muchiile tăiate şrec.

1. Suprafaţa pe care o prind cuiele este mai mare.

2. Suprafaţa de îmbucare a fiecărei muchii este de două ori mai mare.

3. Apa trebuie să se prelingă înăuntru pe un plan înclinat. Apa se mişcă mai uşor în sus şi-n jos sau direct dintr-o parte în alta.

4. Într-o casă, lumea stă în sus două treimi din timp. Aşa că îmbinările şi încheieturile sunt făcute în-sus-şi-n-jos. Fiindcă apăsarea este în-sus-şi-n-jos.

5. Într-un pat, unde lumea stă întinsă toată vremea, încheieturile şi îmbinările sunt făcute pe laterală, fiindcă apăsarea e laterală.

6. Numai că.

7. Un trup nu-i pătrat ca o grindă.

8. Magnetismul animal.

9. Magnetismul animal la un trup mort face ca apăsarea să cadă în plan înclinat, aşa că şi îmbinările şi încheieturile unei racle sunt făcute şrec.

10. Dacă te uiţi la un mormânt vechi, vezi că pământul se lasă în plan înclinat.

11. Pe când într-o groapă naturală se lasă la mijloc, apăsarea fiind în-sus-şi-n-jos.

12. Aşa că am făcut-o cu muchiile tăiate şrec.

13. E o treabă mult mai bună.

Vardaman

Mama mea este peşte.

Tull

Era ceasu zece când m-am întors cu caii lui Peabody legaţi la curu căruţii. Oamenii apucase să târască trăsura-napoi, de unde-o găsise Quick, cu susu-n jos, călare pe şanţ, la vreo milă de izvor. Sărise de pe şosea în dreptul izvorului şi când am ajuns, aproape o duzină de căruţe era acolo. Ăl de dăduse peste ea fusese Quick.

El a zis că râu' s-a umflat şi se umflă întruna. A zis că, după picioarele podului, apa e la un nivel cum nu s-a mai văzut pân-acum. „Podu ăsta n-o să ţină la atâta amar de apă", am zis. „I-a spus careva lu' Anse de chestia asta?"

„I-am spus", a zis Quick. „Zice că el crede că băieţii; ăia a auzit şi-a descărcat şi-acu tre' că fac cale-ntoarsă.

Zice că ei poa' să-ncarce şi să treacă."

„Mai bin' s-ar duce s-o-ngroape la New Hope", a zis Armstid. „Podu ăsta-i vechi. Eu nu mi-aş face de lucru cu el."

„Şi-a pus în cap s-o ducă la Jefferson", a zis Quick.

„În cazu ăsta, mai bine s-ar grăbi cât poate de iute", a zis Armstid. Anse ne-a ieşit în cale la uşă. S-a bărbierit, da nu bine. Are o tăietură lungă pe falcă şi poartă pantaloni de duminică şi o cămaşă albă cu guleru-ncheiat. E bine întinsă peste gheb şi-l face să pară mai înalt ca oricând, ca orice cămaşă albă, şi faţa i-i şi ea schimbată. Acum se uită drept în ochii oamenilor, plin de demnitate, cu obrazul tragic şi cu înfăţişarea întocmită pentru împrejurare şi ne

strânge mâinile pe când urcăm înspre prispă şi ne curăţăm încălţările de grătar, cam ţepeni în straiele noastre de duminică, straiele noastre de duminică, foşnitoare şi nu-l privim în ochi în timp ce el ne întâmpină.

„Domnu-a dat”, zicem.

„Domnu-a dat.”

Băiatu-ăla nu-i pe-acolo. Peabody a povestit cum intrase în bucătărie, strigând, năpustindu-se şi agăţându-se de Cora când a dat peste ea gătind peştele-ăla şi cum Dewey Dell l-a luat cu ea devale, la grajd. „Caii mei îs bine?”, zice Peabody.

„În regulă”, zic. „Le dau dimineaţa asta un tain. Trăsura dumitale pare şi ea-n regulă. Nu-i stricată.”

„Şi nu-i din vina cuiva”, zice. „Aş da un nichel[2] să ştiu pe unde era băiatu-ăla când caii-au rupt hamurile şi-au fugit.”

„Dacă are ceva pe-undeva, o dreg io”, zic.

Muierile intră în casă. Le putem auzi cum discută şi-şi fac vânt cu evantaiele. Evantaiele umblă fşşş, fşşş, fşşş, şi ele dă-i, şi vorbeşte şi sporovăiala lor aduce cu zumzetu de albine într-o găleată de tinichea. Bărbaţii rămân pe prispă, mai vorbind în de ei, fără să se privească.

„’Neaţa, Vernon”, zic ei. „’Neaţa, Tull.”

„Iar s-arată a ploaie.”

„S-arată, asta aşa-i.”

„Da, domnule. Precist c-o să mai plouă ceva.”

„A venit iute.”

„Şi se duce-ncet. Deloc nu conteneşte.” Ocolesc şi-o iau către spatele casei. Cash astupă găurile din copac. Face cepuri, câte unu, câte unu, lemnu-i ud şi se lucrează greu. Putea să taie dintr-o cutie de tablă şi să ascundă găurile şi nimeni nu şi-ar fi dat

seama de deosebire. Oricum, n-ar fi ţinut seama de ea. Am stat şi m-am uitat la el un ceas întreg cum a meşterit un cep de lemn, de parc-ar fi lucrat în sticlă, când putea să caute pâmprejur şi s-aleagă o duzină de beţe potrivite, câte-ar fi vrut, şi să le bage unde trebuia şi să le facă să meargă.

Când isprăvesc, mă întorc la loc, în faţă. Bărbaţii s-au dat pe lângă casă, şed pe căpătâiele de scândură şi pe caprele unde-am făcut-o azi-noapte, unii aşezaţi, alţii pe vine. Whitfield încă nu s-a arătat.

Se uită-n sus, la mine, cu ochi întrebători.

„Mai un pic”, zic. „Dor s-o bată-n cuie.”

Pe când ceilalţi se ridică, Anse vine-n uşă şi se uită la noi şi noi ne-ntoarcem pe prispă. Ne curăţăm din nou, cu grijă, încălţările, aşteptându-ne unu pe altu, care să intre primu, zăbovind în dreptu uşii. Anse stă plin de demnitate, cu un aer grav, întocmit, îndărătu pragului.

Au pus-o înăuntru de-a-ndoasele. Cash a făcut-o-n formă de pendulă, cum se vede 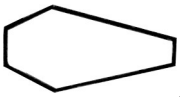 , cu fiecare îmbinare şi încheietură tăiată pieziş şi dată la rindea şi întinsă ca pielea de pe tobă şi grijit, ca o casetă şi ei au pus-o cu capu-n locu picioarelor, ca să nu i se mototolească rochia. Rochia ei de mireasă era înfoiată la poale şi ei au pus-o înăuntru cu capu-n locu picioarelor, ca rochia să se aşeze bine şi i-au făcut un voal dintr-o plasă de ţânţari, aşa, să nu se vadă găurile făcute de burghiu în obrazul ei.

Când ieşim, Whitfield tocmai soseşte. E ud şi-nnoroiat pân’ la brâu. „Domnu s-aducă alinare în această casă”, zice. Am întârziat, fiindcă podu-a fost luat de ape. Am coborât pân’ la vadu-ăl vechi şi,

prin grija Domnului, l-am trecut călare. Iertarea Lui pogoare-se deasupra casei acesteia.”

Ne întoarcem la capră şi la căpătâiele de scândură şi ne aşezăm ori stăm ciuciţi.

„Eram precist c-o să-l ia”, zice Armstid.

„Cam de multişor erea-acolo, podu-ăsta”, zice Quick.

„Mai bine zi că Domnu l-a ţinut acolo”, zice unchiu Billy.

„Io nu ştiu om să se fi atins cu ciocanu’ de el, în douăşcinci de ani.”

„De când e-acolo, unchiu Billy?”, zise Quick.

„Păi, a fost făcut în… stai să văd… A fost în anu 1888”, zice unchiu Billy. „Ţin minte, fiindcă primu om de l-a trecut a fost Peabody care-a venit la mine, când s-a născut Jody.”

„De-l treceam de fiece dată când a făcut nevastă-ta, de-atunci, s-ar fi dus dracu’, de mult”, zice Peabody.

Râdem dintr-odată tare, apoi, la loc, din nou liniştiţi. Ne uităm unu la altu cam dintr-o parte.

„Lume multă l-a trecut, care n-o să mai treacă niciodată poduri”, zice Houston.

„Asta aşa e”, zice Littlejohn. „Aşa-i.”

„Orişicum, altu nu-i”, zice Armstid. „O să le ia două-trei zile s-o ducă cu căruţa la oraş. O să tot facă o săptămână pe drum cu dusu ei la Jefferson şi cu-ntorsu.”

„Oricum, ce l-o fi apucat pe Anse s-o care pân’ la Jefferson?” zice Houston.

„I-a făgăduit”, zic. „Dorinţa ei. Ea-i de pe-acolo. Îi intrase ei asta-n cap.”

„Şi i-a intrat şi lu’ Anse”, zice Quick.

„Aoleo”, zice unchiu Billy. „Asta-i ca ăl de lasă s-

alunece totu pe lângă el, toată viaţa, ca să s-agaţe de ceva care-o să dea dureri de cap la toţi ăi de-i cunoaşte.”

„Acu numai Domnu de-o mai trece-o peste râu-ăla” zice Peabody. „În niciun caz Anse.”

„Io cred că El o s-o şi facă”, zice Quick. „Că tot i-a purtat de grijă lu’ Anse atâta amar de vreme.”

„Asta aşa e”, zice Littlejohn.

„Prea multă vreme, ca să-l lase taman acu”, zice Armstid.

„Io cred că El îi ca fiştecare de pe-aci, de pe la noi”, zice unchiu Billy. „L-a ajutat atât de de multe ori, că acu chiar că nu-l mai poate părăsi.”

Cash iese din casă. Şi-a pus o cămaşă curată; păru ud i-e pieptănat lins pe frunte, lins şi negru, de parcă şi l-ar fi zugrăvit pe cap. Se lasă pe vine, ţeapăn, între noi şi noi ne uităm la el.

„Simţeşti vremea, aşa e?”, zice Armstid.

Cash nu zice nimic.

„Osu rupt totdeauna o simte”, zice Littlejohn. Un om cu osu rupt simte că vine.”

„Mare noroc pe Cash că s-a ales numai cu-un picior rupt”, zice Armstid. „Putea să se facă zob, de să stea toată viaţa-n pat. Cam de pe la cât ai căzut, Cash?”

„Douăşopt de picioare, patru incii şi juma’, aşa ceva”, zice Cash. Mă trag lângă el.

„Pe scânduri ude, un om precist c-alunecă una-două”, zice Quick.

„Rău, al naibii”, zic. „Da n-ai ce-i face.”

„Afurisitele astea de muieri”, zice el. „Am făcut-o să se cumpănească cu ea. Pe măsura şi pe greutatea ei am făcut-o.”

Dacă-i nevoie de scânduri ude ca să cază lumea, o

să se lase cu multe căzături, înainte ca bucata asta de timp să se isprăvească.

„N-ai com face”, zic.

Ce-mi pasă mie că lumea cade, de bumbac şi de grâne-mi pasă mie!

Nici lu Peabody nu-i pasă că lumea cade. Ai, ce zici, doctore?

Asta aşa e. Spălat, din rădăcini, fain-frumos. Parcă-i un făcut, totdeauna trebuie să i se-ntâmple ceva.

Cum să nu i se-ntâmple. D-aia-i aşa de la preţ. De nu s-ar întâmpla nimica şi fiştecare ar scoate o recoltă îmbelşugată, păi s-ar mai merita s-o-ngrijeşti?

Bon, fiu al naibii dacă-mi place mie să-mi văz munca spălată fain-frumos, din rădăcini, munca stropită cu sudoare.

Asta aşa e. Omului nu i-ar păsa de-ar vedea-o cum se duce pe apa sâmbetei, doar dacă ar avea puterea să dea drumu la ploaie, el cu mâna lui.

Cine-i omu-ăla de s-o poată face? Să vie-aici, să-i văz ochii!

Eh! Domnu l-a făcut să crească. Şi-i dreptu Lui să-l spele de pe faţa pământului, dacă aşa găseşte El de cuviinţă.

„N-ai ce-i face”, zic.

„Numai afurisitele astea de muieri”, zice el.

În casă femeile prind să cânte. Auzim cum începe primu verset şi prinzând să crească, cum ele intră tot mai stăpâne şi ne ridicăm şi ne îndreptăm spre uşă şi ne scoatem pălăriile şi scuipăm ce-avem în gură. Nu intrăm. Ne oprim la scări, înghesuiţi, cu pălăriile ţinute dinainte ori la spate, în mâinile moi, cu un picior înainte şi cu capetele plecate, privind

într-o parte, în jos, la pălăriile noastre din mâinile noastre şi în pământ sau când şi când la cer şi la feţele tocmite, grave.

Cântecul se isprăveşte; glasurile se sting, tremurat, într-o cădere largă şi murindă. Se porneşte Whitfield. Glasu-i mai mare decât el. De parcă n-ar fi aceeaşi fiinţă. De parcă el e una şi glasu lui alta, călărind şold la şold pe doi cai, prin vad şi ajung acasă, una împroşcată de noroi, ailaltă care nicio clipă n-a suferit măcar atingerea apei, biruitoare şi tristă. Careva din casă începe să plângă. Se aude, de parcă ochii şi glasu-i s-ar fi adâncit în sine, ascultând; noi ne foim, ne mutăm de pe un picior pe altul, ochii ni se întâlnesc şi se prefac că nici nu s-au atins.

În cele din urmă, Whitfield se opreşte. Femeile cântă iar. În aeru des glasurile lor par toarse din văzduh, plutind împreună şi departe, departe, în cântările triste şi alinătoare. Când se opresc, e ca şi cum n-ar fi plecat.

Ca şi cum tocmai s-ar fi topit în văzduh şi, când o să ne mişcăm, o să le putem toarce din nou, triste şi alinătoare, din văzduhu dimprejur. Apoi încheie şi noi ne acoperim, mişcările ne sunt ţepene, de parcă n-am mai fi purtat pălării pân-atunci.

Pe drum, către casă, Cora tot mai cântă. „Sufletu-mi spre Domnul se îndreaptă şi înspre răsplata ce-l aşteaptă”, cântă ea, aşezată în căruţă, şalu pe după umeri şi umbrela desfăcută deasupră-i, cu toate că nu mai plouă.

„Ea o are pe-a ei”, zic. „Orişiunde s-ar fi dus, şi-a aflat răsplata, a scăpat de Anse Bundren.” *A zăcut acolo trei zile, în lada aia, aşteptând ca Darl şi cu Jewel să se-ntoarcă acasă cu mâna goală şi să ia o*

roată nouă şi să se întoarcă acolo unde era căruţa-n şanţ. Ia căruţa mea, Anse, am zis.

O aşteptăm pe-a noastră, a zis. Voia ei. Dintotdeauna a fost ea mai aparte.

În a treia zi s-au întors şi au încărcat-o în căruţă şi-au pornit şi era de-acu prea târziu. O să trebuiască să ocoliţi pe drumu către podu lui Samson. O să vă ia o zi s-ajungeţi acolo. Şi-atunci o să fiţi la patru'j' de mile de Jefferson. Ia căruţa mea, Anse.

O aşteptăm pe-a noastră. Voia ei.

L-am văzut, cam la o milă de casă, cum şedea pe malu unei bălţi. N-a avut peşte de când o ştiu. S-a uitat la noi, la toţi, pe rând, ochii rotunzi şi liniştiţi şi obrazu murdar şi cu ciotu de arac pe genunchi. Cora cânta înainte.

„Asta nu-i zi bună de dat la peşte", am zis. „Hai cu noi, acas', şi primu lucru, dis-de-dimineaţă, mergem amândoi, devale, la râu şi prindem neşte peşte."

„Ba aci-i unu", a zis el. „L-o văzut Dewey Dell."

„Las' şi hai cu noi. La râu e locu-ăl mai bun."

„Ba aci-i", a zis. „L-o văzut Dewey Dell."

„Sufletu-mi spre Domnul se îndreaptă şi înspre răsplata ce-l aşteaptă", cântă Cora.

Darl

„Nu calul tău a murit, Jewel”, zic. El stă drept, pe locul lui, uşor aplecat înainte, cu spinarea ca de lemn. Borul pălăriei s-a desprins în două locuri, de ploaie, şi-i cade peste obrazul lemniu, iar el, cu capul înclinat, se uită prin spărtură ca prin viziera unui coif, priveşte îndelung, peste vale, spre locul unde grajdul se propteşte în poala povârnişului şi zugrăvind din ochi calul care nu se vede. „Ei, vezi?”, zic. Sus, deasupra casei, pe cerul apăsător şi neliniştit atârnă în cercuri tot mai strânse. De-aici nu-s mai mult decât nişte pete, neînduplecate, răbdătoare, rău-prevestitoare. „Dar nu calul tău a murit.”

„Du-te dracu”, zice. „Du-te dracu.”

Nu-mi pot iubi mama, fiindcă n-am nicio mamă. Mama lui Jewel e un cal.

Nemişcaţi, corbii uriaşi spânzură de cer în cercuri plutitoare, curgerea norilor născând părerea că, de fapt, ei se mişcă în sens invers.

Neclintit, cu spinarea ca de lemn, cu obrazul de lemn, el modelează şi calul, cu gâtul înţepenit, capul plecat, ca un uliu, înaripat, cu aripi-ghiare. Ei ne-aşteaptă, gata de pornirea ăleia şi aşteptându-l. El intră în boxă şi aşteaptă până ce zvârle către el, ca să se poată strecura şi urca pe iesle, unde să se odihnească, privind încordat, afară, pe deasupra stănoagelor, spre poteca pustie, înainte de a ajunge în fânar.

„Să-l ia dracu. Să-l ia dracu.”

Cash

„N-o să se cumpănească. Dacă vreţi s-o căraţi şi s-o duceţi cumpănită, tre’ să…

„Saltă. Lua-te-ar dracu, saltă.”

„Îţi spui că n-o să se poată căra şi n-o să fie dusă-n cumpănire, afar’ de cazu când_____”

„Saltă! Saltă, ’re-aţi ai dracu’, înghiţi-v-ar iadu cu scârbele voastre de suflete, saltă!”

N-o să se cumpănească. Dacă au de gând s-o care şi s-o ducă-n cumpănire, tre’ să –

Darl

Se apleacă printre noi, peste ladă, două din cele opt mâini. În obraz sângele-i goneşte în valuri. În răgazul dintre ele carnea pare verzuie, cam ca rumegătura moale, vâscoasă, verde-stins, de vacă; învineţit, furios, buza rânjită peste dinţi. „Saltă!”, zice el. „Saltă, ’re-aţi ai dracu’, cu scârbele voastre de suflete!”

Zmuceşte atât de năpraznic, dintr-o parte, încât ne repezim cu toţii s-o prindem şi s-o-ndreptăm, înainte s-o dea de tot peste cap. O clipă ea se-mpotriveşte ca dinadins, ca şi cum, înăuntru, trupul subţire ca aracul s-ar agăţa cu îndârjire, chiar mort, de un fel de sfială, de parcă ar încerca să ascundă un veşmânt murdar pe care nu poate să-l împiedice să-i murdărească trupul. Apoi împotrivirea se frânge, lada se ridică deodată, de parcă topirea trupului ei ar fi făcut ca scândurile să plutească, ori de parcă, văzând că veşmântul era cât pe-aci să-i fie zmuls, s-ar fi năpustit după el, într-o pătimaşă zădărnicire, batjocorind propria-i dorinţă şi nevoie. Obrazul lui Jewel se-nvineţeşte cu totul şi aud dinţi în răsuflarea lui.

O ducem prin sală, tălpile noastre aspre şi stângace pe duşumea, ne mişcăm cu paşi târşiţi şi prin uşă.

„Ţineţi-o bine-un pic”, zice taica, dându-i drumul.

Se-ntoarce să-nchidă şi să-ncuie uşa, dar Jewel nu vrea s-aştepte.

„Haidam”, zice el, cu glasu-ăla al lui, de ne îneacă.

„Haidam.”

O coborâm cu grijă pe trepte. Umblăm cumpănind-o, ca şi cum ar fi ceva nespus de preţios, cu feţele noastre duse şi trăgând aer printre dinţi, ca să putem ţine astupate nările. Coborâm poteca spre povârniş.

„Mai bine-am aştepta”, zice Cash. „Vă spui că nu se cumpăneşte cum trebuie. Pe dealu-ăsta o să fie nevoie de înc-o mână.”

„Atunci dă-te de-o parte”, zice Jewel. Nu vrea să se-oprească. Cash începe să se tragă-n urmă, şchiopătând, ca să n-o scape şi răsuflă gâfâit; apoi rămâne cu totul! şi Jewel duce singur capătul din faţă, aşa încât, aplecându-se, cum poteca prinde să se-ncline, lada începe să mi se zmulgă din mâini şi să alunece pe aer, în jos, ca o sanie peste o nevăzută zăpadă, părăsind lin văzduhul, în care forma ei se conturează încă.

„Aşteaptă, Jewel”, zic. Dar el nu vrea s-aştepte. Acum aproape aleargă şi Cash e lăsat în urmă. Mi se pare că partea pe care acum o duc singur n-are nicio greutate, de parcă s-ar fi lăsat la vale ca un pai zburătăcit pe valul înfuriat al deznădejdii lui Jewel. Nici măcar n-o ating, când el, întorcându-se, o lasă să săgeteze pe deasupra lui, legănându-se, şi o opreşte şi-o sloboade pe fundul căruţei, dintr-o singură mişcare, şi se uită-napoi, la mine, cu obrazul înecat de furie şi deznădejde.

„Lua-te-ar dracu. Lua-te-ar dracu.”

Vardaman

Mergem la oraş. Dewey Dell zice că n-o să se vânză, că-i a lu’ Moş Crăciun şi el l-o luat înapoi, cu el, pân’ la Crăciunu ălălalt. Atunci o să fie iar, îndărătu geamului, strălucind şi aşteptând.

Taica şi cu Cash coboară dealu, da Jewel se duce la grajd. „Jewel”, zice taica. Jewel nu se opreşte. „Un’te duci?” zice taica. Da Jewel nu se opreşte. „Să laşi calu ăla aci”, zice taica. Jewel se opreşte şi se uită la taica. Ochii lui Jewel îs ca două bile de marmură. „Să laşi calu ăla aci”, zice taica. „O să mergem cu toţii, în căruţă, dimpreună cu maica, aşa cum a vrut dânsa.”

Da’ mama mea-i peşte. Vernon a văzut. Era acolo.

„Mama lu’ Jewel e-un cal”, a zis Darl.

„Atunci a mea poa’ să fie peşte, nu-i aşa, Darl?” am zis.

Jewel este fratele meu.

„Atunci şi-a mea tre’ să fie cal”, am zis.

„De ce?” a zis Darl. „Dacă taica-i taica-al tău, de ce trebuie ca maica ta să fie cal, numa fiindcă a lu’ Jewel este?”

„De ce trebuie?” am zis. „De ce trebuie, Darl?”

Darl este fratele meu.

„Atunci ce-i maica ta, Darl?” am zis.

„Pân-acu n-am niciuna”, a zis Darl. „Fiindcă de-aş fi avut una, ar fi *era.* Şi dac-ar fi *era,* nu mai poate să fie *este.* Ce zici?”

„Nu poate” am zis.

„Atunci eu nu sunt”, a zis Darl. „Sunt?”

„Nu”, am zis.

Eu sunt. Darl este fratele meu.

„Da matale, Darl, *sunteţi”,* am zis.

„Ştiu”, a zis Darl. „De-asta nu sunt eu *este. Sunteţi* înseamnă prea mulţi şi o singură femeie nu poate să-i fete pe toţi.”

Cash îşi duce cutia cu scule. Taica se uită la el. „O să mă opresc pe la-alde Tull când facem cale-ntoarsă”, zice Cash. „Să m-apuc de coperişu-ăla de la grajd.” „Asta-i lipsă de respect”, zice taica. „E-o bajocorire dinadins, a ei şi-a mea.”

„Ai vrea să se-ntoarcă pe picioare-aci şi să le care pân’ la Tull pe jos?”, zice Darl. Taica se uită la Darl şi gura-i mestecă-ntruna. Acu taica se bărbiereşte-n fiece zi, fiindcă mama mea e peşte.

„Nu se cade”, zice taica.

Dewey Dell ţine pachetu-n mână. Ţine şi coşu cu merinde pentru noi.

„Da’ asta ce-i?”, zice taica.

„Cozonacii lu’ madam Tull”, zice Dewey Dell, urcându-se-n căruţă. „Îi duc la oraş, pentru ea.” „Nu se cade”, zice taica. „E-o bajocorire faţă de morţi.”

O să fie-acolo. O să fie, c-o să vie Crăciunu, zice ea, şi luceşte pe şine. Ea zice că n-o să-l vânză la niciun băiat de oraş.

Darl

Se tot duce spre grajd şi pătrunde pe lot, cu spinarea ca de lemn.

Dewey Dell poartă coşul pe-un braţ, în cealaltă mână ceva împachetat cu grijă într-un jurnal. Obrazul i-e calm şi zăvorât, ochii colcăie de gânduri şi la pândă; în ei văd spatele lui Peabody ca două boabe rotunde de mazăre în două degetare; poate că în spinarea lui Peabody doi din acei viermi care lucrează pe-ascuns şi ne-ntrerupt prin tine şi ies afară, de cealaltă parte, şi te trezeşti deodată din somn ori din trezie, pe faţă cu o expresie neaşteptată, absorbită şi neliniştită. Ea pune coşul în căruţă şi se caţără şi ea, piciorul îi răsare lung, de sub rochia întinsă: pârghia aceea care pune lumea-n mişcare; unul dintre acele compasuri care măsoară lungimea şi lăţimea vieţii. Se-aşază pe locul de lângă Vardaman şi-şi pune pachetul în poală.

Apoi el intră-n grajd. Nu s-a uitat înapoi.

„Nu se cade”, zice taica. „I se cere să facă destul de puţin pentru ea.”

„Dă-i drumu”, zice Cash. „Lasă-l să rămâie, dacă asta vrea. O să-i fie bine-aici. Poate c-o să se ducă pân’ la-alde Tull, să stea acolo.”

„Ne-ajunge din urmă”, zic. „O s-o ia de-a dreptu şi-o să ne iasă-nainte, la drumu lu’ Tull.”

„S-ar fi cotorosit ş’ de calu ăla”, zice taica, „de nu-l opream io. O dihanie-a dracului, tărcată şi mai sălbatică ca o pisică de munte. O bajocorire, a ei şi-

a mea, dinadins.”

Căruţa se pune-n mişcare; urechile catârilor încep să flencăne. În urma noastră, deasupra casei, nemişcaţi, în cercuri suse şi plutind lin, se fac tot mai mici şi dispar.

Anse

I-am zis ca să nu ia cu el calu ăla, din respect de maică-sa răposată, fin’că nu se cade el să se grozăvească pe-un afurisit de animal de ţircus, când ea s-aşteaptă ca noi toţi, de ne tragem din carnea şi sângele ei, să fim în căruţă, cu ea, da nu trecusem bine de drumu lu’ Tull, când Darl s-a pornit pe râs. Şedea acolea-n chilnă, cu Cash, cu răposata maică-sa de zăcea-n raclă, la picerele lui, şi râdea. Şi nu mai ţin minte de câte ori i-am zis că d-aia, fin’că face lucruri dintr-astea-l vorbeşte lumea. Zic, am mai aflat noi câte ceva din ce zice lumea despre carnea şi sângele meu, chiar dacă voi nu, chiar dac-am prăsit asemenea blestemături de băieţi şi când voi o-ntăriţi, aşa, ca lumea să zică-n felu-ăsta despre voi, asta se răsfrânge asupra maicii voastre, zic, nu asupra mea: io-s bărbat şi pot s-o-ndur; de neamurli voastre femeieşti, de maica şi de sora voastră tre’ să duceţi grijă, şi m-am întors şi m-am uitat ’napoi, la el, de şedea acolea şi râdea.

„Nu m-aştept s-aveţi pic de respect de mine”, zic. „Da de propia voastră Maică, care-ncă nu s-a răcit în raclă.”

„Acolo”, zice Cash, şi-şi zmuceşte capu-nspre drum. Calu-i unu arinjat ca lumea, încă departe, cum s-apropie-n pas harnic, da nu-i nevoie să-mi spuie careva cine-i. M-am uitat numa-n spate, la Darl, care şedea acolea şi râdea.

„Am făcut tot ce-am putut”, zic. „Am ’cercat să fac aşa cum o va fi dorit-o ea. Domnu are să mă ierte şi-

o să le ierte purtarea lor, de mi l-a dăruit El. Şi Darl şedea-n chilnă, drept deasupra ei, unde zăcea, şi râzi şi râzi.

Darl

Vine pe drum, în goana mare, noi însă ne aflăm la trei sute de iarzi, dincolo de capătul drumului, când el coteşte în drum, cu noroiul zburând de sub galopul tremurat al copitelor. Apoi încetineşte un pic, uşor şi băţos în şa, calul toacă mărunt noroiul.

Tull e pe pământul lui. Se uită la noi, ridică mâna. Noi ne vedem de drum, căruţa scârţâie, noroiul şopocăie sub roţi. Vernon stă încă acolo. Se uită după Jewel cum trece, calul calcă cu pas uşor, înalt pân' la genunchi, la trei sute de iarzi în urmă. Noi ne vedem de drum, într-o mişcare atât de aromitoare, atât de asemenea visului, încât rămânem nesimţitori la înaintare, ca şi cum timpul şi nu spaţiul ar descreşte între noi şi asta.

Se încovoaie în muchii drepte urmele de roţi de duminica trecută, de asemenea vindecate: o scorojire netedă, roşie, unduindu-se printre pini: un panou alb, cu scrisul spălăcit: Biserica New Hope. 3 mi. Se desfăşoară în depărtare asemenea unei mâini încremenite, înălţate deasupra pustietăţii adânci a oceanului; dincolo de el, drumul roşu se aşterne ca o spiţă a cărei obadă este Addie Bundren. Se rostogoleşte mai departe, pustiu, netemător, panoul alb întoarce spatele cu scriitura spălăcită şi paşnică. Pe când trecem prin dreptul lui, Cash se uită-nainte, pe drum, liniştit, capul i se răsuceşte ca un cap de bufniţă şi cu înfăţişarea întocmită. Taica priveşte ţintă înainte, cocârjat. Dewey Dell se uită şi ea la drum, apoi se uită-ndărăt, la mine, cu ochi pânditori

şi de tăgadă, nu cu acel ceva care era în cei ai lui Cash, preţ de o clipă, mocnind. Panoul rămâne în urmă. Drumul neînfricat se rostogoleşte mai departe. Apoi Dewey Dell întoarce capul. Căruţa scârţâie întruna.

Cash scuipă peste roată. „În câteva zile-o să miroasă”, zice el.

„Ce-ar fi să-i spui asta lui Jewel”, zic.

El, acum încremenit, se aţine cu calul la răscruce, drept în şa, urmărindu-ne cu privirea, nu mai puţin liniştit decât panoul care-şi înalţă, drept dinaintea lui, înştiinţările abia desluşite.

„Nu-i cumpănită cum trebuie pentru drum lung”, zice Cash.

„Spune-i şi asta”, zic. Căruţa scârţâie întruna.

O milă mai departe, el trece de noi, calul, cu gâtul arcuit, strunit şi-n pas viu. El stă pe cal uşor, sigur, drept, cu obrazul ca de lemn, cu pălăria spartă înclinată cu eleganţă. Trece de noi iute, fără să se uite, calul goneşte, copitele şuieră-n noroi. O bucată de noroi azvârlită-n urmă pleoscăie pe ladă. Cash se apleacă înainte, ia o sculă şi răzuie cu grijă. Când drumul trece peste Whiteleaf, cu sălciile plângând deasupra noastră, el rupe o crenguţă şi freacă pata cu frunzele-i ude.

Anse

Greu de trăit în ţinutu asta; greu. Ob’ mile dân sudoarea trupului spălată de ape dân pământu Domnului, acolea, unde însuşi Domnu i-a poroncit s-o puie. Nicăirea pe lumea asta plină de păcate un om cinstit şi muncitor nu poa’ să răzbească. Răzbesc ăi de ţine prăvălii pân oraşe, făr’ s-asude, de trăieşte după ăi de-asudă. Nu omu muncitor, fermieru. Mă-ntreb uneori la ce mai muncim. Asta fin’că-i o răsplată pentru noi, acolea, sus, unde ei nu poa’ să-şi ia cu ei maşinili şi altele. Toţi oamenii va să fie de-o potrivă, acolea şi, pe Dumnezeu’ meu, de n-o să se ia de la-ăi de are şi să se dea la-ăi de n-are.

Da parcă-i cam lungă aşteptarea. Rău e că omu tre’ să câştige răsplata faptelor sale drepte, bajocorindu-se pe sine şi pe morţii săi. Am mânat tot restu zilii şi-am ajuns la alde Samson, când se lăsa întunericu colbăit şi după-aia şi podu erea dus de apă. N-a mai pomenit niminea râu’ aşa crescut şi-ncă n-a plouat toată ploaia. Erea bătrâni de zicea că nu mai văzuse şi nu mai auzise să fi fost v’odat’, după câte ţinea oamenii minte, io-s alesu Domnului, fin’că pe-ăl de-l iubeşte El, pe-ăla-l năpăstuieşte. Da-afurisit să fiu, că ciudate mai este căile prin care El o arată, aşa consider io.

Da-acu poa’ să-mi pui dinţii ăia. Asta va să fie o alinare. Va să fie.

Samson

Era tocma-n preajma asfinţitului. Şedeam pe prispă, când căruţa s-apropia pe drum, cu ăi cinci în ea şi ălalantu-n urma ei, călare. Unu din ei a ridicat mâna, da' a trecut pe lângă prăvălie, fără s-oprească.

„Cine-i ăsta?" zice MacCallum; nu-mi vine numele: geamăn cu Rafe; ăsta-i.

„E Bundren, de din vale, de dincolo de New Hope", zice Quick. „Calu de-i Jewel pe el îi unu din ăi aduşi de Snopes."

„Nu ştiam să mai fi rămas pe-aici v-un cal din ăla", zice MacCallum. „Credeam că voi, ăi din vale, aţi izbutit să vă cotorosiţi de toţi."

„Încearcă de-ţi fă rost de ăsta", zice Quick. Căruţa se duce-nainte.

„Pui prinsoare că nu i l-a dat bătrânu Lon", zic eu.

„Nu", zice Quick. „L-a cumpărat de la taica." Căruţa se ducea-nainte. „Tre' că ei n-a auzit de pod", zice el.

„Oricum, ce treabă are ei aici, la deal?" zice MacCallum.

„Cred că-şi petrece concedu, care şi-a-ngropat nevasta", a zis Quick. „Şi-o ia către oraş, cred, şi cu podu lu' Tull dus de apă. Mă-ntreb de n-a auzit de pod."

„În cazu ăsta tre' să zboare", zic. „Nu cred să mai fie v'un pod de-aci pân' la gurile Ishatawei."

Avea ceva-n căruţă. Dar Quick fusese la înmormântare, cu trei zile-n urmă şi, fireşte, nouă

nu ne-a dat nimic prin cap, afar’ de faptul că ei pleca de-acas’ al naibii de târziu şi că n-auzise de pod. „Mai bine-ai striga la ei”, zice MacCallum. Naiba să-l ia, îmi stă pe limbă numele. Aşa că Quick a strigat şi ei s-a oprit şi el s-a dus la căruţă şi le-a spus.

S-a-ntors cu ei. „Se duc la Jefferson”, zice el. „Şi podu din drept de Tull e luat.” Ca şi cum noi nu ştiam asta, şi-i râdea mustaţa, da ei stătea tot acolo, Bundren şi tata şi băiatu pe leagănu căruţii şi Cash şi ăl de după el, ăl de vorbeşte lumea de el, pe-o scândură, de-a curmezişu, în chilnă şi ălalant, pe calu ăla, tărcatu. Dar cred că ei se obişnuise pân-atunci, fin’că-atunci când i-am zis lu’ Cash că o să tre’ să treacă iar prin New Hope şi ce-ar fi mai bine să facă, el zice doar,

„Socot că răzbim acolo.”

Nu ţin morţiş să m-amestec unde nu-mi fierbe oala. Îl las pe fiştecare să-şi facă treburili după cum îl taie capu, zic. Da după ce-am vorbit cu Rachel de ei şi că n-avea om de meserie s-o arinjeze şi că era iulie şi altele, m-am dus înapoi, la grajd şi-am încercat să-i vorbesc lu’ Bundren de asta.

„Că doar i-am făgăduit-o”, zice el. „Asta şi-a pus în cap.”

Bag seama cât de greu îi vine unui om leneş, unui om de nu-i place mişcarea să se-oprească din mişcare, odată ce s-a pornit, tot la fel cum, mai ’nainte-i venea greu să se oprească din şedere, de parcă el n-ar urî atât de mult mişcarea, cât pornitu şi opritu. Şi parcă l-ar prinde un fel de mândrie când vine ceva de face mişcarea ori şederea să pară încă mai grele. Şedea acolo, pe căruţă, adus de spate, clipind şi ascultându-ne cum îi ziceam că ce

iute s-a dus podu şi cât de mare era apa şi, să mă ia dracu de nu se purta ca şi cum s-ar fi făcut cu asta, de parcă el în persoană făcuse râu-ăla să crească.

„Zici că-i mai crescut decât l-ai văzut v'odat'?" zice el. „Facă-se voia Domnului", zice el. „Şi consider că nici n-o să scază cine ştie ce până dimineaţă", zice el.

„Mai bine rămâi aici, la noapte", zic, „şi pleci mâine dis-de-dimineaţă la New Hope." Mi-era milă de catârii ăia numa' piele şi os. I-am zis Rachelei, zic, „Că n-oi fi vrut să-i las în drum, acu, pe-ntuneric, la opt mile de casă? Ce altceva puteam face?", zic. „Că doar n-o să fie decât o noapte şi pe-aia or s-o bage-n grajd şi-n zori negreşit c-or să plece." Şi-aşa că zic, „Rămâneţi aici, peste noapte şi mâine, devreme, vă-ntoarceţi la New Hope. Am unelte câte trebuie şi băieţii, dacă vrea, se poate duce chiar după cină şi să sape şi să pregătească totu" – şi-atunci am ochit-o pe fata aia cum mă pândea. De i-ar fi fost ochii pistoale, acu n-aş mai vorbi. Câine să fiu, de nu m-a fulgerat. Şi când m-am dus devale, la grajd, am dat de ei şi ea vorbea, aşa că nu m-a văzut când m-am apropiat.

„I-ai făgăduit", zice ea. „Nu s-a dus, pân' ce nu i-ai făgăduit. A crezut că se poate baza pe tine. De n-o faci, o să te-atingă blestemu."

„Nu poa' să spuie niminea că n-am de gând să mă ţin de cuvânt", a zis Bundren. „Mi-i inima deschisă ca la nime altu."

„Ce-mi pasă cum ţi-i inima", zice ea. Şoptea, aşa-mi părea, vorbind repede. „I-ai făgăduit. Te-ai legat să. Tu_____" După aia m-a văzut şi s-a oprit şi-a stat acolo. De-ar fi fost pistoale, n-aş mai vorbi acu. Şi-aşa, când i-am zis de asta, el zice,

„I-am făgăduit, şi-a băgat asta-n cap.”

„Da mie mi se pare că mai degrabă ar vrea-o pe maică-sa înmormântată mai pe-aproape, aşa, ca să poată_____”

„Ba, că lu’ Addie i-am făgăduit că”, zice el. „Ea şi-a băgat în cap.”

Aşa că le-am zis să-mpingă aia-n grajd, fiindcă iar era a ploaie şi cina era aproape gata. Numa’ că ei nu voia să intre.

„Mulţumesc frumos”, zice Bundren. „N-am-dori să te diranjăm. Avem şi noi câte ceva-n coş. O scoatem la cap.”

„Uite ce e”, zic, „aşa cum eşti tu grijuliu cu femeile din neamu tău şi eu îs tot la fel. Şi când lumea se opreşte la noi, la vremea mesei şi nu vrea să vie la masă, nevastă-mea o ia drept ocară.”

Aşa că fata s-a dus la bucătărie, s-o ajute pe Rachel. Şi-atunci vine Jewel la mine.

„Cum de nu”, zic. „Ia-ţi din fânar. Dă-i şi lui notreţ, când le dai la catâri.”

„Mai degrabă-l plătesc”, zice el.

„Da de ce?”, zic. „Nu ţin de rău pe nime că-şi notreşte calu.”

„Mai degrabă-ţi plătesc”, zice el; am crezut că a zis ceva de în plus.

„În plus, pentru ce?”, zic. „Ce, nu mănâncă fân şi boabe?”

„Notreţ în plus”, zice el. „Îi dau ceva-n plus, da nu vreau să fiu dator la nime.”

„De la mine, băiete, n-ai să cumperi notreţ”, zic. „Şi dacă nu poa’ să mănânce tot fânaru, te-ajut eu, mâne dimineaţă, să-l încarci pe căruţă.”

„N-am fost dator la nime”, zice el. „Mai degrabă-ţi plătesc.”

Mai degrabă n-ai mai fi tu aici, dac-aş avea şi eu caii mei, am vrut să zic. Da zic numa', „În cazu ăsta, e cam timpu să-nceapă. Nu poa' să cumperi nicion fel de notreţ de la mine."

După ce-a pus cina, Rachel şi cu fata s-a dus de-a pregătit câteva aşternuturi. Da niciunu din ei n-a venit înăuntru. „E moartă de destulă vreme, ca să treceţi peste trăsnăile astea", zic. „Am tot atât de mult respect faţă de morţi ca orice om, da voi tre' să respectaţi morţii înşişi şi, pe-o femeie care-i de patru zile moartă, în ladă, cel mai bun chip de s-o respecţi e s-o puneţi în pământ cât puteţi de iute." Da ei nu voia asta.

„Nu se cade", zice Bundren. „Mă rog, dacă băieţii vrea să se bage-n pat, consider c-o pot veghea io. Nu-i port pică de asta."

Aşa că, atunci când m-am dus înapoi, acolo, jos, ei era ciuciţi pe pământ, în juru căruţii, cu toţii. „Puştiu ăsta, oricum, lasă-l în casă, să tragă-un pui de somn", zic. „Şi mai bine-ai veni şi tu", îi zic fetii. N-aveam de gând să mă bag în treburile lor. Şi fără doar şi poate că nu i-aş fi făcut nimica, chiar ei, de-o cunoşteam.

„Ăsta a şi adormit", zice Bundren. L-a aşezat în iesle, într-o boxă goală.

„Bine, atunci hai tu", îi zic ei. Da ea tot nimic. Şedea cu toţii, ghemuiţi, acolo. De-abia dacă puteai să-i vezi. „Voi ce ziceţi, băieţi?" zic. „Mâine-aveţi o zi grea-nainte." După o clipă, Cash zice „Mulţumesc frumos. O scoatem noi la capăt."

„N-am vrea să rămânem datori", zice Bundren. „Mulţumesc frumos."

Aşa că i-am lăsat acolo, ghemuiţi. Cred că, după patru zile, era deprinşi cu asta. Da nu şi Rachel.

„E-o adevărată pângărire”, zice ea. „O pângărire.”

„Ce putea el să facă”, zic. „I-a făgăduit pe cuvânt.”

„Cine vorbeşte de el?” zice ea. „Cui ce-i pasă de el?” zice ea, plângând. „Ce doresc eu e ca toţi bărbaţii din lume care ne chinuiţi cât trăim şi ne bajocoriţi, moarte, târându-ne-n lungu şi-n latu ţinutului_____”

„Haide-haide”, zic. „Eşti tulburată.”

„Să nu m-atingi!” zice ea. „Să nu m-atingi!”

Nu-i bărbat de să poată spune ceva de ele. Am trăit cu ea cinşpe ani şi naiba să mă ia de pot. Şi mi-am închipuit o groază de lucruri care se putea pune-ntre noi, da să mă ia naiba de m-am gândit că ăl de-o să fie e-un hoit mort de patru zile şi c-o să fie şi femeie. Da ele-şi face viaţa grea că nu ia lucrurile cum e ele, aşa cum face bărbatu.

Aşa că m-am întins acolo, şi ascultam cum începe să plouă şi mă gândeam la ei, de-acolo, de jos, ciuciţi în juru căruţii şi ploaia pe-acoperiş şi mă gândeam la Rachel cum plângea acolo, pân’ ce, după o clipă, a fost ca şi cum o mai auzisem cum plânge, chiar după ce adormise, şi-mi mirosea aia, chiar când ştiam că nu se poate. Nu mă puteam hotărî nici măcar atunci dacă se putea ori nu, ori de nu era tocmai ce ştiam că era ce era.

Aşa că, dimineaţa ailaltă, nu m-am dus deloc acolo, jos. I-am auzit cum înhamă şi după aia, când mi-am dat seama că era pe punctu să plece, am ieşit până-n faţă şi m-am dus în josu drumului, spre pod, pân’ ce-am auzit căruţa că iese de pe pământu meu, şi se duce-napoi, către New Hope. Şi, după aia, când mă-ntorc acasă, Rachel, hop, cu gura pe mine, că n-am fost acolo, să-i chem să-mbuce ceva.

Niciodată nu ştii cum să le iei. Taman când te-ai

hotărât că asta vrea să spuie, al dracu’ să fiu de nu numa’ că trebuie să-ţi schimbi părerea, ba sigur trebuie să primeşti o urechealã zdravănă fiindcă te-ai putut gândi că asta a vrut ele să spuie.

Da parcă tot mai simţeam mirosul. Aşa că m-am hotărât că nu aia mirosea, da faptu c-o ştiam acolo, cum se-ntâmplă uneori să te-nşeli. Da când m-am dus la grajd, am priceput că-i altfel. Când am păşit pe sală, am văzut ceva. S-a săltat parcă greoi când am intrat şi la-nceput am crezut că era ceva ce unu din ei lăsase acolo, apoi am văzut ce era. Era un corb. S-a uitat în jur şi m-a văzut şi s-a dus pe galerie, la vale, crăcănat de picioare, cu aripile de-i atârna, pândindu-mă întâi peste-un umăr, p’ormă peste ălalant, ca un bătrân neputincios. Când a dat în bătătură, a-nceput să zboare. A trebuit să zboare multă vreme pân’ ce să se salte pe aer, aşa greoi şi mare şi murat de ploaie cum se afla.

De erea porniţi să se ducă la Jefferson, socot că putea să dea acolo peste Muntele Vernon, cum a făcut MacCallum. El o să ajungă acasă cam pe poimâine, cum e cu calu. Apoi ei o să fie drept la optâşpe mile de oraş. Da poate că podu ăsta de l-a luat apele i-o fi învăţat gându şi hotărârea Domnului.

MacCallum ăsta. De doişpe ani tot neguţătoreşte cu mine la deal şi la vale. Îl ştiu de pe când era băietan răsărit; îi ştiu numele ca pe-al meu. Da-al dracu’ să fiu, de pot să i-l rostesc.

Dewey Dell

Panoul s-arată. Acum cată spre drum, atent, fiindcă poate s-aştepte. New Hope. 3 mi. care să zică. New Hope. 3 mi. New Hope. 3 mi. Şi-apoi drumul o să-nceapă, unduindu-se-n depărtare, printre copaci, pustiit de aşteptare, zicând New Hope 3 mile.

Am auzit că mama a murit. De-aş fi avut măcar răgaz să-nţeleg că moare. Să fi avut măcar răgaz să doresc să-nţeleg. Dar prea curând prea curând prea curând în pământul sălbatec şi siluit. Nu că n-aş fi vrut şi că nu vreau, da-i prea curând prea curând prea curând.

Acum începe s-o spună. New Hope trei mile. New Hope trei mile. *Iată ce înţelege lumea prin mitra timpului: ultimele ceasuri şi deznădejdea osemintelor risipite, cingătoarea îngreuiată de măruntaiele siluite ale întâmplărilor încă neplăsmuite.* Capul lui Cash se întoarce-ncet, pe măsură ce ne apropiem, obrazul lui pălit, pustiu, trist, întocmit şi întrebător, urmărind cotitura roşie şi pustie; Jewel îşi ţine calul lângă roţile din spate şi se uită ţintă, drept înainte.

Pământurile se revarsă din ochii lui Darl; plutesc spre o ţintă nevăzută. Încep de la tălpi şi mi se urcă pe trup, către obraz, şi-apoi, rochia mea se face nevăzută: stau goală, pe leagăn, deasupra catârilor care nu se grăbesc, deasupra muncilor. *Să zicem că-i spun să-ntoarcă. Are să facă ce zic. Cum, nu ştii că are să facă ce zic?* O dată m-am trezit şi-un gol

negru se vânzolea sub mine. Nu vedeam. L-am văzut pe Vardaman cum se ridică şi cum se duce la fereastră şi cum implântă cuţitu-n peşte şi sângele a ţâşnit, şuierând ca aburul, dar nu puteam să văd. *Are să facă aşa cum zic. El totdeauna face. Pot să-l înduplec la orice. Ştii că pot. Să zicem că zic întoarce-aici.* Asta a fost când am murit atunci. *Să zicem c-o fac. O să ne ducem la New Hope. N-o să mai trebuiască să mergem la oraş.* M-am ridicat şi-am smuls cuţitul din peştele sângerând încă şuierător şi l-am ucis pe Darl.

Pe când dormeam cu Vardaman am avut un vis urât odată credeam că-s trează dar nu puteam să văd şi nu puteam să simt nu simţeam patul sub mine şi nu puteam gândi ce eram eu nu mă puteam gândi la numele meu nici măcar nu mă puteam gândi că-s fată nici măcar nu mă puteam gândi că nici măcar nu mă gândeam că vreau să mă trezesc nici să-mi aduc aminte care era cealaltă parte a treziei aşa că se făcea c-am înţeles că ceva trecea dar nici timpul nu-l puteam gândi apoi pe neaşteptate am înţeles că ceva era era vânt şi se năpustea asupra mea era de parcă se ridicase vântul şi mă zvârlise-napoi de unde era nu eu am azvârlit înapoi în cameră şi pe Vardaman adormit şi pe toţi ceilalţi la loc din nou sub mine şi fără de oprire ca o bucată de mătase răcoroasă se târăşte peste picioarele mele dezgolite.

Suflă o adiere răcoroasă dinspre pini, sunet trist şi statornic. New Hope. Era 3 mi. Era 3 mi. Cred în Dumnezeu cred în Dumnezeu.

„De ce nu ne ducem la New Hope, taică?” zice Vardaman. Domnu Samson zicea c-am fost, da-am trecut de drum”. Darl zice, „Ia te uită, Jewel.” Dar

nu se uită la mine. Se uită la cer. Corbul e-ncremenit, de parcă-ar fi bătut în cuie.

Apucăm pe drumul lui Tull. Trecem de grajd şi mai departe, roţile şopocăie-n noroi, trecând de rândurile verzi de bumbac, în pământul sălbatic şi Vernon, mic, mic, peste ţarină, în urma plugului. Ridică mâna pe când trecem şi rămâne-acolo, uitându-se lung după noi.

„Ia te uită, Jewel”, zice Darl. Jewel, călare, de parcă amândoi ar fi făcuţi din lemn, se uită ţintă-nainte.

Cred în Dumnezeu, Dumnezeu. Dumnezeu, cred în Dumnezeu.

Tull

După ce-au trecut, am deshămat catâru de la plug şi-am strâns lanţurile şi m-am luat după ei. Şedeau în căruţă, la capătu digului. Anse stătea acolo şi se uita la pod, unde fusese prăvălit în râu, din el nu se mai vedeau decât ăle două capete. Se uita la ele, de parcă toată vremea fusese încredinţat că lumea-l minţise cum că l-ar fi luat apa, da şi ca şi cum ar fi nădăjduit mereu că aşa e, îl luase. Se uita cu un soi de uimire încântată, stând în căruţă, cu pantalonii lui de duminică şi molfăind. Şi semănând cu un cal neţesălat, frumos împodobit: ştiu şi io.

Băiatu se uita încordat la pod, cât se mai vedea de sub apă şi buşteni şi altele erau purtate de apă pe deasupra lui şi el se tot smucea şi tremura, de parcă totu-avea să se ducă naibii, din clipă-n clipă, cu ochii mari urmărea el asta, ca la circ. Şi fata aia tot aşa. Când am ajuns la ei, ea s-a uitat la mine apăsat, ochii parcă-i striga şi mă străpungea, de parc-aş fi avut de gând s-o ating. Dup-aia s-a uitat din nou la Anse şi după aia din nou, îndărăt, la apă.

Ajunsese aproape de coama digului, pe amândouă părţile, pământu nu se mai vedea, afară doar de limba pe care urcam noi la pod şi dacă n-ai fi ştiut dinainte cum arată drumu şi podu, n-ai fi putut spune unde-i râu şi unde-i pământu. Era acum doar o învâltorare galbenă şi digu părea nu mai lat ca o muchie de cuţit, cu noi, stând în căruţă şi pe cal şi pe catâr.

Darl se uita la mine, apoi Cash s-a întors şi s-a

uitat cu acea uitătură a lui, ca atunci când căta să vadă dacă scândurile or s-o cuprindă, în noaptea aia, de parcă le-ar fi măsurat în sinea lui, necerându-ţi să-ţi spui părerea şi nelăsând să se vază nici măcar că te-ascultă dacă-i spui ceva, dar auzind cum trebuie. Jewel nu se clintise. Stătea pe cal, cam aplecat în faţă, cu aceeaşi uitătură ca şi ieri, când el şi cu Darl trecuse prin dreptu casii mele, întorcându-se s-o ia.

„De-ar fi fost mai ridicat fundu, puteam să-l trecem” zice Anse. „Puteam trece cu căruţa de-a dreptu.”

Uneori un buştean era împins în învolburarea aceea şi plutea mai departe, rostogolindu-se şi învârtindu-se şi noi îl urmăream cum se duce către locu unde fusese vadu. Acolo plutea mai domol şi se rotea şi se punea de-a curmezişu şi, pentru o clipă, ieşea din apă şi aşa puteai şti unde-a fost vadu.

„Da asta nu dovedeşte nimica”, zic. „Poa’ să fie-o limbă de nisip mişcător.” Urmărim buşteanu. Apoi fata se uită din nou la mine.

„Domnu’ Whitfield l-a trecut”, zice ea.

„Călare”, zic. „Şi asta acu trei zile. De-atunci s-a-nălţat cu trei picioare.”

„De erea podu deasupra”, zice Anse.

Buşteanul zvâcneşte-n sus şi se duce mai departe. E o amestecătură de crăci şi spumă şi se aude apa.

„Da-i dedesubt”, zice Anse.

Cash zice: „Dacă umbli cu băgare de seamă, poa’ să treci dincolo, pe scânduri şi pe bârne.”

„Da nu poa’ să cari nimica”, zic. „În clipa-n care pune careva picioru pe şandramaua asta, se duce de

---

[1] Jewel, în englezeşte: bijuterie, giuvaer (N.T.)

[2] Nickel = monedă de 5 centi (N. T.).

tot. Tu ce zici, Darl?”

El se uită la mine. Nu zice nimic. Se uită doar la mine, cu ochii ăia ai lui, ciudaţii, de care tot vorbeşte lumea. Mereu am zis că nu contează atât ce-a făcut ori a zis ori altceva, cât cum se uită. E ca şi cum ar intra în tine, cine ştie cum. De parcă, într-un fel, te-ai uita la tine însuţi şi la faptele tale, prin ochii lui. Apoi o simt pe fata aia urmărindu-mă, de parc-aş avea de gând să pun mâna pe ea. Îi spune ceva lui Anse. „…Domnu’ Whitfield…”, zice ea.

„Îi dau cuvântu de l-am dat în faţa Domnului”, zice Anse. „Consider că nu-i cazu să ne făcem griji.”

Dar încă nu-şi porneşte catârii. Noi stăm acolo, deasupra apei. Un alt buştean ţâşneşte din îngrămădeală şi se duce mai departe; îl urmărim cum se poticneşte şi se roteşte încet, în locu unde-a fost vadu. Apoi se duce mai departe.

„Poate că la noapte o să-nceapă să scadă”, zic. „Ce-o să fie de mai zăboveşti o zi.”

Jewel se răsuceşte pe cal. Până adineaurea nu s-a clintit, acu se-ntoarce şi se uită la mine. Obrazu parcă i-e verde, dup-aceea se face roşu, dup-aceea din nou verde. „Car’te d-acilea, înghiţi-te-ar iadu şi vezi-ţi de scârba aia de arat!” zice el. „Cine dracu te-a pus să te ţii de curu nostru?”

„N-am vrut să fac nimica rău”, zic.

„Ţine-ţi gura, Jewel”, zice Cash. Jewel se uită iar la apă, scrâşnind, cu faţa când roşie, când verde şi iar roşie. „Bon”, zice Cash după o clipă, „ce-ai de gând să faci?”

Anse nu răspunde. Şade gheboşat, molfăind. „De ieşea cât de cât deasupra, îl treceam”, zice el.

„Haidam”, zice Jewel şi-şi îmboldeşte calu.

„Aşteaptă-un pic”, zice Cash. Se uită la pod. Noi

ne uităm la el, afară de Anse şi de fată. Care se uită la apă. „Dewey Dell şi cu Vardaman şi cu taica să treacă pe pod”, zice Cash.

„Poa’ să-i ajute Vernon”, zice Jewel. „Şi noi să legăm catâru lui în faţa alor noştri.”

„Că doar n-o să-mi bagi catâru-n apă”, zic.

Jewel se-ntoarce. Ochii lui ca nişte cioburi de farfurie argintată. „Îţi dau bani pe scârba aia de catâr. Pe loc ţi-l cumpăr.”

„Catâru meu n-o să intre-n apă”, zic.

„Să prindă Jewel calu lui”, zice Darl. „De ce nu vrei să-ncercăm catâru tău, Vernon?”

„Ţine-ţi gura, Darl”, zice Cash. „Şi tu şi Jewel şi amândoi.”

„Catâru meu nu intră-n apă”, zic.

Darl

Şedea călare şi se uita furios la Vernon, faţa suptă, stacojie până la şi dincolo de înţepeneala alburie a ochilor. În vara când împlinise cinşpe ani, i s-au făcut farmece şi dormea tot timpul. Într-o dimineaţă, când m-am dus să dau nutreţ catârilor, vacile erau încă la mulgătoare şi-atunci l-am auzit pe taica cum se duce-napoi, către casă şi-l strigă. Când ne-am întors acasă ca să mâncăm, el a trecut pe lângă noi, căra căldările cu lapte, împleticindu-se, de parcă era beat, şi tocmai mulgea când noi am înhămat catârii şi-am plecat la câmp, fără el.

Eram de-un ceas acolo şi încă nu se-arătase. Când Dewey Dell a venit cu prânzul, taica a trimis-o înapoi, să-l caute. L-a găsit la mulgătoare, pe un scăunel, adormit.

De-atunci, în fiece dimineaţă, taica se ducea şi-l deştepta. El adormea la cină şi, de îndată ce masa se isprăvea, se băga în pat şi când mă băgăm şi eu în pat, el zăcea acolo, ca mort. Dar taica tot trebuia să-l deştepte, dimineaţa. El se scula, dar de-abia dacă pe jumătate ştia pe ce lume-i: răbda dojenile şi văicărelile lui taica, fără un cuvânt şi lua căldările de lapte şi se ducea la grajd şi o dată l-am găsit adormit lângă vacă, căldarea sub uger şi pe jumătate plină şi mâinile lui căzute pân’la încheieturi în lapte şi capul proptit în burta vacii.

După asta a trebuit să mulgă Dewey Dell. Pe el tot taica îl deştepta, făcea ce-i spuneam să facă, în felul acela al lui, lunatic. Părea că-şi dă silinţa să facă; şi

că-i absorbit ca oricare altul.

„Eşti bolnav?” a zis maica. „Nu te simţi bine?”

„Ba”, a zis Jewel. „Mă simt bine.”

„E-un puturos şi-mi pune răbdarea la-ncercare”, a zis taica şi Jewel stătea acolo şi, desigur, dormea de-a-n picioarele. „Nu-i aşa?” a zis el, trezindu-l iar, ca să capete răspuns.

„Nu”, a zis Jewel.

„Dezbracă-te şi stai azi acasă”, a zis maica.

„Şi cu partea aia, mai de pe la margine, de tre’ s-o desţelenim ce facem?” a zis taica. „De nu eşti bolnav, atuncea ce-i cu tine?”

„Nimic”, a zis Jewel. „Mă simt foarte bine.”

„Foarte bine?” a zis taica. „Păi, uite, şi-acu dormi de-a-n picerelea.”

„Nu”, a zis Jewel. „Mă simt foarte bine.”

„Sa stea azi acas”, a zis maica.

„O să am lipsă de el”, a zis taica. „E destul de greu, chiar când suntem cu toţii la lucru.”

„Te descurci tu cumva cu Cash şi cu Darl”, a zis maica. „Vreau să nu iasă azi.”

Dar el o ţinea pe-a lui. „Mă simt foarte bine”, a zis el, şi s-a îndepărtat. Dar nu era deloc foarte bine. Oricine putea să-şi dea seama. Slăbea văzând cu ochii şi l-am văzut adormind pe când săpa; am urmărit cum sapa cădea şi se ridica din ce în ce mai încet, scriind un arc tot mai strâns, până ce s-a oprit şi el s-a rezemat în coada ei, nemişcat, în lumina fierbinte a soarelui.

Mama voia să cheme doctorul, dar taica n-avea chef să cheltuie bani fără să fie nevoie şi Jewel părea să fie bine, afară de faptul că slăbea şi de felul în care adormea ca împuşcat, pe unde se nimerea. Mânca destul de cu poftă, doar că prinsese

obiceiul să adoarmă cu nasul în farfurie pe când ducea pâinea la gură şi încă mai mesteca din fălci. Însă el se jura că se simte bine.

Maica a fost cea care a pus-o pe Dewey Dell să mulgă-n locul lui, a plătit-o într-un fel oarecare, iar celelalte treburi de pe lângă casă pe care, până-atunci, le făcea Jewel, înainte de cină, a găsit ea cum să le treacă în spinarea lui Dewey Dell şi-a lui Vardaman. Şi când taica lipsea, le făcea ea. Îi pregătea mâncăruri mai deosebite şi le ascundea pentru el. Mi se pare că atunci a fost întâia oară când am aflat că Addie ascunde ceva din ceea ce face, ea, care încercase să ne înveţe că înşelăciunea e un lucru atât de rău, încât într-o lume în care-i înşelăciune, nimic altceva nu mai poate fi foarte rău sau foarte de seamă, nici chiar sărăcia. Şi, uneori, când intram în casă, la culcare, o găseam, stând pe întuneric, lângă Jewel, acolo unde dormea el. Şi am înţeles că se dispreţuia pentru această înşelăciune şi că-l ura pe Jewel, fiindcă trebuia să-l iubească atâta, încât să fie nevoită să săvârşească înşelăciunea.

Într-o noapte ei i s-a făcut rău şi când m-am dus în grajd, să înham, să mă duc la alde Tull, n-am găsit felinarul. Mi-am adus aminte că-l văzusem în cui, cu o seară înainte, dar acum, în miez de noapte, nu mai era acolo. Aşa că am înhămat pe întuneric şi m-am dus şi m-am întors cu doamna Tull, după ce se luminase. Şi uite că felinarul era acolo, atârnat de cuiul unde-l ştiusem şi unde nu-l putusem găsi mai înainte. Şi după aceea, într-o dimineaţă, în timp ce Dewey Dell mulgea, mai era puţin şi dădeau zorile, Jewel a intrat în grajd, prin spate, prin gaura din peretele din spate, cu felinarul în mână.

I-am spus lui Cash şi Cash şi eu ne-am uitat unul la altul.

„E-n călduri”, a zis Cash.

„Da”, am zis. „Da ce-i cu felinaru. Şi chiar în fiecare noapte. Nu-i de mirare că slăbeşte văzând cu ochii. Ai de gând să-i zici ceva?”

„La ce bun”, a zis Cash.

„Nici ce face el acuma nu duce la nimica bun.”

„Ştiu. Dar tre’ s-o-nveţe pe pielea lui. Dă-i timp să-şi dea seama că, oricum, mai rămâne, că şi mâine o să fie tot atâta, şi-şi vine el în fire. Cred că n-am să spun la niminea.”

„Nu”, am zis. „I-am spus lui Dewey Dell să nu spună nici ea. În niciun caz lu’ maica.”

„Nu. Lu’ maica, nu.”

După asta m-am gândit că-i de-a dreptul caraghios: se poartă atât de năuc şi ahtiat şi mort de somn şi slab ca un ţâr şi crede că pe chestia asta-i deştept. Şi mă întrebam cine să fie fata. M-am gândit că s-ar putea să fie una dintre cele pe care le cunoşteam, dar nu eram sigur.

„Nu-i nicio fată”, a zis Cash. „Tre’ să fie o femeie măritată, de pe undeva. Nu există fată de să aibe ea puterea asta neînfricată şi statornică. To’ma’ asta nu-mi place.”

„De ce?” am zis. „Una ca asta o să fie mai sigură pentru el decât ar fi o fată. Mai multă judecată.”

M-a privit, ochii bâjbâind, cuvintele bâjbâind ceea ce încerca să zică. „Numa’ că nu todeauna lucrurile sigure-n lumea asta-s alea de cineva…”

„Vrei să spui că lucrurile sigure nu-s totdeauna şi cele mai bune?”

„Eh; mai bune”, a zis el, bâjbâind din nou. „Nu lucrurile ăle mai bune-s şi lucrurile ăle mai bune

pentru el…

Băiat tânăr. Omu are-un fel de ură… să se tăvălească-n balega altuia…” Asta încerca el să spună. Când e ceva nou şi greu şi strălucitor, tocmai de aceea ar trebui să fie ceva mai bun decât doar să fie sigur, fiindcă lucrurile sigure sunt tocmai lucrurile cu care lumea a avut atâta timp de-a face, că le-a tocit şi nu mai e nimic de făcut cu ele care să-i dea voie omului să spună. Asta nu s-a făcut înainte şi nu poate fi făcut din nou.

Aşa că nu le-am spus nici când, după o vreme, apărea dintr-odată pe câmp, lângă noi, să meargă la lucru, fără să fi avut timp să dea pe-acasă şi să se prefacă măcar că petrecuse-n pat toată noaptea. El îi spunea lui maica că nu-i fusese foame de dimineaţă ori că mâncase o bucată de pâine în timp ce înhăma. Dar Cash şi cu mine ştiam că el nu fusese deloc acasă în toate nopţile alea şi că venise direct din pădure, când ne duceam noi la câmp. Dar nu l-am spus. Vara era pe sfârşite atunci; ştiam că atunci când nopţile or să înceapă a se răci, ea o să ostenească, chiar dacă el nu.

Dar când a venit toamna şi nopţile au prins să se mărească, singura schimbare a fost că se afla mereu în pat, ca să-l trezească taica, sculându-l în cele din urmă, în starea aceea de prosteală, de la începutul poveştii, mai rău ca pe vremea când lipsea toată noaptea.

„Sigur e-o de-aia de ţine la tăvăleală” i-am zis lui Cash. „Pân-acu o admiram numai, da-acu o respect de-a binelea.”

„Asta nu-i femeie”, a zis el.

„Că ştii tu”, am zis. Dar el mă privea atent. „Atuncea, ce-i?”

„To’mai asta vreau să aflu”, a zis el.

„N-ai decât să-i ţii urma, prin pădure, toată noaptea, dacă vrei”, am zis. „Eu nu.”

„Nu l-am urmărit”, a zis.

„Atunci cum îi spui la asta?”

„Nu l-am urmărit”, a zis. „N-am spus-o-n sensu ăsta.”

Aşa că, două-trei nopţi mai târziu, l-am auzit pe Jewel cum se scoală şi sare pe fereastră şi după aceea l-am auzit pe Cash cum se scoală şi se ia după el. În dimineaţa următoare, când m-am dus la grajd, Cash era acolo, dăduse nutreţ catârilor şi o ajuta pe Dewey Dell la muls. Şi când l-am văzut, am ştiut că ştia despre ce-i vorba. Când şi când îl surprindeam cum îl urmăreşte pe Jewel cu o privire ciudată, ca şi cum faptul că aflase pe unde umbla Jewel şi ce făcea el, îi dăduse în cele din urmă ceva la care merita să se gândească. Dar nu era o privire îngrijorată; era acea privire pe care aveam să i-o întâlnesc atunci când îl găseam făcând el treburile de pe lângă casă ale lui Jewel, treburi pe care taica tot mai credea că le face Jewel şi maica credea că le face Dewey Dell. Aşa că nu i-am zis nimic, crezând că atunci când mintea lui va fi rumegat asta, o să-mi spuie. Dar nu mi-a spus niciodată.

Într-o dimineaţă – era prin noiembrie, cinci luni după ce începuse – Jewel nu era în pat şi nu ni s-a alăturat pe câmp. Asta a fost prima oară, când maica a aflat ceva-ceva despre ce se întâmplă. L-a trimis pe Vardaman devale, să afle unde-i Jewel şi, după o vreme, a venit şi ea devale. Era ca şi cum, atâta vreme cât înşelăciunea se depăna pe tăcute şi fără schimbări, fiecare dintre noi se lăsa înşelat, încurajând-o fără să vrea, ori din laşitate, fiindcă

oamenii sunt laşi şi se împacă, firesc, cu orice fel de amăgeală, fiindcă asta are un pospai de bunăvoinţă. Dar acuma era de parcă noi toţi – şi printr-un fel de înţelegere telepatică a unei frici recunoscute – am fi tras brusc înapoi întreaga chestie, ca pe cuverturile de pe pat şi noi toţi am fi stat popândău, goi-puşcă, holbându-ne unul la altul şi zicând: „Ei, acum avem adevărul. N-a venit acasă. S-a-ntâmplat ceva. Noi am lăsat să i se întâmple ceva.”

Apoi l-am văzut. Venea, urcând de-a lungul şanţului şi după aceea a cotit drept peste câmp, călare pe cal. Coama şi coada i se scuturau, de parcă, în mişcare, întocmeau tiparul bălţat al îmbrăcăminţii lui: el arăta de parcă ar fi fost călare pe-o osie, pe deşelate, cu un căpăstru de frânghie şi fără pălărie pe cap. Era un coborâtor din acei căluţi din Texas aduşi aici de Flem Snopes, cu douăşcinci de ani în urmă şi vânduţi la licitaţie pe doi dolari bucata şi nimeni afară de Lon Quick nu şi-l prinsese pe-al lui vreodată şi singur Lon mai stăpânea vreo câţiva din neamul ăsta, fiindcă niciodată nu putuse scăpa de ei.

A galopat înspre noi şi s-a oprit, călcâiele înfipte în coastele calului şi calul dansând şi răsucindu-se ca tiparul coamei şi-a cozii lui şi petele îmbrăcăminţii lui, oricum, n-avea nimic de-a face cu calul din carne şi oase dinăuntrul lor, şi el a stat acolo şi s-a uitat la noi.

„De un’e-ai făcut rost de calu ăsta?” a zis taica.

„Cumpărat”, a zis Jewel. „De la dom’ Quick.”

„Cumpărat?” a zis taica. „Cu ce? Ai cumpărat asta-n numele meu?”

„Ba, pe banii mei”, a zis Jewel. „I-am câştigat. N-o să ai nicio bătaie de cap pe chestia asta.”

„Jewel”, a zis maica. „Jewel.”

„E-n regulă”, a zis Cash. „El a câştigat banii. A desţelenit ăi patru’j’ dă acri dă pământ nou de l-a defrişat Quick primăvara ailaltă. Singur a făcut-o, cu mâinile lui, a lucrat noaptea, la felinar. L-am văzut io, cu ochii mei. Aşa că socot că numa’ pe Jewel l-a costat calu şi pe nimeni altu. Socot că nu-i cazu să ne necăjim.”

„Jewel”, a zis maica. „Jewel_____” Apoi a zis: „Te duci drept în casă şi te bagi în pat.”

„Încă nu”, a zis Jewel. „N-am timp acu. Tre’ să-mi fac rost de şa şi de căpăstru. Dom’ Quick zice că el_____”

„Jewel”, a zis maica, privindu-l. „O să dau – O să dau – dau – dau.” Apoi a început să plângă. A plâns în hohote, nemaiascunzându-şi obrazul şi a stat acolo, în capotul ei decolorat, şi s-a uitat la el şi el, pe cal, se uita în jos, la ea, obrazul i se înăsprea şi uşor suferind, s-a uitat până ce, deodată, şi-a mutat iute privirile aiurea şi Cash s-a apropiat şi a atins-o cu mâna.

„Hai, du-te în casă”, a zis Cash. „Pământu ăsta de-aici e prea umed pentru tine. Hai, du-te chiar acu.” Atunci şi-a acoperit faţa cu mâinile şi după o clipă s-a dus, împleticindu-se uşor printre brazde. Dar curând s-a îndreptat de şale şi-a plecat. Nu s-a uitat înapoi. Când a ajuns la şanţ, s-a oprit şi l-a strigat pe Vardaman. El se uita la cal, ţopăind parcă în jurul lui.

„Lasă-mă şi pe mine, Jewel”, a zis el. „Lasă-mă şi pe mine, Jewel.”

Jewel s-a uitat la el, după aceea şi-a mutat din nou privirile aiurea şi a strunit calul. Taica îl urmărea, molfăind.

„Aşaaa, com s-ar zice, ai cumpărat on cal”, a zis el. „M-ai lucrat pă la spate şi-ai cumpărat on cal. Niciodat’ nu mi-ai cerut părerea, ştii cu câtă greutate o scoatem la capăt, da’ ai cumpărat on cal, ca să-l arănesc io. Ţi-ai stors munca din carnea şi din sângele tău şi-ai cumpărat on cal cu asta.”

Jewel se uita la taica, ochii lui mai galbeni ca oricând.

„N-o să mănânce niciodat’, nicio gură dintr-al tău”, a zis el. „Nicio gură. Io o să fiu primu care-l ucid. Să-ţi iasă asta din cap.”

„Lasă-mă şi pe mine, Jewel”, a zis Vardaman. „Lasă-mă şi pe mine Jewel.” Glasul lui era ca-al unui greiere în iarbă, unu mic. „Lasă-mă şi pe mine, Jewel.”

În noaptea aceea am găsit-o pe maica şezând alături de patul unde dormea el, în întuneric. Plângea foarte tare, poate pentru că trebuia să plângă foarte încet, poate pentru că simţea, în legătură cu lacrimile, acelaşi lucru ca în legătură cu înşelăciunea şi se ura pe sine, fiindcă o făcea, urându-l pe el, fiindcă ea trebuia s-o facă. Şi-atunci am ştiut că ştiam. Am ştiut lucrul ăsta la fel de limpede în acea zi, aşa cum am ştiut despre Dewey Dell în ziua cealaltă.

Tull

Aşa că, pân’ la urmă, au izbutit să-l facă pe Anse să spuie ce-avea de gând să facă, şi el şi fata aia şi băiatu s-a dat jos din căruţă. De când eram pe pod, Anse se tot uita-ndărăt, de parcă se gândea că poate, de vreme ce tot scăpase de căruţă, toată treaba o să se ducă de râpă şi el o să se pomenească-napoi, dincolo, pe câmp, din nou, cu ea zăcându-i acolo-n casă, aşteptând să moară şi totu să se ia de la cap.

„Trebuia să le dai catâru”, zice el, şi podu se tot scutură şi se leagănă sub noi şi se lasă-n apa-nvolburată, de parcă s-ar duce direct spre ailaltă parte a pământului şi ălălalt capăt ieşea din apă, de parcă nu erea defel tot podu-ăla şi că-ăi de umblă afar’ din apă, pe partea aia, trebuie că vin din adâncu pământului. Da încă erea-ntreg; puteai zice că, pe când capătu ăsta se zbuciuma, ălălalt capăt nu părea să se zbuciume deloc: egzact cum ăilalţi copaci şi malu de dincolo se legăna-nainte şi-napoi, agale, ca pe-un ceas mare, mare. Şi buştenii aia, hârjâindu-se şi izbindu-se de partea cufundată şi aplecându-se şi cu un capăt în sus şi zvâcnind afar’ din apă şi dându-se de-a berbeleacu mai departe, înspre vad şi aşteptarea, şireată, rotită şi spumegândă.

„Păi, la ce bun?” zic io. „Dacă ai tăi nu găseşte vadu să-l treacă, la ce-ar sluji trei ori chiar zece catâri?”

„Păi, că doară n-am cerut asta de la tine”, zice el.

„Io totdeauna o scot la capăt cu privinţă la mine şi la ai mei. Nu ţi-am cerut să-ţi pui catâru la bătaie. Că doară nu-i mortu tău; nu te-acuz.”

„Trebuia să se-ntoarcă şi s-o lase pe mâine”, zic io. Apa era rece. Vâscoasă ca zloata. Da parcă trăia. O parte din tine ştia că-i doar apă, tot lucru-ăla care, de-atâta amar de vreme, curgea tot pe sub podu ăsta, da când buştenii ăia răsărea mereu, scuipaţi afar’ din ea, nu te prindea mirarea, de parcă ei erea o parte de-a apei, a aşteptării şi-a ameninţării.

Şi parcă abia când am trecut dincolo, afar’ din apă, iară, şi cu pământu tare sub picioare, abia atunci ne-a prins mirarea. De parcă nu ne-am fi aşteptat ca podu să se termine pe ălălalt mal, pe ceva îmblânzit, ca pământu, tare din nou, pe care-l bătusem cu pasu-nainte de asta şi-l ştiam bine. De parcă nu io eream aci, fiindcă trebuia să am mai multă minte, să nu fi făcut ce tocma’ făcusem. Şi când m-am uitat îndărăt şi-am văzut ălălalt mal şi-am văzut catâru meu că stă acolo unde fusesem io şi-am priceput c-o să trebuie s-ajung într-un fel acolo, ’napoi, am ştiut că nu se putea să se fi chiar întâmplat, fiindcă nu puteam defel să mă gândesc la ceva care să fie-n stare să mă sileascâ să mai trec podu ăsta, cândva, înc-o dată. Totuşi, eream aci şi creştinu care se putea hotărî pe sine să-l treacă a doua oară nu puteam fi io, nici chiar dacă Cora în persoană i-ar fi zis s-o facă.

Erea băiatu-ăla. Am zis „Hei, bagă de seamă; mai bine te-ai prinde de mâna mea”, şi el a aşteptat şi s-a prins de mine. Al naibii să fiu, dacă nu erea de parcă el s-ar fi-ntors să mă ia: de parcă el zicea, „Ei, n-o să păţi nimica”. De parcă zicea de-un loc fain de tot, unde Crăciunu a venit a doua oară cu

Thanksgiving[3] şi ţine iarna toată şi primăvara şi vara şi numa’ să stau io cu el, şi-o să-mi fie şi mie bine.

Când m-am uitat îndărăt, la catâru meu, erea de parc-ar fi fost unu din ocheanele alea după la noi şi mă uitam la el cum stătea acolo şi vedeam tot pământu-ntins larg şi casa mea, ridicată cu sudoarea frunţii, din el, de parcă, cu cât sudoarea erea mai multă, cu-atât mai întins pământu; mai multă sudoarea, mai solidă casa, fiindcă trebuie casă solidă pentru Cora, ca s-o ţin locului pe Cora, ca pe-o cană cu lapte, la izvor; musai să ai o cană solidă, ori îţi trebuie un izvor bogat, aşa că, dacă ai un izvor mare, tocma-atunci îţi vine să ai căni solide, bine făcute, fiindcă-i laptele tău, acru ori nu, fiindcă mai degrabă să ai lapte de să se-acrească, decât să ai lapte de să nu se acrească, că doar om eşti.

Şi el se ţinea de mâna mea, mâna lui fierbinte, aşa, şi-ncrezătoare, că-mi venea să-i zic: Io-te-ncoa. Vezi catâru-ăla de dincolo? El n-a avut nicicând v’o treabă p-aici, aşa că n-a venit încoa, fiindcă nu-i nimic alta decât un catâr. Fiindcă un om în toată firea vede uneori că copiii are mai multă minte ca el. Da nu-i place să le-o recunoască, pân-ce le dă barba. După ce le creşte barba, prea-s ocupaţi, fiindcă ei nu prea ştie dacă vreodată o să mai dea pe-acolo, pe unde erea cu minte-ntreagă, înainte de să se-mpăroşeze, aşa că nu te sinchiseşti să recunoşti că lucru’, acelaşi pentru care-ţi bat capu şi ţie, nu merită deloc ostenealã când vezi că-şi bate alţii capu cu el.

---

[3] *Thanksgiving* = „Ziua Mulţumirii” – un fel de Zi a Recoltei – are loc, anual, în ultima duminică a lunii noiembrie.

După aceea am ajuns şi-am stat acolo, şi ne-am uitat cum Cash întoarce căruţa. I-am urmărit cum mâna-n josu drumului, într-acolo unde urma se ştergea-n vale. După câteva clipe, căruţa nu s-a mai văzut.

„Mai bine ne-am lăsa devale, spre vad şi-am fi gata să le sărim într-ajutor”, am zis.

„I-am dat cuvântu”, a zis Anse. „Pentru mine-i sfânt. Ştiu că nu eşti de părere, da ea te-o binecuvânta-n ceruri.”

„Bine, lasă, ei trebuie să termine de ocolit câmpu pân’ să poată-nfrunta apa”, am zis. „Haidem”.

„Întorsu ăsta-napoi”, a zis el. „Nu-ţi merge bine când te-ntorci ’napoi.”

Stătea acolo, în picioare, cocârjat, posomorât, uitându-se la drumu pustiu de dincolo de podu care se scutura şi se legăna. Şi fata aia tot la fel, cu coşu cu merinde pe-un braţ şi pachetu ăla sub ălălalt. Se duce doar la oraş. Hotărâtă la chestia asta. Ei ar înfrunta şi focu şi pământu şi apa şi totu numa să mănânce-un sac cu banane. „Trebuia să mai zăboviţi o zi”, am zis. „Ar mai fi scăzut ceva până dimineaţă. Poate că la noapte nu mai plouă. Şi mai sus nu se poate urca.”

„I-am făgăduit”, a zis el. „Se bazează pe asta.”

Darl

În faţa noastră curge şuvoiul întunecat şi gros. Ne vorbeşte într-un murmur ajuns fără-ntrerupere şi fără sfârşit, întinderea galbenă, cumplit boţită de vârtejuri trecătoare care-o străbat pentru o clipă, tăcute, de scurtă durată şi ameninţătoare, de parcă, exact sub luciul apei, ceva nemăsurat şi viu s-ar fi trezit dintr-o uşoară piroteală şi, după o clipă de leneşă vioiciune, ar fi aţipit iar.

Clipoceşte şi murmură printre spiţe şi printre genunchii catârilor, galbenă, presărată cu tot felul de rămăşiţe şi cu zdrenţe murdare şi vâscoase de spumă, de parcă ar fi asudat, acoperindu-se de spume, ca un cal alergat. Prin lăstăriş trece ca un sunet tânguitor, meditativ; stuful şi puieţii nebătuţi de vânt se apleacă în ea ca sub o uşoară adiere, unduind fără umbre, ca atârnate cu fire nevăzute de crengile de deasupra. Pe faţa ei fără odihnă – copaci, stufăriş, ierburi agăţătoare – dezrădăcinaţi, smulşi din pământ, nălucind deasupra unei scene de nesfârşită şi totuşi mărginită pustiire, plină de glasurile apei celei pustii şi posomorâte.

Cash şi cu mine stăm în căruţă; Jewel îşi ţine calul din vale de roata din spate. Calul tremură, bolovănindu-şi ochii sălbatici şi albaştri ca de copil pe capul lui rozaliu, şi răsuflă horcăit, de parcă ar geme. El stă drept, cumpănit în şa, se uită liniştit şi mereu şi iute când încolo, când încoace, chipul calm, uşor palid, atent. Şi obrazul lui Cash are un aer grav; ne uităm unul la altul cu priviri lungi,

întrebătoare, priviri care se cufundă nestânjenite prin ochii celuilalt în acel loc al tainei celei de pe urmă unde, pentru o clipă, Cash şi cu Darl se ghemuiesc perfect şi cu totul în spaimele şi presimţirile din vremuri de demult, pânditori şi în taină şi fără ruşine. Când vorbim, glasurile noastre se arată liniştite, aşezate.

„Cred că încă ţinem drumu.”

„Tull s-a apucat de-a tăiat ăi doi stejari albi. Am auzit povestindu-se că, în vremea de demult, când venea apele, oamenii însemna vadurile cu copaci.”

„Cred c-a făcut-o acu doi ani, când venea aci, devale, la tăiat. Cred că nici nu i-a dat prin cap că cineva o să mai folosească vadu’ iară.”

„Cred că nu. Da atunci trebuie c-a fost. A scos mult lemn de-aici, cu asta se zice că şi-a achitat ipoteca aia.” „Da. Da, aşa cred. Cred că Vernon a fost în stare de-aşa ceva.”

„Aşa a fost. La oamenii care taie buşteni în ţinutu ăsta le trebuie o fermă a naibii de bună ca să-şi ţină gateru. Ori o prăvălie. Da cred că Vernon a fost în stare.”

„Aşa cred. E-o figură.”

„Vernon, da. Trebui’ că încă-l ţinem. N-ar fi scos niciodat’ lemnul ăla de-aici, de n-ar fi curăţat drumu-ăl vechi. Cred că suntem încă pe el.” Se uită liniştit în jur, la poziţia copacilor, aplecându-se în fel şi chip, privind înapoi, de-a lungul drumului ascuns, nesigur însemnat, sus, în văzduh, de poziţia copacilor ciuntiţi ori doborâţi, ca şi cum drumul s-ar fi înmuiat până ce s-a desprins de pământ şi a plutit în sus, ca să lase în iluzoria lui dâră, ca un monument al pustiirii, şi mai adâncă decât cea de deasupra, unde ne aflăm noi, acum, discutând

liniştit despre felul grijuliu al oamenilor de demult şi despre vechi lucruri neînsemnate. Jewel se uită la el, apoi la mine, apoi privirea i se mută în acea liniştită, statornică cercetare a locurilor şi calul tremură liniştit şi fără întrerupere între genunchii lui.

„Ar putea s-o ia-ncet înainte şi să-l dibuie, cumva”, zic.

„Păi, da”, zice Cash, fără să mă privească. Stă din profil, cum se uită drept înainte, unde Jewel a şi trecut.

„N-are cum să piardă râu’”, zic. „N-are cum să-l piardă, cum îl vede la cin’jde iarzi în faţa lui.”

Cash nu se uită la mine, faţa i-e din profil. „Măcar de-aş fi bănuit, puteam să vin devale, săptămâna trecută, să cercetez locu.”

„Atunci podu era-n picioare”, zic. El nu se uită la mine. „Whitfield a trecut călare.”

Jewel se uită iar la noi, înfăţişarea lui e cumpătată şi atentă şi stăpânită. Glasul i-e liniştit. „Ce ziceţi că să fac?”

„Trebuia să viu devale, săptămâna trecută, să cercetez locu”, zice Cash.

„De un’ să fi ştiut”, zic. „N-aveam cum să ştim.”

„O iau călare-nainte”, zice Jewel. „Ţineţi-vă după mine.” Îmboldeşte calul. Se încordează, arcuit; Jewel se apleacă spre cal, vorbindu-i, săltându-l şi aproape împingându-l el înainte şi calul îşi pune copitele pe pământ cu pleoscăieli grijulii, tremură şi răsuflă zgomotos. Îi vorbeşte, îi şopteşte. „Haidam,” zice el. „N-o s’ te las să ţi se-ntâmple nimica. Acu, haidam.”

„Jewel”, zice Cash. Jewel nu se uită-napoi. Îşi îndeamnă calul mereu.

„El poa’ să-noate”, zic. „Numai de i-ar da calu timp…” Când s-a născut, nu i-a mers prea bine. Maica şedea în lumina lămpii, ţinându-l pe-o pernă-n poală. Când ne trezeam, aşa o găseam. Nu făcea niciun zgomot.

„Perna aia erea mai lungă ca el”, zice Cash. E aplecat puţin în faţă. „Trebuia să viu devale, săptămâna trecută, să văz. Trebuia să viu.”

„Las’ că-i bine”, zic. „Nici tălpile, nici capul nu-i ieşeau de pe pernă. De un’ să fi ştiut”, zic.

„Trebuia să viu”, zice el. Saltă hăţurile. Catârii umblă pe făgaş; roţile şopotesc în apă, ca însufleţite. Se uită-napoi şi-n jos, la Addie. „Nu-i în cumpănire”, zice el.

În sfârşit, copacii se trag la o parte; în faţa râului deschis, Jewel îşi ţine calul pe jumătate întors cu apa pân’ la burtă. Dincolo de râu îl vedem pe Vernon şi pe taica şi pe Vardaman şi pe Dewey Dell. Vernon ne face cu mâna şi arată în josul curentului.

„Suntem prea sus”, zice Cash. Vernon strigă iar, dar nu înţelegem ce spune de vuietul apei. Acum curge statornică şi adâncă, neîntrerupt, fără să-ţi dea impresia de mişcare, până ce un buştean vine-n jos, răsucindu-se domol. „Fii cu ochii pe el”, zice Cash. Îl urmărim şi-l vedem cum şovăie şi parcă se opreşte o clipă, şuvoiul se ridică îndărătul lui într-un val gros, înecându-l pe moment, înainte să ţâşnească-n sus şi să se rostogolească mai departe.

„Acolo-i”, zic.

„A-ha”, zice Cash. „E-acolo.” Ne uităm iar la Vernon. Acum îşi vântură mâinile-n sus şi-n jos. Coborâm în josul apei, încet, cu grijă, cu ochii la Vernon. El îşi lasă mâinile să cadă. „Ăsta-i locu”, zice Cash.

„Bine, dracu să-l ia, atunci să-l trecem”, zice Jewel. Îşi împinge calu-nainte.

„Aşteapt-un pic”, zice Cash. Jewel se opreşte din nou.

„Bon, fiu-al naibii_____”, zice el. Cash se uită la apă, după aceea în spate, în Addie. „Nu-i în cumpănire”, zice el.

„Atunci du-te-napoi, la scârba aia de pod şi treci pe el”, zice Jewel. „Şi tu şi Darl, amândoi. Lăsaţi-mă pe mine cu căruţa.”

Cash nu-l ia în seamă. „N-are cumpănire”, zice el. „Da, dom’le. Trebuie s-o supraveghiem.”

„’Praveghiezi, pe dracu”, zice Jewel. „Daţi-vă jos din căruţa-aia şi lăsaţi-mă pe mine cu ea. Fiu-al dracu’, dacă vi-i frică s-o mânaţi peste…” Pe obraz, ochii i-s galbeni ca două cioburi înălbite. Cash se uită la el.

„O s-o trecem”, zice el. „Să-ţi spui ce ai de făcut. Te duci călare-napoi şi treci pe pod şi vii în jos, pe malu-ăl’lalt şi ne ieşi ’nainte, cu funia. Vernon să ia calu acas’, la el, şi să-l ţie pân-ce ne-ntoarcem.”

„Du-te dracu’”, zice Jewel.

„Du’ de ia funia şi coboară malu şi să fii gata cu ea”, zice Cash. „Trei nu poate face mai mult ca doi – unu să mâie şi unu să sprijine asta.”

„’Re-al dracu’ să fii”, zice Jewel.

„Să ia Jewel capătu funiei şi să urce-n susu curentului, în dreptu nostru şi s-o lege de ceva”, zic. „Vrei să faci asta, Jewel?”

Jewel se uită la mine cu o privire grea. Se uită iute la Cash, după aceea înapoi, la mine, ochii atenţi şi grei. „Ce-mi pasă. Măcar aşa făcem ceva. Stăm acilea, far’ să ridicăm o scârbă de mână…”

„Cash, să facem ce-am zis”, zic.

„Cred că tre’ s-o făcem”, zice Cash.

Râul propriu-zis nu-i mai lat de-o sută de iarzi şi taica şi Vernon şi Vardaman şi Dewey Dell sunt singurele lucruri care se văd şi care nu ţin de această neobişnuită uniformitate a pustiirii, înclinându-se puţin, cu acea cumplită însuşire, de la dreapta spre stânga, de parcă am fi ajuns în locul unde mişcarea lumii răvăşite se iuţeşte exact înaintea ultimei prăpăstii, totuşi, par micşoraţi. De parcă spaţiul dintre noi ar fi timp: o însuşire de nestrămutat. De parcă timpul, nemaicurgând drept înaintea noastră, într-o linie tot mai împuţinată, ar curge acum paralel, printre noi, ca o sfoară şerpuindă, distanţa fiind creşterea îndoită a firului şi nu intervalul dintre. Catârii stau cu partea dinainte prăvălită şi crupele ridicate. Acum şi ei răsuflă adânc, gemut; uitându-se o dată înapoi, privirea lor fixă trece prin noi şi în ochi au o sălbatică, tristă, adâncă şi disperată presimţire, de parcă ar fi şi văzut în apa vâscoasă umbra prăpădului şi nu pot s-o spună şi noi n-o putem vedea.

Cash se întoarce în căruţă. Mâinile i se lasă pe Addie, mişcând-o uşor. Obrazul i-e calm, aplecat în jos, socotind absorbit. Îşi ia cutia cu scule şi o fixează în faţă, sub leagăn; împreună o împingem pe Addie înainte şi o înţepenim între unelte şi fundul căruţei. Apoi se uită la mine.

„Nu”, zic eu. „Cred c-o să rămân. S-ar putea să fie nevoie de amândoi.”

Din cutia de scule ia funia lui încolăcită şi-i trece de două ori capătul în jurul leagănului şi mi-l întinde mie, fără să-l înnoade. Celălalt capăt i-l aruncă lui Jewel care-l dă o dată pe după cornul şeii.

Trebuie să forţeze calul ca să intre în apă. Calul se mişcă cu genunchii săltaţi, gâtul arcuit, holbându-se şi vânzolindu-se. Jewel stă ceva mai în faţă, cu genunchii puţin săltaţi, şi din nou privirea lui, calmă şi atentă, trece peste noi şi dincolo. Îşi coboară calul în apă, vorbindu-i într-un murmur mângâietor. Calul alunecă, se cufundă pân' la şa, se propteşte iar pe picioare, curentul s-a înălţat şi se izbeşte de coapsele lui Jewel.

„Păzea", zice Cash.

„'S pe el acu", zice Jewel. „Acu puteţi veni mai încoace."

Cash apucă hăţurile şi, cu grijă şi pricepere, coboară căruţa în apă.

Am simţit cum ne ia curentul şi am ştiut tocmai prin asta că suntem pe vad, fiindcă numai prin acea atingere lunecoasă puteam şti că ne mişcăm. Ceea ce fusese cândva o suprafaţă netedă era acum o înşiruire de adâncituri şi dâmburi, înălţându-se şi prăbuşindu-se pe lângă noi, îmbrâncindu-ne, zădărându-ne cu atingeri uşoare şi leneşe în fugarele clipe de reazim ale picioarelor. Cash s-a uitat înapoi, la mine şi-atunci am ştiut că plecasem. Dar nu pricepeam la ce-i bună funia, până ce n-am văzut buşteanul. A ţâşnit din apă şi a stat drept pentru o clipă deasupra acestui prăpăd înfuriat şi s-a înălţat asemenea lui Crist. Sări şi las' să te ducă apa-n jos de cotitură, a zis Cash. Poţi s-o faci foarte bine. No, am zis, şi-aşa, şi-aşa, tot mă ud.

Buşteanul răsare pe neaşteptate, dintre două dealuri, catapultat parcă de pe fundul râului. Pe-un capăt al buşteanului o zdreanţă lungă de spumă atârnă ca barba unui bătrân sau a unei capre. Cât timp Cash vorbeşte cu mine, ştiu că o

supraveghează fără-ntrerupere, urmărind-o şi urmărindu-l pe Jewel care-i cu zece picioare înaintea noastră. „Dă drumu la funie”, zice el. Cu cealaltă mână caută jos şi înnoadă cele două încolăcituri de după leagăn. „Dă-i ’nainte, Jewel”, zice el; „vezi de ne poţi trage dincolo de buştean.”

Jewel răcneşte la cal; din nou pare că-l saltă de-adevăratelea între genunchi. E chiar deasupra vadului şi calul are ceva de care să se sprijine, fiindcă se aruncă înainte, strălucind ud, pe jumătate afară din apă, azvârlindu-se în ea într-o serie de salturi. Se mişcă necrezut de iute; din asta, Jewel pricepe în cele din urmă că funia-i slobodă, fiindcă-l văd smucind de frâu, cu capul întors, pe când buşteanul cabrează într-un salt lung şi negrăbit spre noi şi se năpusteşte asupra căruţei. Şi ei văd asta pentru o clipă şi ei strălucesc, negri, afară din apă. Apoi cel din josul curentului dispare, trăgându-l şi pe celălalt cu el; căruţa se răsuceşte brusc, în curmeziş, clătinată pe creasta vadului, în timp ce buşteanul o izbeşte-n plin, înclinând-o-n sus şi-nainte. Cash e întors pe jumătate, hăţurile ies întinse din mâna lui şi dispar în apă, cealaltă mână e întinsă înapoi şi sprijinită de Addie, ţinând-o locului, de cealaltă parte a căruţei. „Sări numaidecât”, zice el liniştit. „Ţine-te departe de căruţă şi nu-ncerca să te lupţi cu ea. O să te-mpingă spre cotitură tocma’ bine.”

„Hai şi tu”, zic. Vernon şi Vardaman aleargă de-a lungul malului, taica şi Dewey Dell cu coşul şi pachetul în braţe. Jewel încearcă să-şi împingă calu-napoi. Capul unui catâr apare, cu ochii căscaţi; se uită înapoi, la noi, pentru o clipă, scoţând un sunet aproape omenesc. Capul dispare din nou.

„’Napoi, Jewel”, răcneşte Cash. „’Napoi, Jewel.” Pentru câteva clipe, îl văd cum se-apleacă peste căruţa înclinată, braţul strâns, apăsându-se pe Addie şi pe scule; văd capul bărbos al buşteanului ţâşnind iar în sus şi, dincolo de el, Jewel ţinând calul cabrat, cu capul smucit în toate părţile şi dându-i cu pumnul în cap. Sar din căruţă, în partea din josul curentului. Între două dealuri, văd catârii din nou. Se rostogolesc afară din apă, pe rând, şi se răstoarnă cu totul, cu picioarele ţepene şi întinse ca atunci când pierduseră pământul de sub ele.

Vardaman

Cash a încercat da ea a căzut şi Darl a sărit şi s-a dat la fund s-a scufundat şi Cash strigă la el s-o prinză şi io strig şi Dewey Dell strigă la mine Vardaman hei vardaman hei vardaman şi Vernon a trecut de mine fiindcă o vedea cum răsare şi că a sărit în apă iară şi Darl tot n-a prins-o.

S-a apropiat să vază şi io strig prinde-o Darl şi el nu s-a-ntors fiindcă ea era prea grea el trebuia să tot umble s-o prinză şi io strig prinde-o darl prinde-o darl fiindcă prin apă ea umblă mai iute ca un bărbat şi Darl trebuia să dibuie după ea şi-am ştiut că el o poate prinde fiindcă el îi ăl mai bun dibuitor chiar cu catârii-n cale şi din nou ei a ţâşnit şi s-a rotit picioarele ţepene s-a rostogolit în jos iară şi spinările lor acum deasupra şi Darl a trebuit să din nou fiindcă prin apă ea umbla mai iute ca un bărbat ori o femeie şi-am trecut de Vernon şi el nu intră-n apă să-l ajute pe Darl el vrea să dibuie după ea cu Darl ştia el da nu vrea s-ajute.

Catârii-a apărut iar dând în jos din picioarele ţepene şi s-a rostogolit încet şi-atuncea Darl din nou şi io strig prinde-o Darl prinde-o împinge-o la mal Darl şi Vernon nu sărea s-ajute şi atuncea Darl a ferit catârii şi-a trecut de ei pe unde putea el a pus mâna pe ea pe sub apă şi s-a-ndreptat încet fiindcă-n apă ea se lupta să rămână sub apă da Darl îi voinic şi el se-ndreaptă încet şi-aşa c-am ştiut c-a pus mâna pe ea fiindcă venea încetişor şi-am dat fuga-n apă s-ajut şi nu mă puteam opri să nu strig

fiindcă Darl îi voinic şi o ţine bine sub apă chiar dacă ea se lupta el n-o să-i dea drumu mă vedea şi el o s-o ţină şi-acu era bine-acu era bine-acu era bine.

Apoi se apropie şi iese din apă. Vine multă vreme-ncet aproape în faţă mâinile îi trebăluiesc a pus mâna pe ea a pus aşa că pot s-o duc. Dup-aceea mâinile îi ies şi el tot deasupra apei. Nu mă pot opri. N-aveam timp să-ncerc. Am să-ncerc când pot da mâinile lui a ieşit goale din apă golind apa golindu-se.

„Un'i-i maica, Darl?" am' zis. „N-ai prins-o deloc. Ştiai că ea-i peşte da-ai lăsat-o să scape. Deloc n-ai prins-o. Darl, Darl, Darl." Am început s-alerg de-a lungul malului cu ochii la catâri cum răsar iară-ncet şi după-aia se scufundă iară-n apă.

Tull

Când i-am spus lui Cora cum a sărit Darl din căruţă şi l-a lăsat pe Cash acolo şi-a-ncercat s-o salveze şi cum căruţa s-a răsturnat şi cum Jewel care ajunsese aproape la mal se lupta să-şi mâie calu-napoi, acolo unde chiar că era nevoie de el şi ea zice „Şi tu eşti unu din ăi de spune că Darl e ăl ciudat, ăl de nu-i reuşit, şi el, singuru din ei de-a avut destulă minte să saie din căruţă. Bag seama că Anse era prea şmecher să fie acolo.

„Şi de erea, tot nimica nu făcea”, am zis. „Se descurca ei numa’ bine şi-o scotea la capăt, de nu era să fie buşteanu-ăla.”

„Buştean, aiurea”, a zis Cora. „Mâna lui Dumnezeu a fost.”

„Bine, da atunci cum mai poţi zice c-a fost nechibzuinţă?” am zis. „Nime’ nu se poate feri de mâna lui Dumnezeu. Ar fi o nelegiuire să-ncerci.”

„Atunci de ce s-o-nfrunţi?” a zis Cora. „Asta să-mi spui tu.”

„Anse, defel”, am zis. „Şi tocma’ de asta-l ţii de rău.”

„Acolo-i erea locu”, a zis Cora. „De erea bărbat, acolo s-ar fi aflat, în loc să-şi pună feciorii să facă ce el nu se-ncumetă.”

„Zău de mai pricep ce vrei”, am zis. „O dată o ţii că ei, încercând asta, înfrunta mâna lui Dumnezeu şi-al doilea, hop, pe Anse, că nu erea cu ei.” Atunci ea s-a pornit să cânte din nou, trebăluind pe la albie, cu aeru-ăla-al ei de cânta pe faţa ei, ca şi cum

ar fi încheiat toate socotelile cu oamenii şi cu toate nebuniile lor, şi-acu merge mult înaintea lor, călcând apăsat spre cer şi cântând.

Căruţa a şovăit multă vreme până ce curentu s-a-ndesat sub ea şi-a-mbrâncit-o din vad afară şi Cash mai aplecat şi mai aplecat, încerca să ţie racla lipită, să nu lunece jos şi să se răstoarne căruţa de tot. Când căruţa a fost bine aplecată şi curentu nu mai avea mult de lucru, hop şi buşteanu, şi treaba a fost gata. Buşteanu s-a abătut pe lângă căruţă şi s-a dus mai departe, fain-frumos, cum ar face orişice om când înoată. S-a-ntâmplat, de parcă l-ar fi trimes cineva să facă o treabă şi, odată făcută, şi-a văzut de drum.

Când, pân' la urmă catârii, zbătându-se, a rupt hamurile, o clipă s-a părut că poate Cash o să-ndrepte căruţa. Părea că el şi căruţa nu se mişca defel şi numa Jewel se lupta să-şi mâie calu spre căruţă. Apoi băiatu-ăla a trecut pe lângă mine-n goana mare şi răcnind la Darl şi fata tot cerca să-l prinză şi-atunci văz catârii cum vin, rostogolindu-se leneş afar' din apă, cu picioarele răşchirate şi ţapene, de parcă s-ar fi oprit deodat' cu susu-n jos şi se rostogolesc mai departe-n apă, iară.

Apoi căruţa s-a lăsat de tot, apoi şi ea şi Jewel şi calu a fost toţi un talmeş-balmeş. Cash s-a topit din privire, ţinând încă racla apăsată lipit şi după-aia n-aş putea să mai spui nimica, afar' de calu de se zbătea şi stropea. Am crezut că atunci Cash se lăsase păgubaş şi înota de-acu şi-am strigat la Jewel să vie-ndărăt şi-atunci, dintr-odată, el şi calu s-a dus şi ei dedesubt şi-am crezut că atâta le-a fost. Am priceput că şi calu fusese târât de pe vad şi cu calu ăla, sălbaticii, de se-neca şi căruţa aia şi lada aia

slăbită din strânsoare s-arăta să iasă rău de tot şi-am şi fost acolo, cu apa pân’ la genunchi şi-am răcnit la Anse, în spatele meu: „Vezi acu ce-ai făcut? Vezi acu ce-ai făcut?”

Calu apare din nou. O luase către mal de-acu, aruncându-şi capu-n sus şi-atunci l-am văzut pe unu din ei că se ţine de şa, pe partea din vale, aşa c-am început s-alerg în lungu malului, cercând să dau cu ochii de Cash de nu putea să-noate şi răcneam la Jewel, unde Cash era ca un nebunu dracului, tot aşa de păcătos ca băiatu-ăla de era pe mal, mai la vale, răcnind încă la Darl.

Aşa c-am intrat în apă, aşa fel, ca să mă pot sprijini cumva de nămol, când l-am văzut pe Jewel. Erea pân’ la brâu în apă, de unde-am priceput că-n orice caz e pe vad, împotrivindu-se cu greu curentului şi-atunci văz frânghia şi-atunci văz apa cum se-nalţă unde ţinea el căruţa oprită, drept din jos de vad.

Cash erea ăl de se ţinea de cal când a venit sus, pe mal, împroşcând şi lunecând pe genunchi, gemând şi tânguindu-se de parcă erea om. Când ajunge la el, tocma zvârlea, cotorosindu-se de Cash care s-apucase de şa. Faţa i s-a-ntors o clipă când a lunecat iar în apă. Erea cenuşie, ochii închişi şi-o dâră lungă de noroi pe obraz. Apoi s-a lăsat moale şi s-a răsturnat în apă. Părea întocmai ca o boccea de haine vechi, clătinându-se-ncolo şi-ncoa, la mal. Părea că, aşa cum zăcea colo-n apă, cu faţa-n jos, legănându-se uşurel încoace şi-ncolo, că se uită la ceva pe fundu apei.

Am văzut apoi cum frânghia despică apa şi dispare şi-am simţit greutatea căruţei, cumva izbind şi trăgând leneş parcă, parcă fără chef şi frânghia aia

despicând apa şi dispărând grea ca un drug de fier. Am auzit apa sfârâind pe ea de parc-ar fi fost înroşită-n foc. De parc-ar fi fost un drug de fier înfipt drept în fundu apei şi noi ţineam de capătu lui şi căruţa lenevea încoace şi-ncolo, cumva îmbrâncindu-ne şi împungându-ne, de parc-ar fi venit pe furiş şi s-ar fi oprit în spatele nostru, leneşă, de parcă nu prea avusese ea chef când îşi pusese asta-n cap. Şi-apoi, ca o ghiulea, a trecut pe lângă noi, umflat ca un balon: una dintre ghiulelele alea tărcate de-ale lui Lon Quick. S-a izbit de frânghie ca de-un drug de fier şi-apoi în lături şi s-a dus şi noi am tot pândit frânghia aia care se lăsa-n unghi, în apă. O pândeam.

Darl

Cash zace la pământ, întins pe spate, capul înălţat pe o haină făcută sul. Ochii i-s închişi, obrazul cenuşiu, părul lipit, lins şi năclăit pe frunte, de parcă ar fi dat cu pensula. Carnea obrazului arată scursă de pe oasele orbitelor, nasului, gingiilor, ca şi cum apa ar fi înmuiat trăinicia care ţinuse pielea întinsă la locul ei; cele două şiruri de dinţi înfipţi în gingiile gălbii sunt uşor despărţite, ca şi cum ar râde fără glas. Zace, subţire ca aracul, în hainele ude, o băltoacă de vărsătură în dreptul capului şi-un fir întinzându-se din colţul gurii, pe obraz în jos, fiindcă n-a putut să-şi întoarcă repede capul ori să-l salte cât trebuia, până când Dewey Dell se-apleacă şi-l şterge cu poala rochiei.

Jewel se apropie. Ţine-n mână rindeaua. „Vernon to’ma a găsit vinclu’”, zice el. Se uită-n jos, la Cash, apa picură de pe el. „N-a scos încă nicio vorbă?”

„Avea fierăstrău’ şi ciocanu’ şi sfoara de trasat şi rigla gradată”, zic. „Ştiu sigur.”

Jewel pune jos vinclul. Taica-l urmăreşte. „Nu poa’ să fie prea departe”, zice el. „S-a dus la fund dimpreună. Dac-a egzistat om mai făr’ de noroc.”

Jewel nu se uită la taica. „Mai bine l-ai chema-napoi, aci, pe Vardaman”, zice el. Se uită la Cash. Apoi se-ntoarce şi se-ndepărtează. „Fă-l să vorbească de-ndată ce poate”, zice el, „aşa, ca să ne spuie ce mai avea.” Ne întoarcem la râu. Căruţa e târâtă de-a binelea, roţile înţepenite cu grijă: toţi am dat ajutor; e ca şi cum, în alcătuirea prăpădită,

familiară a căruţei dăinuie, oarecum ascunsă şi totuşi simţită, puterea aceea care ucisese catârii ce-o trăseseră cu nici o oră-nainte, peste marginea viiturii. Pe fundul căruţii ea zace adânc, scândurile lungi şi galbene cu lustrul pierdut de udătură şi totuşi, încă galbene, ca aurul văzut prin apă, afară de două dâre lungi de noroi. Trecem de ea şi ne ducem spre mal.

Un capăt al funiei e strâns legat de un copac. La mal, până la genunchi în apă, Vardaman îl urmăreşte încordat pe Vernon. S-a oprit din urlat şi-i ud până la subţiori. Vernon, la celălalt capăt al funiei, băgat până la umăr în apă, se uită-ndărăt, la Vardaman. „Şi mai ’napoi”, zice el. „Dă-te-napoi, lângă copac, şi ţine de funie, să nu scape.”

Vardaman se trage-napoi, în lungul funiei, spre copac, călcând orbeşte, cu ochii la Vernon. Când ne vede, se uită iar la Vernon, cu aceeaşi atenţie încordată.

„Am dat şi de ciocan”, zice Vernon. „Pân-acu trebuia să fi dat şi de sfoara de trasat. O fi luat-o apa.”

„A luat-o de tot”, zice Jewel. „Nu mai dăm de ea. Da ferestău’, oricum, tre’ găsit.”

„Cred şi io”, zice Vernon. Se uită la apă. „Şi sfoara aia de trasat. Altceva ce mai avea?”

„Încă n-a vorbit”, zice Jewel, intrând în apă. Se uită-ndărăt, la mine. „Tu-ntoarce-te şi vezi de-l trezeşte, să vorbească”, zice el.

„E taica acolo”, zic. Mă iau după Jewel, în apă, de-a lungul funiei. O simt vie în mână, curbată un pic şi zbârnâind ca un arc. Vernon mă urmăreşte din ochi.

„Mai bin’ te-ai duce”, zice el. „Mai bin’ să fii acolo.” „Stai, să vedem ce mai putem găsi, înainte s-

o ia la vale”, zic.

Ne ţinem de funie, curentul se încolăceşte pe după umerii noştri. Dar sub această mincinoasă bunăvoinţă, adevărata lui putere se lasă leneşă peste noi. Nu crezusem că apa, în iulie, poate fi atât de rece. Parcă mâini nevăzute ţi-ar modela şi scrijela oasele. Vernon se uită încă înapoi, spre mal.

„Crezi c-o să ne ţină pe toţi?” zice el. Ne uităm şi noi înapoi, urmărind linia ţeapănă a funiei cum se ridică din apă către copac şi Vardaman, ciucit pe jumătate lângă ea, privindu-ne atent. „Numa’ de n-ar fugi catâru meu acas’”, zice Vernon.

„Haida”, zice Jewel. „Hai să-ncercăm aci.”

Ne cufundăm pe rând, ţinându-ne de funie, agăţaţi unul de altul, în vreme ce zidul rece al apei suge, de sub tălpile noastre, înclinat, înapoi şi-n sus, noroiul, iar noi, atârnaţi, bâjbâim pe fundul rece al apei. Nici măcar noroiul nu-i liniştit. Are în el ceva rece, rătăcitor, de parcă şi pământul de sub noi s-ar afla în mişcare. Mâinile noastre întinse se caută şi se ating şi ne mişcăm cu băgare de seamă, ţinându-ne de funie; sau, în picioare, pe rând, pândim vârtejul, acolo unde, pe rând, fiecare bâjbâie sub pânza lichidă. Taica a coborât pe mal şi ne urmăreşte.

Vernon iese din apă, şiroind şi răsuflând anevoie printre buzele ţuguiate care-i întind pielea obrazului. Gura i-e vânătă ca un covrig de cauciuc vechi. Are-n mână rigla gradată.

„Ce-o să se mai bucure”, zic. „E nouă-nouţă. De-abia a cumpărat-o, luna trecută, după catalog.”

„Măcar de-am şti sigur ce al’ceva”, zice Vernon, uitându-se peste umăr, apoi întorcându-se, ca să poată privi unde dispăruse Jewel. „Nu s-a dat la fund ’naintea mea?” zice Vernon.

„Nu ştiu”, zic. „Parcă. Da. Da, da.”

Pândim pânza groasă şi unduitoare a apei cum izvorăşte în spirale largi, din noi.

„Smuceşte niţel de frânghie”, zice Vernon.

„E la capătu dinspre tine”, zic.

„Da nu-i nime la capătu dinspre mine”, zice el.

„Trage de ea”, zic. Însă el o şi făcuse, ţinând celălalt capăt deasupra apei; şi-atunci îl vedem pe Jewel. E cam la zece iarzi; se apropie, răsuflând anevoie şi se uită la noi şi-şi azvârle părul lui lung pe spate, cu o smucitură a capului, apoi se uită către mal; îl vedem cum îşi umple plămânii.

„Jewel”, zice Vernon, nu tare, dar glasul i se duce, plin şi limpede, peste apă, poruncitor dar plin de grijă. „Tre’ să fie mai încoace-n urmă. Mai bine hai ’napoi.” Jewel se cufundă iar. Noi stăm acolo, sprijinind apa cu spatele, pândind apa unde a dispărut, ţinând între noi funia moale, ca doi oameni care ar ţine, între ei, atârnat, muştiucul unui furtun de incendiu, aşteptând să vină apa. Pe neaşteptate, Dewey Dell e-n spatele nostru, în apă. „Jewel!” zice ea. El apare din nou, aruncându-şi îndărăt părul din ochi. Acum înoată spre mal, în derivă. „Hei, Jewel!” zice Dewey Dell. Noi rămânem pe loc, ţinând funia şi-l vedem cum atinge malul şi iese. Cum se ridică din apă, se-apleacă şi culege ceva. Vine-napoi, de-a lungul malului. A găsit sfoara de trasat. Vine-n dreptul nostru şi se opreşte acolo şi se uită-n jur, ca şi cum ar căuta ceva. Taica scoboară malul ca să se uite la catâri, acolo unde leşurile lor umflate plutesc şi se freacă liniştite unul de altul, în apa lină din cotul râului.

„Ce-ai făcut cu ciocanu’, Vernon?” zice Jewel.

„I l-am dat lui”, zice Vernon, smucindu-şi capul

înspre Vardaman. Vardaman se uită după taica. Apoi se uită la Jewel. „Şi vinclu”. Vernon îl urmăreşte pe Jewel. O ia către mal, trecând de Dewey Dell şi de mine.

„Hai, ieşi afar’ d-aci”, zic. Ea nu zice nimic. Se uită la Jewel şi la Vernon.

„Unde-i ciocanu’”, zice Jewel. Vardaman se caţără-n grabă pe mal şi i-l duce.

„E mai greu ca fierăstrău’”, zice Vernon. Jewel leagă capătul sforii de trasat de coada ciocanului.

„Ciocanu’ are-n asta lemn, nu glumă”, zice Jewel. El şi cu Vernon stau faţă-n faţă, privind atent la mâinile lui Jewel.

„Şi-i şi ăl mai plat”, zice Vernon. „Aproape mie-n sută că pluteşte. Ia vezi, rindeaua.”

Jewel’ se uită la Vernon. Şi Vernon e înalt. Lungi şi slabi amândoi, stau, cu hainele ude, lipite şi se privesc în ochi. Lon Quick putea să se uite chiar şi la un cer înnorat şi să spună ora cu o diferenţă de până-n zece minute. E vorba de Lon ăl mare, nu de Lon ăl mic.

„Ce-aveţi de nu ieşiţi din apă?” zic.

„Ca un ferestrău tot n-o pluti”, zice Jewel.

„Da tot o pluti mai ca fierăstău’, decât ca ciocanu’”, zice Vernon.

„Pui prinsoare”, zice Jewel.

„Nu pui”, zice Vernon.

Stau acolo-n picioare, uitându-se atent la mâinile liniştite ale lui Jewel.

„Drace”, zice Jewel. „Atunci ia rindeaua.”

Aşa că iau rindeaua şi-o leagă de sfoara de trasat şi intră din nou în apă. Taica vine-napoi, de-a lungul malului. Se opreşte pentru câteva clipe şi se uită la noi, cocârjat, jalnic, ca un juncan părăsit ori ca o

pasăre înaltă şi bătrână.

Vernon şi cu Jewel se întorc, mergând în contra curentului. „Feri din cale”, îi zice Jewel lui Dewey Dell.

„Ieşi afar’ din apă.”

Ea se-mpinge puţin în mine ca să-i lase să treacă, Jewel ţinând rindeaua ridicată, de parcă s-ar putea sparge, firul albastru se prelinge înapoi, peste umăr.

Trec de noi şi se opresc; se apucă să discute liniştit despre unde anume, exact, s-a răsturnat căruţa.

„Darl tre’ să ştie”, zice Vernon. Se uită amândoi la mine.

„Nu ştiu”, zic. „N-am fost acolo chiar atât de mult.”

„Drace”, zice Jewel. Mai înaintează ceva, cu mare atenţie, sprijinindu-se de curent, citind vadul cu tălpile.

„Ai prins frânghia?” zice Vernon.

Jewel nu răspunde. Se uită în urmă, la mal, calculând, apoi la apă. Azvârle rindeaua în larg, lăsând firul să-i alunece printre degete, degetele albăstrindu-se pe unde trece. Când sfoara se opreşte, i-o dă-napoi, lui Vernon, s-o ţină.

„Mai bin’ lasă-mă pe mine, de data asta”, zice Vernon.

Nici de astă dată Jewel nu răspunde; îl urmărim cum se dă afund.

„Jewel”, schiaună Dewey Dell.

„Ho, că nu-i aşa de-adânc acolo”, zice Vernon.

Nu se uită înapoi. Pândeşte apa în locul unde s-a cufundat Jewel.

Când Jewel iese la suprafaţă, are fierăstrăul.

Când trecem de căruţă, îl vedem pe taica frecând cu o mână de frunze două pete de noroi. Pe verdele frunzişului, calul lui Jewel pare o plapumă peticită, întinsă pe frânghie. Cash nu s-a clintit. Stăm deasupra lui, în mâini cu rindeaua, fierăstrăul, ciocanul, vinclul, rigla gradată, sfoara de trasat, în timp ce Dewey Dell se lasă pe vine şi saltă capul lui Cash. „Cash”, zice ea. „Cash.”

El deschide ochii, privind încordat, în sus, la chipurile noastre răsturnate.

„Dac-a egzistat v’odat’ un om mai făr’ de noroc”, zice taica.

„Ia te uită, Cash”, zicem noi, ţinând sculele ridicate, în aşa fel ca să le poată vedea. „Ce altceva ai mai avut?”

Încearcă să vorbească, răsucindu-şi capul, închizând ochii.

„Cash”, zicem noi. „Cash.”

Însă el întoarce capul ca să vomite. Dewey Dell îl şterge la gură cu poala udă a rochiei; după asta poate să vorbească.

„A, trusa lui de ferestău”, zice Jewel. „A’ nouă, de-a cumpărat-o când a cumpărat rigla.” Pleacă, se îndepărtează. Vernon se uită după el, stând încă pe vine. Apoi se ridică şi o ia către apă, după Jewel.

„Dac-a egzistat v’odat’ un om atât de făr’ de noroc”, zice taica. Se profilează înalt, deasupra noastră, care stăm pe vine: parcă-i cioplit de un caricaturist beat, dintr-un lemn tare. „Asta-i o-ncercare”, zice el. „Da n-o ţin de rău pentru asta.” Dewey Dell a potrivit din nou capul lui Cash pe haina împăturită, sucindu-i-l puţin, ca să nu mai vomite. Alături de el zac sculele. „Un om poa’ să-şi zică fericit c-a fost tot picioru ăl de şi l-a rupt când a

căzut de pe biserica-aia”, zice taica. „Da pentru-aia n-o ţin de rău.”

Jewel şi cu Vernon sunt din nou în râu. De aici, nu arată să strice oglinda apei; e ca şi cum aceasta i-ar fi retezat pe amândoi, dintr-o singură lovitură cele două trunchiuri mişcându-se cu grijă amănunţită şi caraghioasă pe faţa apei. Arată liniştită, ca mecanismele pe care le-ai supravegheat şi ascultat îndelung. Ca şi cum cheagul care eşti s-ar fi topit în mişcarea nesfârşită dintru-nceput, şi văzul şi auzul, oarbe şi surde în ele însele, furia însăşi potolită, prin oprire. Cum Dewey Dell stă pe vine, rochia ei udă mulează, pentru ochii morţi a trei orbi, acele protuberanţe groteşti de mamifer care sunt zările şi văile pământului.

Cash

Nu se cumpănea. Le-am zis că, dacă vor s-o care şi s-o ducă-n cumpănire, tre’ să…

Cora

Într-o zi discutam amândouă. Prea credincioasă nu fusese niciodată, nici chiar după vara aceea, la întrunirea din tabără, când Fratele Whitfield s-a luptat cu duhul ei, a ales-o pe ea şi s-a muncit cu trufia închisă în inima ei muritoare, şi nu o dată i-am zis, „Dumnezeu ţi-a dat copii ca să te mângâie de soarta-ţi grea de om şi ca semn al suferinţei şi dragostei Lui, fiindcă în dragoste i-ai zămislit şi i-ai născut pre ei.” Am spus asta, fiindcă ea lua dragostea faţă de Dumnezeu şi datoria-i faţă de El prea în uşor şi o asemenea purtare nu-i este Lui pe plac. Am zis, „Datu-ne-a El harul să ne-nălţăm glasul întru lauda Lui nepieritoare”, fiindcă, am zis, mai multă bucurie îl aşteaptă în cer pe-un păcătos decât pe-o sută care n-au păcătuit niciodată. Şi ea a zis „Viaţa-mi de fiecare zi este o încuviinţare şi o ispăşire a păcatului meu”, şi am zis, „Cine eşti tu, de poţi spune ce este păcat şi ce nu este? Domnul singur poate să hotărască; iară noi doar să lăudăm îndurarea şi sfântul său nume în auzul celorlalţi muritori, fiindcă El, doar El poate să citească în suflete, şi numai fiindcă viaţa unei femei este fără de pată în ochii bărbatului, nu poate ea a ştire de-i păcat ori nu în inima ei, făr’ dacă-şi deschide inima către Domnul şi îi primeşte harul.” Am zis, „Numai fiindcă ai fost o soţie credincioasă nu-i semn de-ajuns că inima ta nu ascunde niciun păcat, şi numai fiindcă viaţa îţi este grea nu-i semn de-ajuns că mila Domnului te iartă de păcat.” Şi ea a zis, „Îmi ştiu

păcatul meu. Ştiu că-mi merit pedeapsa. N-am nimica de zis despre asta." Şi i-am zis, „Doar trufia ta este de vină că te-mpinge să judeci păcatul şi mântuirea în locul Domnului. Asta-i soarta noastră, a muritorilor, să suferim şi să ne-nălţăm glasurile întru lauda sa, carele judecă păcatele şi dăruieşte mântuirea prin încercările la care suntem supuşi şi prin suferinţele noastre, dintotdeauna, amin. Nici chiar după ce Fratele Whitfield, om cu frica lui Dumnezeu şi cucernic cum nu s-a mai pomenit, s-a rugat pentru tine şi s-a străduit cum alt om n-ar fi fost în stare s-o facă", am zis.

Fiindcă nu-i treaba noastră să ne judecăm păcatele ori să ştim ce-i acela păcat în ochii Domnului. Ea a dus o viaţă grea, dar asta i se întâmplă oricărei femei. Dar ai zice, după felul cum vorbea, că ştia despre păcat şi despre mântuire mai mult decât însuşi Domnul-Dumnezeul nostru, mai mult decât aceia cari s-au muncit şi s-au luptat cu păcatul în lumea aceasta a oamenilor. Când, de fapt, singurul păcat pe care l-a săvârşit vreodată a fost slăbiciunea pentru Jewel, care nicicând n-a iubit-o şi i-a fost spre pedeapsă, şi nu pentru Darl, care purta pecetea lui Dumnezeu însuşi şi era ţinut de ciudat de către noi, muritorii, şi care o iubea. Am zis, „Acela-i păcatul tău. Şi, totodată, pedeapsa-ţi. Jewel îţi este spre pedeapsă. Dar mântuirea-ţi unde-ţi este? Şi viaţa e destul de scurtă", am zis, „pentru câştigarea fericirii veşnice. Şi Dumnezeu este un Dumnezeu pizmaş. El trebuie să judece şi să împartă; nu tu."

„Ştiu", a zis. „Eu_____" Apoi s-a oprit, şi eu am zis,

„Ştii, ce?"

„Nimic", a zis ea. „El îmi este crucea şi el îmi va fi

izbăvirea. Mă va izbăvi din apă şi din foc. Chiar dacă voi fi murit, el mă va izbăvi.”

„Cum de ştii, fără a-ţi deschide inima către El şi a-ţi înălţa glasul întru lauda sa?” am zis. Atunci mi-am dat seama că nu la Dumnezeu se gândise ea. Mi-am dat seama că hulise, din marea trufie a inimii ei. Am îngenuncheat acolo, pe loc. M-am rugat de ea să dea şi ea în genunchi şi să-şi deschidă inima şi să alunge din ea diavolul trufiei şi să se încredinţeze îndurării Domnului. Dar ea n-a vrut. O şi văd cum stătea acolo, pierdută în trufia şi mândria ei, care îi închiseseră inima pentru Dumnezeu şi, în locu-i, puseseră băiatul acela egoist şi muritor. În genunchi, acolo, m-am rugat pentru ea. M-am rugat pentru această femeie nefericită şi pradă orbirii, cum nu mă rugasem niciodată pentru mine şi pentru ai mei.

Addie

Dupa-amiaza, când se termina şcoala şi pleca şi ultimul, trăgându-şi năsucul murdar, în loc să mă duc acasă, o luam în josul dealului, spre izvor, unde puteam fi liniştită şi să-i urăsc. Şi-apoi acolo era totdeauna linişte, apa bolborosea deasupra şi dispărea şi soarele cobora lin în copaci şi mirosul liniştit de umed şi de frunze putrezite şi de pământ reavăn; mai ales la începutul primăverii, pentru că atunci era mai rău.

Îmi amintesc doar cum obişnuia tata să spună că raţiunea existenţei este să te pregătească pentru a putea sta mort timp îndelungat. Şi când trebuia să mă uit la ei, zi de zi, fiecare cu gândul lui sau al ei, gând egoist şi ascuns şi cu sângele fiecăruia, străin de-al celuilalt şi străin faţă de mine, şi să gândesc că aceasta părea singura cale prin care puteam să mă pregătesc ca să zac moartă, îl uram pe tata, fiindcă mă sădise. Aşteptam să greşească, aşa, ca să am prilejul să-i pedepsesc. Când lovitura cădea, o simţeam în carnea mea; când şuiera şi cresta, sângele meu curgea şi, cu fiecare lovitură a nuielii, mă gândeam: Acum mă simţiţi în voi! Acum însemnez ceva în viaţa voastră ascunsă şi egoistă, eu, care v-am însemnat sângele cu al meu, pentru totdeauna.

Şi aşa l-am luat pe Anse. Îl văzusem trecând prin faţa şcolii de trei sau patru ori, înainte să aflu că se abătea patru mile din drum ca să treacă pe-acolo. Am observat atunci că începea să se aducă din

spate – om înalt şi tânăr – aşa că arăta ca o pasăre înaltă, răzbită de frig, cum şedea pe leagănul căruţei. Trecea de şcoală, în scârţâitul molcom al căruţei, întorcea capul încet ca să urmărească uşa şcolii, pe când căruţa mergea mai departe, până ce ajungea la cotul drumului şi dispărea din vedere. Într-o zi m-am aşezat în uşă şi am stat acolo când trecea. Când m-a văzut, privirile i-au fugit iute de la mine şi n-a mai privit înapoi.

La început de primăvară era mai rău. Uneori credeam că n-o s-o mai pot duce aşa, zăcând în pat, noaptea, cu gâştele sălbatice călătorind înspre nord şi ţipetele lor ajungând la mine slabe, slabe, de undeva, de sus, ţâşnind sălbatice în întunericul sălbatic, şi în timpul zilei părea că n-o să mai pot aştepta până să plece ultimul, ca să mă pot duce jos, la izvor. Şi aşa, când mi-am ridicat ochii în ziua aceea şi l-am văzut pe Anse, stând acolo, în hainele lui de duminică, învârtind mereu pălăria în mâini, am zis:

„Dacă ai femei printre-ai tăi, de ce, pentru numele lui Dumnezeu, nu te pun să-ţi tai părul?”

„N-am niciuna”, a zis. Apoi a spus pe neaşteptate, îndreptându-şi ochii spre mine ca pe doi câini, într-o curte străină: „Păi to’mai d-aia-am venit s’te văz.”

„Şi-ndreaptă-ţi spatele”, am zis. „N-ai niciuna? Dar ai o casă. Mi s-a spus că ai o casă şi-o fermă bună. Şi trăieşti acolo, singur, doar cu sufletul tău, aşa-i?”. El m-a privit numai, învârtindu-şi pălăria în mâini. „O casă nouă”, am zis. „Şi ai de gând să te-nsori?”

Şi el a zis din nou, cu ochii ţintă la mine: „Păi to’mai d-aia-am venit s’te văz.”

Mai târziu mi-a spus, „N-am pe nime. Aşa că n-o să ai bătaie de cap. Consider că şi tu poţi spune acelaşi

lucru.”

„Nu. Eu am neamuri. În Jefferson.”

Am simţit pe faţa lui o cădere. „Păi, io mi-am făcut o mică propietate. Partea principală-i pe numele meu; mi-am câştigat un nume bun. Ştiu cum e oamenii de la oraş, da poate, când o să discute cu mine…”

„S-ar putea să te-asculte”, am zis. „Dar va fi greu să discuţi cu ei.” Îmi urmărea obrazul. „Sunt în cimitir.”

„Da ăi din neam, de trăiesc”, a zis. „Cu ei o să fie altfel.”

„Crezi?” am zis „Nu ştiu. N-am avut altfel de neamuri.”

Aşa l-am luat pe Anse. Şi când am ştiut că-l am pe Cash, am ştiut că a trăi e un lucru teribil şi că acesta îi era răspunsul. Asta a fost când am aflat că vorbele nu-s bune la nimic; că vorbele nu se potrivesc nici chiar cu ceea ce încearcă ele să zică. Când s-a născut, am ştiut că maternitatea a fost inventată de cineva căruia îi trebuia un cuvânt pentru asta. Am înţeles că frica a fost inventată de cineva căruia niciodată nu-i fusese frică; mândria, de cel care nu avusese niciodată mândrie. Am înţeles că nu din cauză că aveau nasurile murdare, ci pentru că trebuia ca noi să ne folosim unul de altul cu ajutorul cuvintelor, ca păianjenii atârnaţi cu gura de-o grindă, legănându-se şi răsucindu-se şi niciodată atingând pământul, şi că numai prin lovituri de nuia putuse sângele meu şi sângele lor să curgă într-un singur şuvoi. Am înţeles că singurătatea mea nu fusese violată mereu şi mereu, în fiecare zi, ci că nu fusese niciodată violată până să vină Cash. Nici chiar de Anse, noaptea.

Şi avea el un cuvânt. Dragoste, numea el asta. Dar eram de mult obişnuită cu cuvintele. Ştiam că acest cuvânt era ca şi celelalte: doar un fel de a umple un gol; ca atunci când vine timpul să n-ai nevoie de un cuvânt nici pentru asta, cum n-ai nevoie pentru mândrie sau frică. Cash n-avea nevoie să mi-l spună şi nici eu lui, şi mi ziceam, Las' să-l folosească Anse, dacă doreşte. Aşa că era Anse ori dragoste; dragoste ori Anse: totuna.

Asta gândeam chiar când eram culcată lângă el, în întuneric şi Cash adormit în leagănul la care puteam ajunge cu mâna. Mă gândeam că, de s-ar întâmpla să se deştepte şi să plângă, o să-l alăptez, desigur. Anse ori dragoste: tot aia-i. Singurătatea mea fusese violată şi-apoi se rotunjise din nou, prin însăşi violarea: timp, Anse, dragoste, cum vrei s-o iei, în afara cercului.

Apoi am aflat că îl am pe Darl. La început, nu-mi venea să cred. Apoi am crezut că am să-l ucid pe Anse.

Era ca şi cum m-ar fi păcălit, ascuns înăuntrul unui cuvânt, ca după un paravan de hârtie şi m-ar fi lovit pe la spate, prin el. Dar mai târziu mi-am dat seama că mă păcăliseră cuvinte mai vechi decât Anse ori dragoste şi că acelaşi cuvânt îl păcălise şi pe Anse şi că răzbunarea mea va fi aceea că el niciodată nu va şti că mă răzbun. Şi când Darl s-a născut, i-am cerut lui Anse să-mi promită că are să mă ducă înapoi, la Jefferson, după ce-o să mor, fiindcă înţelesesem că tata avusese dreptate, chiar atunci când nu putea să-şi dea seama că are dreptate, mai mult decât aş fi putut şti eu că greşisem.

„Prostii", a zis Anse, „că doară n-om pune punct la

prăsit numa’ după doi.”

Apoi el n-a ştiut că murise. Uneori stăteam întinsă, lângă el, în întuneric, ascultând pământul care era acum din sângele şi din carnea mea şi gândeam: Anse. De ce Anse. De ce eşti tu Anse. Îi gândeam numele, până ce, după o vreme, eram în stare să văd cuvântul ca o formă, ca un vas şi să-l urmăresc pe el cum se topeşte, plutind în el ca melasa rece curgând din întuneric în vas, până ce vasul era plin şi nemişcat, o forma sugestivă, cu totul lipsită de viaţă, ca un cadru gol de uşă; şi apoi aflam că uitasem numele vasului. Gândeam: forma trupului meu, unde mă simţisem virgină, are forma unui şi nu puteam să gândesc *Anse,* nu puteam să-mi amintesc *Anse.* Asta nu pentru că nu mă mai puteam gândi ca ne-virgină, fiindcă eu eram acum trei. Şi când gândeam *Cash* şi *Darl,* în felul acesta, până ce numele lor mureau şi se solidificau într-o formă şi apoi se destrămau, ziceam, Perfect. Totuna-i. Totuna-i cum li se spune.

Iar când Cora Tull îmi spunea că nu sunt o mamă adevărată, mă gândeam cum umblă cuvintele drept în sus, într-un şir subţire, iute şi nevătămător, şi cât de cumplit umblă fapta de-a lungul pământului, agăţându-se de el, încât, de la o vreme, cele două linii ajung prea departe una de alta, ca un singur om să le mai poată cuprinde; şi că păcat şi dragoste şi frică sunt numai sunete pe care cei ce niciodată n-au păcătuit nici n-au iubit nici nu s-au temut le au, pentru ceea ce n-au avut niciodată şi nu pot să aibă, până ce nu uită cuvintele. Cum e Cora care niciodată nu s-a priceput nici măcar să gătească.

Ea-mi spunea ce datoram eu copiilor mei şi lui Anse şi lui Dumnezeu. Lui Anse i-am dat copiii. Nu

eu i-am cerut. Nici măcar nu i-am cerut ceea ce ar fi putut să-mi dea: ne-Anse. Asta era datoria mea faţă de el, să nu cer asta şi datoria aceasta mi-am împlinit-o. Eu eram eu; l-am lăsat pe el să fie forma şi ecoul cuvântului său. Ceea ce era mai mult decât ceruse el, fiindcă n-ar fi putut să ceară aceasta şi să fie Anse, tratându-se pe sine cu un cuvânt. După aceea el a murit. N-a ştiut că murise. Stăteam culcată, lângă el, în întuneric, ascultând pământul întunecat cum vorbeşte de dragostea lui Dumnezeu şi de frumuseţea Lui şi de păcatul Lui, ascultând neglăsuirea întunecată în care cuvintele sunt fapte şi celelalte cuvinte care nu sunt fapte, care sunt doar nişte goluri în lipsurile oamenilor, coborând ca ţipetele gâştelor din întunecimea sălbatică, din groaznicele nopţi de odinioară, bâjbâind printre întâmplări ca orfanii cărora li se-arată într-o mulţime două chipuri şi li se spune, Acesta este tatăl tău, mama ta.

Credeam că am aflat acest lucru. Credeam că raţiunea era datoria faţă de cei vii, faţă de sângele cel cumplit, sângele amar şi roşu, clocotitor prin venele pământului.

Mă gândeam la păcat cum mă gândeam la hainele pe care amândoi le purtam în ochii lumii, la precauţia necesară, fiindcă el era el şi eu eram eu: păcat, cu atât mai desăvârşit şi cumplit, cu cât el era instrumentul lăsat de Dumnezeu, cel care crease păcatul, pentru a sfinţi acest păcat pe care El îl crease. În timp ce-l aşteptam în pădure, aşteptându-l înainte ca el să mă vadă, îl gândeam îmbrăcat în păcat. Mă gândeam că şi el mă gândeşte pe mine îmbrăcată în păcat, el, cel mai frumos dintre noi doi, fiindcă veşmântul pe care-l

dăduse pe păcat era sfinţit. Gândeam păcatul ca pe nişte veşminte pe care le vom înlătura, pentru a sili sângele cel cumplit să prindă forma ecoului uitat al cuvântului mort, sus, undeva în văzduh. Apoi mă culcam cu Anse – dar nu l-am minţit: l-am refuzat numai, aşa cum le-am refuzat lui Cash şi lui Darl sânul, când le venise vremea – ascultând pământul întunecat, zicându-şi zicerea nezisă.

N-am ascuns nimic. Am încercat să nu amăgesc pe nimeni. Nu mi-ar fi păsat. Am luat numai precauţiile pe care el le gândea necesare, de dragul lui, nu pentru siguranţa mea, ci doar aşa, cum purtam hainele în ochii lumii. Şi gândeam, atunci când Cora îmi vorbea, cum cuvintele atât de moarte, în timp, parc-au să-şi piardă până şi semnificaţia sunetului mort.

Apoi s-a isprăvit. S-a isprăvit, în sensul că el a plecat şi eu am ştiut că chiar de l-aş mai vedea, niciodată n-o să-l mai văd venind iute şi pe ascuns, la mine, în pădure, îmbrăcat în păcat ca-ntr-o pelerină de cavaler, abia mai ţinându-se pe-un umăr de graba sosirii lui tăinuite.

Dar pentru mine nu se terminase. Vreau să spun, nu se terminase în sensul începutului şi al sfârşitului, fiindcă pentru mine, atunci, nu era nici început şi nici sfârşit pentru nimic. Ba chiar l-am ţinut pe Anse departe, în continuare, nu pentru că aş fi socotit că se înfrânează, ci ca şi cum nimic altceva nu fusese vreodată. Copiii mei erau numai ai mei, ai sângelui sălbatic clocotind în venele pământului, ai mei şi a tot ce trăieşte; ai nimănui şi-ai tuturor. Atunci am simţit că îl am pe Jewel. Când m-am trezit şi mi-am adus aminte să descopăr acest lucru, îl aveam în mine de două luni.

Tata spunea că raţiunea existenţei este să te pregătească pentru moarte. Am ştiut în cele din urmă ce voia să spună şi că n-ar fi putut să ştie ce voia să spună el însuşi, fiindcă un bărbat nu poate şti, la urma urmelor, nimic despre punerea în ordine a casei. Şi aşa, am făcut ordine în casa mea. Cu Jewel – zăceam sub lampă, săltându-mi capul, uitându-mă cum îl înfaşă şi îl coase, înainte ca el să fi început să respire – sângele sălbatic a ţâşnit clocotind afară din mine şi cu asta sunetul lui a încetat. Apoi a fost numai laptele, cald şi liniştit şi eu culcată şi liniştită, în tăcerea molcomă, pregătindu-mă să-mi fac ordine în casă.

I-am dăruit-o lui Anse pe Dewey Dell, ca să-l anihilez pe Jewel. Apoi i l-am dăruit pe Vardaman, ca să înlocuiesc copilul de care îl jefuisem. Şi-acum el are trei copii care sunt ai lui şi nu ai mei. Şi-atunci m-am putut pregăti de moarte.

Într-o zi am discutat cu Cora. Ea s-a rugat pentru mine, fiindcă mă credea oarbă la păcat, dorea ca şi eu să îngenunchez şi să mă rog, fiindcă pentru lumea în ochii căreia păcatul este doar o chestiune de cuvinte, izbăvirea, de asemenea, nu este nimic altceva decât cuvinte.

Whitfield

Când mi-au spus că-i pe moarte, întreaga noapte aceea m-am luptat cu Satana şi am ieşit biruitor. Mi s-a dezvăluit grozăvia păcatului meu; am văzut, în sfârşit, adevărata lumină, şi am căzut în genunchi şi m-am mărturisit lui Dumnezeu şi i-am cerut să-mi arate calea şi El mi-a arătat-o. „Ridică-te”, a zis El; „du-te la casa aceea în care ai aşezat minciuna vie, printre acei oameni prin care ai călcat în picioare Cuvântul meu; mărturiseşte-ţi păcatul cu glas mare, ca toţi să-l audă. Ei toţi, bărbatul pe care l-ai înşelat să te ierte, ci nu Eu.” Şi m-am dus. Am auzit că podul lui Tull a fost luat de ape; am zis „Mulţumescu-ţi ţie, Doamne, atotputernic legiuitor a toate”, fiindcă prin acele primejdii şi greutăţi pe care va trebui să le birui am văzut că El nu mă părăsise; că primirea din nou în sfântă pacea şi dragostea sa va fi mai dulce prin aceasta. „Ajută-mă numai să nu pier, înainte de a fi cerut iertare de la bărbatul pe care l-am prădat”, mă rugam; „ajută-mă să n-ajung prea târziu; fă ca mărturisirea călcării legii, săvârşită de mine şi de ea să nu vină de pe buzele ei, în loc de ale mele. Ea a jurat atunci că nicicând nu va spune, dar veşnicia e un lucru înfricoşat când trebuie s-o-nfrunţi: nu m-am luptat eu, oare, piept la piept cu Satana? fă să nu apese pe sufletul meu şi păcatul jurământului ei încălcat. Fă ca apele mâniei tale fără de margini să nu mă înconjure, până ce nu-mi deschid sufletul dinaintea celor pe care i-am făcut de ocară.”

Şi mâna lui a fost aceea care m-a purtat fără vătămare peste viitură, carea m-a ocrotit de vrăjmăşiile apelor. Calul meu era înfricoşat foarte şi chiar inima-mi se-mpuţinase când buştenii şi copacii dezrădăcinaţi se năpusteau asupra nimicniciei mele. Dar nu şi sufletu-mi: iară şi iară le-am văzut îndepărtate din calea-mi tocmai în ultima clipă şi mi-am înălţat glasul deasupra vuietului viiturii: „Slavă ţie, atotputernice Doamne şi Stăpân, acesta-i semn că-mi voi putea izbăvi sufletul şi iarăşi voi fi primit întru dragostea ta cea fără de moarte.”

Am ştiut atunci că iertarea mi se dăduse. Viitura, primejdia, în urmă, şi cum călăream din nou peste pământul tare şi Muntele Măslinilor era tot mai aproape de mine şi mi-am gândit cuvintele de care să mă slujesc. Am să intru-n casă: am s-o opresc, înainte ca ea să fi vorbit; am să-i zic bărbatului ei: „Anse, am păcătuit. Fă cu mine ce vei voi.”

Şi a fost ca şi cum aş fi făcut-o. Sufletu-mi se simţea mai slobod, mai în pace decât fusese ani de-a rândul; mi se şi părea de-acum că am ajuns pe tărâmul păcii netulburate, în timp ce călăream mai departe. De fiecare parte vedeam mâna Lui; în inima-mi îi auzeam glasul: „Fii tare. Cu tine sunt.”

Apoi am ajuns în dreptul lui Tull. Fata lui cea mai mică a ieşit şi m-a strigat, pe când treceam. Mi-a spus că murise.

Am păcătuit, o, Doamne. Tu eşti acela carele ştii cât de adâncă este căinţa mea, precum şi setea mea de îndreptare. Dar El este milostiv; El îmi va primi, în locul faptei, dorinţa de-ndreptare, carele ştia că atunci când gândisem cuvintele mărturisirii mele, lui Anse i le adresasem, chiar dacă el nu era acolo. El fusese acela carele, în nesfârşita Sa înţelepciune,

a oprit povestirea de pe buzele ei murinde, în timp ce zăcea înconjurată de cei ce o iubiseră şi se încrezuseră în ea; pentru mine, încercarea prin apa pe care am trecut-o cu bine, prin tăria mâinii Sale. Slavă Ţie, întru dragostea Ta atotputernică şi neţărmurită; O, Slavă.

Am intrat în casa întristării, în lăcaşul umil unde zăcea o altă muritoare rătăcită întru păcat, în timp ce sufletul ei se înfăţişa judecăţii cumplite şi nestrămutate, odihnească-n pace osemintele ei.

„Dumnezeu să se îndure de această casă”, am zis.

Darl

Pe cal s-a dus până la alde Armstid *şi-a venit înapoi pe cal,* mânând catârii lui Armstid. Am înhămat şi l-am pus pe Cash deasupra lui Addie. Când l-am întins, el a vomat din nou, dar şi-a petrecut capul peste fundul căruţii, la timp.

„S-a vătămat şi la burtă”, zice Vardaman.

„Poa’ să-l fi pălit calu-n stomac”, am zis. „Te-a pălit în stomac, Cash?”

El a-ncercat să spună ceva. Dewey Dell l-a şters din nou la gură.

„Ce zice?” a-ntrebat Vernon.

„Ce zici, Cash?” a zis Dewey Dell. S-a aplecat deasupra lui. „Sculele”, a zis ea. Vernon le-a luat şi le-a pus în căruţă. Dewey Dell a săltat capul lui Cash, ca el să poată vedea. Am mânat mai departe, Dewey Dell şi eu stând lângă Cash, ca să-l sprijinim, *şi el, călărind înaintea noastră, pe cal.* Vernon a rămas în picioare şi ne-a urmărit o vreme. Apoi s-a-ntors şi s-a dus înapoi, spre pod. Păşea cu băgare de seamă, începând să-şi scuture mânecile ude ale cămăşii, ca şi cum tocmai se udase.

Îşi ţinea calul în faţa porţii. Armstid aştepta la poartă.

Noi ne-am oprit *şi el s-a dat jos* şi l-am coborât pe braţe pe Cash şi l-am cărat în casă, unde doamna Armstid şi pregătise patul. Am lăsat-o pe ea şi pe Dewey Dell să-l dezbrace.

M-am luat după taica, afară, spre căsuţă. El a venit înapoi, s-a urcat în căruţă şi-a mânat mai

încolo şi noi după el, pe jos, până pe ţarină. Udeala venise bine, fiindcă Armstid a zis, „Bun venit la noi. Puteţi să puneţi aia acolo.” *El ne-a urmat, ducându-şi calul, şi a rămas în picioare, lângă căruţă, cu frâul în mână.*

„Mulţumesc frumos”, a zis taica. „O să ne servim de şopru d-acolea. Ştiu că nu-i nicio plăcere pentru tine.”

„Sunteţi bineveniţi la noi”, a zis Armstid. Faţa lui avea din nou aerul acela lemnos; aerul acela trufaş-duşmănos, străveziu şi ţeapăn, de parcă faţa şi ochii ar fi fost două culori de lemn, cea greşită palidă şi cea bună întunecată. Cămaşa lui începea să se usuce, dar încă se lipea de el când se mişca.

„Ea o să considere asta”, a zis taica.

Am deshămat catârii şi-am împins căruţa înapoi, sub şopru. O latură a şoprului era deschisă.

„N-o să plouă dedesubt”, a zis Armstid. „Da’ dacă voi, mai degrabă…”

În spatele grajdului erau nişte foi ruginite de tablă pentru acoperiş. Am luat două dintre ele şi le-am rezemat de latura deschisă.

„Sunteţi bineveniţi la noi”, a zis Armstid.

„Mulţumesc frumos”, a zis taica. „Nu ştiu cum ţi-aş mulţumi dacă le-ai da o mică gustare.”

„Cum de nu”, a zis Armstid. „Lula o să pregătească cina, doar să-l aşeze ca lumea pe Cash.” El se dusese înapoi la cal şi-i scotea şaua, cămaşa lui umedă se lipea de el când se mişca.

Taica nu voia să intre-n casă.

„Intră de mănâncă”, a zis Armstid. „E-aproape gata.”

„N-am plăcere de nimica”, a zis taica. „Mulţumesc frumos.”

„Intră şi usucă-te şi mănâncă”, a zis Armstid. „O să te simţi bine aici.”

„Doar pentru ea”, a zis taica. „De dragu ei iau hrana. Nu mai am catâri, nu mai nimica. Da ea o să fie recunoscătoare faţă de tine.”

„Păi, da”, a zis Armstid. „Hai, oameni buni, intraţi de vă uscaţi.”

Dar după ce Armstid i-a dat lui taica un păhărel, el s-a simţit mai bine şi când noi am intrat să vedem ce mai e cu Cash, *el n-a intrat cu noi. Când am privit, înapoi, el îşi ducea calu-n grajd,* se şi apucase să discute cum să facă rost de alţi catâri şi pe la vremea cinei mai că-i şi cumpărase. *El e-acolo, devale, în grajd, strecurându-se lunecat pe lângă vârtejul strident colorat ce zvârle din copite, intrând în boxă cu el. Se caţără pe iesle şi trage fânul jos şi iese din boxă şi caută şi găseşte ţesala. Apoi se reîntoarce şi lunecă iute pe lângă zvârlitura care bufneşte în gol şi s-apropie brusc de cal, unde nu-l poate ajunge. Apasă ţesala, ţinându-se înlăuntrul razei de izbire a calului, cu îndemânarea unui acrobat şi înjură calul într-un murmur mângâietor şi spurcat. Îşi zvârle capul înapoi, ca muşcat; ochii i se rostogolesc în lumina asfinţitului ca două bile de marmură pe o catifea violent colorată, cum îl pocneşte peste bot cu dosul ţesalei.*

Armstid

Cam pe timpu când dau pe gât înc-o duşcă de whisky şi cina-i pe sfârşite, el îşi şi cumpărase nişte catâri de la cineva, pe veresie. Cam pe-atunci tot alegea şi strâmba din nas şi zicea că nu prea-i place părechea asta şi că nu şi-ar vârî banii în ceva de care se ştie că nu-i cine ştie ce, nici măcar într-un coteţ de găini.

„Ai putea să-ncerci cu Snopes”, am zis. „Să tot aibe trei-patru părechi. Poate că-ţi convine una dintre ele.”

Atunci el a-nceput să molfăie şi să se uite la mine, de parcă eu eram ăl care stăpânea singura păreche de catâri din ţinut şi nu voiam să i-i vând, când mi-am dat seama că poate catârii mei or să fie ăi de-or să-i scoaţă vreodată din ogradă. Numai că nu ştiu ce-o să facă cu ei, dac-ar avea o păreche. Littlejohn îmi spusese că digu din valea Haley s-a rupt pe vreo două mile lungime şi că singurul chip de-a ajunge la Jefferson ar fi să dai ocol prin Mottson. Dar asta era treaba lui Anse.

„Cu el cazi greu la-nvoială”, zice, molfăind. Dar cam pe când dau pe gât o altă duşcă, după cină, el mai prinsese oleacă de inimă. Îşi pusese-n cap să se-ntoarcă la grajd şi să stea cu ea. Credea poate că, dacă şedea frumuşel acolo, jos, gata s-o ia din loc, Moş Crăciun o să-i aducă cine ştie ce, poate o păreche de catâri. „Da io consider că-l poci da pe brazdă”, zice el. „Un om îşi ajută todeauna tovarăşii la ananghie, dacă egzistă-n el un strop de sânge de

creştin.”

„Se-nţelege că ţi-i dau pe-ai mei cu dragă inimă”, am zis, ştiam eu cât de mult credea el că ăsta-i motivul.

„Mulţumesc frumos”, a zis el. „Dorinţa ei e să meargă cu-ai noştri”, ştiind el cât de mult credeam eu că ăsta era motivul.

După cină, Jewel s-a dus călare, peste câmp, către Bend, să-l aducă pe Peabody. Auzisem că trebuia să fie acolo azi, la alde Varner. Jewel s-a-ntors pe la miezu nopţii. Peabody se dusese la vale, din jos de Inverness, cine ştie pe unde, dar a venit cu el unchiu Billy, cu taşca lui cu doftorii de cai. Cum zice el, la urma urmelor, omu nu-i atât de deosebit de-un cal ori de-un catâr, doar că un catâr ori un cal are ceva mai multă minte. „Ce-ai păţit, băiete?” zice el, uitându-se la Cash. „Daţi-mi o saltea şi-un scaun şi-un pahar de whisky”, zice el.

L-a pus pe Cash să bea whisky, apoi i-a făcut vânt lui Anse din odaie. „Noroc că-i tot picioru-ăl de şi l-a rupt vara trecută” zice Anse, jalnic, molfăind şi clipind. „Tot e ceva.”

Am împăturit salteaua peste picioarele lui Cash şi am pus un scaun pe saltea şi eu şi cu Jewel ne-am aşezat pe scaun şi fata aia a ţinut lampa şi unchiu Billy a luat o muşcătură de tutun şi s-a aşternut pe treabă. Cash s-a zbătut destul de zdravăn câteva clipe, până ce-a leşinat. Apoi s-a-ntins, liniştit, cu broboane mari de sudoare pe faţă, ca şi cum ele s-ar fi pornit să se rostogolească şi apoi se opriseră să-l aştepte.

Când şi-a venit în fire, unchiu Billy îşi strânsese lucrurile şi plecase. Tot încerca să spună ceva, până când fata s-a aplecat peste el şi l-a şters la gură.

„Zice de scule”, a zis ea.

„Le-am adus înăuntru”, a zis Darl. „Le-am găsit.”

El a-ncercat să vorbească din nou; ea s-a aplecat peste el. „Vrea să le vază”, a zis ea. Aşa că Darl i le-a dus ca să le vază. Le-au împins sub marginea patului, unde putea el să le-ajungă cu mâna şi să le-atingă, când se simţea mai bine. Dimineaţa următoare, Anse a luat calu ăla şi s-a dus drept la Bend, să dea de Snopes. El şi cu Jewel au stat în ogradă şi-au discutat un pic, apoi Anse s-a suit pe cal şi s-a dus călare. Socot că asta era prima oară când Jewel lăsa pe cineva să-i călărească calu ăla şi, până să se-ntoarcă Anse, a tot dat târcoale în felul-ăla, înfoiat, pândind drumu, ca şi cum mai că-i venea să se ducă după Anse şi să-şi ia calu-napoi.

Cam către ora nouă a-nceput să se înteţească arşiţa. Cam pe-atunci am văzut primu corb. Din cauză de udeală, aşa cred. Oricum, nu s-a-ntâmplat să-i văd, pân’ ce nu s-a scurs o bună parte din zi. Noroc de adiere că sufla dinspre casă, aşa că n-a fost până seara, târziu. Dar nici nu i-am văzut bine, că parcă aş fi putut să-l miros, de pe câmp, de la o milă depărtare, numai văzându-i, şi ei se roteau şi se roteau, ca oricare din ţinut să ştie ce era în grajdu meu.

Eram încă la o bună depărtare de casă, când l-am auzit pe băiatu-ăla răcnind. M-am gândit c-o fi căzut în fântână, ori aşa ceva, aşa c-am dat bice şi-am intrat în galop în ogradă.

Să tot fi fost cam vreo duzină, înşiraţi pe coama grajdului şi baiatu-ăla fugărea un altu prin ogradă, de parcă era un curcan şi ăsta abia-abia s-a-nălţat destul ca să-l păcălească şi să se ducă leneş, bătând din aripi, înapoi, pe acoperişu şopronului, acolo

unde băiatu dăduse peste el, cocoţat pe raclă. Era arşiţă bine, asta-i, şi adierea se stinsese ori îşi schimbase direcţia, ori aşa ceva, aşa că m-am dus şi l-am găsit pe Jewel, dar Lula a ieşit afară.

„Neapărat să faci ceva”, a zis ea. „E-o pângărire.”

„Tocmai asta am de gând”, am zis.

„E-o pângărire”, a zis ea. „Ar trebui dat în judecată că se poartă cu ea-n felu-ăsta.”

„O-ngroapă şi el cum poate mai bine”, am zis. Aşa că l-am găsit pe Jewel şi l-am întrebat de nu vrea să ia unu din catâri, să se ducă peste câmp, la Bend, să vază ce-i cu Anse. El n-a zis nimic. S-a uitat numai la mine, cu fălcile lui albindu-se ca osu şi cu ochii ăia-ai lui, albi ca osu, apoi s-a dus şi-a-nceput să-l strige pe Darl.

„Ce-ai de gând să faci?” am zis.

El n-a răspuns. Darl a ieşit afară. „Haida”, a zis Jewel.

„Ce-ai de gând să faci?” a zis Darl.

„Sa trag căruţa”, a zis Jewel, peste umăr.

„Ce, nu eşti întreg?” am zis. „N-am vrut să zic nimica. N-ai ce-i face.” Şi Darl cam şovăia, dar nimic nu era pe placu’ lui Jewel.

„Tacă-ţi scârba aia de gură”, a zis el.

„Tot trebuie să stea undeva”, a zis Darl. „Cum se-ntoarce taica, pornim.”

„Zi, nu vrei să m-ajuţi?” zice Jewel. Ochii ăia albi ai lui cumva strigă şi obrazu îi tremură de parc-ar avea friguri.

„Nu”, a zis Darl. „Nu vreau. Aşteaptă pân’ se-ntoarce taica.”

Aşa că am rămas şi l-am urmărit cum se opinteşte şi smuceşte la căruţa aia. Eram pe-un loc mai coborât şi, la un moment dat, am crezut că şi-a pus

în gând să-mi facă praf fundu şoprului. Atunci a sunat de masă. L-am chemat, dar el nu s-a uitat în jur. „Hai la masă”, am zis. „Şi spune-i şi băiatului.” Dar el n-a răspuns, aşa că m-am dus la masă. Fata aia a coborât să-l aducă pe băiat, dar s-a-ntors fără el. Cam pe la mijlocu mesei l-am auzit strigând iar, zburătăcind corbu ăla.

„E-o pângărire”, a zis Lula; „o pângărire.”

„Face şi el cum se pricepe mai bine”, am zis. „Nu te poţi tocmi cu Snopes în trei’j’de minute. Or să şadă la umbră toată după-amiaza şi-or să se târguiască.”

„Ce tot spui?” zice ea. „Ce spui? Şi-aşa s-a-ntins cam mult.”

Şi socot c-aşa-i. Beleaua-i că plecatu lui era tocma’ pe punctu să ne pună şi pe noi în mişcare. El n-ar fi putut cumpăra nicio păreche de la nimeni, ca să nu mai vorbim de Snopes, fără să aibe ceva de zălogit, lucru pe care el încă nu ştia c-o să-l zălogească. Şi când m-am dus din nou la câmp, m-am uitat la catârii mei şi, într-un fel, mi-am luat rămas-bun de la ei, pentru o vreme. Şi când m-am întors în seara aia acasă şi cu soarele de-a bătut toată ziua pe şopru, n-am mai fost aşa de sigur c-o să-mi pară rău de asta.

El a intrat călare, chiar când eu mă duceam pe prispă, unde erau ceilalţi, cu toţii. El arăta oarecum hazliu, oarecum ceva mai ticăloşit ca de obicei şi într-o oarecare măsură şi mândru, de parcă tocmai săvârşise ceva de care credea el că-i o mare ispravă, dar acuma nu mai era aşa de sigur cum or s-o primească ăilalţi.

„Am făcut rost de catâri”, a zis el.

„Ia zi, ai cumpărat o păreche de la Snopes?” am

zis.

„Consider că Snopes nu-i singuru de se pricepe la neguţătorie-n ţara asta”, a zis el.

„Păi, da”, am zis. El se uita la Jewel, cu acel aer hazliu, dar Jewel şi coborâse de pe prispă şi se-ndrepta spre cal. Să cerceteze ce-i făcuse Anse, aşa cred.

„Jewel”, zice Anse. Jewel se uită-napoi. „Ia vină-ncoaci”, zice Anse.

Jewel s-a-ntors câţiva paşi şi s-a oprit din nou.

„Ce vrei?” a zis el.

„Aşaaa, şi zici c-ai făcut rost de catâri de la Snopes”, am zis. „Cred c-o să ţi-i trimeaţă-ncoa, în astă-seară? O să trebuiască să pleci mâine dis-de-dimineaţă, dacă zici că tre’ să dai prin Mottson.”

Apoi n-a mai avut aerul de-l avusese. Şi-a luat iar înfăţişarea obişnuită, de opossum, molfăind.

„Fac tot ce-mi stă-n putinţă”, a zis el. „’Naintea lu’ Dumnezeu, dac-a mai egzistat om pe lumea asta să sufere el cercările şi bajocurile de le-am îndurat io.”

„Un om care tocma’ l-a tăiat pe Snopes la tocmeală ar trebui să se simtă-al dracului de bine”, am zis. „Şi tu, Anse, ce-i dai?”

Nu s-a uitat la mine. „O ipotecă mobilă pe cultivatoru meu şi pe semănătoarea mea”, a zis el.

„Da’ nu face patru’j’de dolari. Şi cam cât de departe zici tu să te duci cu catâri de patru’j’de dolari?”

Cu toţii urmăreau acum, liniştiţi, mereu. Jewel se oprise, răsucit, la jumătatea drumului şi aşteptând să se întoarcă la cal. „Dau alte lucruri”, a zis Anse. A început iar să molfăie, stând acolo, în picioare, ca şi cum s-ar fi aşteptat să-l lovească cineva, el hotărât fiind să nu se apere.

„Ce alte lucruri?” a zis Darl.

„Drace”, am zis. „Ia catârii mei. Doar o să mi-i aduci înapoi. Mă descurc eu cumva.”

„Aşaaa, de-asta cotrobăiai ’mneata prin hainele lui Cash, azi-noapte”, a zis Darl. A zis asta exact cum ar fi citit-o din ziar. Ca şi cum nici că-i păsa. Jewel se-ntorsese acum, stătea acolo şi se uita la Anse, cu ochii ăia ai lui, de marmură. „Cash avea de gând să cumpere cu banii ăştia maşina aia vorbitoare de la Suratt”, a zis Darl.

Anse stătea acolo, molfăind. Jewel îl pândea. Nici nu clipea.

„Da’ asta face numai opt dolari în plus”, zice Darl cu glasu-ăla, de parcă el doar asculta şi nu dădea niciodată răspuns. „Tot n-ajunge să cumperi o păreche.”

Anse s-a uitat la Jewel, cumva alunecându-şi ochiul într-acolo, apoi s-a uitat din nou în jos. „Ştie El, Dumnezeu, dac-a mai egzistat v’un om”, zice el. Dar ei tot n-au zis nimic. Îl pândeau doar, aşteptând, şi el îşi luneca ochii către tălpile lor şi-n susu picioarelor, dar nu mai sus. „Şi calu”, zice el.

„Ce cal?” a zis Jewel. Anse doar ce stătea acolo. Al dracu’ să fiu, dac-un om nu poa’ să-şi ţină feciorii-n frâu, să-i alunge de-acasă, oricât ar fi ei de mari. Şi dacă nu poate s-o facă, al’ naibii să fiu, de n-ar trebui să se care el. Al naibii să fiu, de n-aş face-o. „Vrei să zici c-ai ’cercat să dai în schimb calu meu?” zice Jewel.

Anse stă acolo, cu braţele bălăbănind. „De cinşpe ani nu mai am un dinte-n gură”, zice el. „Dumnezeu ştie asta. El ştie că de cinşpe ani n-am mai mâncat hrana ce o a lăsat-o El pentru om ca să-şi păstreze puterile şi io am pus de-o parte azi un nichel, mâine-

un nichel, aşa fel ca familia să nu-mi sufere şi ca să-mi cumpăr dinţii-ăia, aşa, ca să poci mânca bucatele. Dau banii ăia. Consideram că dacă io poci s-o duc făr' să mănânc, feciorii mei poa' s-o ducă făr' să călărească. Dumnezeu ştie c-am dus-o."

Jewel, în picioare, cu mâinile-n şold, se uită la Anse. Apoi îşi mută privirile aiurea. Se uită, hăt, departe, peste câmp, cu obrazu neclintit, ca o stâncă, de parcă altcineva vorbea de calu altcuiva şi el n-avea interes s-asculte. Apoi a scuipat alene şi a zis, „'Mnezău'", şi s-a-ntors şi s-a dus către poartă şi şi-a dezlegat calu şi-a-ncălecat. Calu şi pornise, când el a sărit în şa şi cam pe când era călare de-a binelea, fugeau amândoi de rupeau pământu, de parcă însăşi Legea i-ar fi mânat din urmă. În felu ăsta au dispărut amândoi din priviri, ca un fel de uragan tărcat.

„Bine", zic. „Ia catârii mei", am zis. Dar el nu şi nu. Dar nici să rămână locului nu voiau şi băiatu-ăla huşăia la corbii ăia, cât e ziua de lungă, în bătaia soarelui, pân-ce-a ajuns aproape tot atât de ţicnit ca şi ăilalţi. „Pe Cash, oricum, lăsaţi-l aicea", am zis. Dar ei nu şi nu. Au făcut pentru el o saltea din plăpumi puse pe capacul raclei şi l-au pus deasupra, şi sculele lângă, şi eu am prins catârii mei la ham, şi-am tras căruţa v'o juma de milă mai la vale, pe drum.

„Tu să ne spui", zice Anse, „dac-aciia te supără."

„În regulă", am zis. „Aici e tocma' bine. Şi sigur. Acu haide-napoi, să cinăm."

„Mulţumesc frumos", a zis Anse. „Ne-am luat ceva merinde-n coş. O scoatem noi la cap."

„De unde-aţi luat-o?" am zis.

„Am adus-o de-acas."

„Păi, de-acu tre’ să fie veche”, am zis. „Hai şi-mbucaţi ceva cald.”

Dar ei n-au vrut. „Consider c-o scoatem la cap”, a zis Anse. Aşa că m-am dus acasă şi-am cinat şi-am luat un coş de l-am dus lor şi-am încercat să-i fac să vină-napoi, în casă.

„Mulţumesc frumos”, a zis el. „Consider c-o scoatem la cap.” Aşa că i-am lăsat acolo, ciuciţi în jurul unui focşor, aşteptând; Dumnezeu ştie ce.

Veneam către casă. Mă tot gândeam la el, acolo şi la creştinu ăla de mânca pământu, pe cal. Şi că, de-acu-ncolo, n-or să-l mai vază. Şi-al dracului să fiu, de-i băgam vreo vină. Nu pentru că n-a vrut să-şi dea calu, ci pentru c-o rupsese cu zurliu’ de Anse.

Sau aşa ceva gândeam atunci. Pentru că, al naibii să fiu, dacă individu ăsta de Anse n-are ceva de-l împinge pe om să-i sară-n ajutor, chiar de ştie c-o să-i dea cu copita imediat după aia. Pentru că, după vreun ceas de la gustare, dimineaţa aialaltă, Eustace Grimm, care-i ţine locul lui Snopes, a venit cu o păreche de catâri, să-l caute pe Anse.

„Credeam că el şi cu Anse nici nu s-au târguit”, am zis. „Păi da”, a zis Eustace. „Ce le-a plăcut lor ăl mai mult, a fost calu. Cum i-am zis io lu’ dom’ Snopes, el dedea catârii pe cin’j’de dolari, fin’că, de păstra unchiu-so, Flem, caii-ăia texani, atuncea când i-a avut, Anse n-ar mai fi_____”

„Calu?” am zis. „Păi băiatu lu’ Anse a luat calu şi-a spălat putina, noaptea trecută, acu să tot fie la jumatea drumului spre Texas, şi Anse_____”

„Apoi că io habar n-am cin’ l-o adus”, a zis Eustace. „Nu l-am văzut. Io doar ce-am găsit calu-n grajd, azi-dimineaţă, când m-am dus să dau notreţ, şi el ’ce că s-aduc catârii-acilea.”

Nicio-ndoială, nu-l mai văd ei. Pe la Crăciun poate c-or să primească o carte poştală de la el, din Texas, aşa cred. Şi, de n-ar fi fost Jewel, cred c-aş fi fost eu; îi rămân dator pe chestia asta. Al naibii să fiu, dacă Anse nu-mbrobodeşte omu, el ştie cum. Al naibii să fiu, de nu-i el o panaramă.

Vardaman

Acuma-s şapte, în cercuri mici, negre.

„Uită-te, Darl”, zic; „vezi?”

El se uită-n sus. Ne uităm la ei, atent, în mici şi înalte cercuri negre ele nemişcare.

„Ieri erea numa patru”, zic.

Erea mai mult de patru, pe grajd.

„Ştii ce-am de gând să fac dacă-ncearcă să s-aşeze iar pe căruţă?” zic.

„Ce-ai să faci?” zice Darl.

„Nu-l las să s-aşeze pe ea”, zic. „Nu-l las să s-aşeze nici pe Cash.”

Cash este bolnav. Este bolnav, pe ladă. Da mama mea este peşte.

„O să cam tre’ s’ luăm neşte leacuri, la Mottson”, zice taica. „Consider că neapărat să luăm.”

„Cum te simţi, Cash?” zice Darl.

„Nu diranjează pe nime”, zice Cash.

„Vrei să ţi-l săltăm un pic mai sus?” zice Darl.

Cash are un picior rupt. Pân-acum a avut două picioare rupte. Zace pe ladă, cu o plapumă făcută sul, sub cap, şi-o bucată de lemn sub genunche.

„Consider că trebuia să-l lăsăm la alde Armstid”, zice taica.

Eu n-am un picior rupt şi taica n-are un picior şi Darl n-are şi „E numa umflăturili”, zice Cash. „Oareşcum parc-ar măcina-mpreună pe umflătură. Nu diranjează pe nime.” Jewel *a dispărut. El şi calu lui a dispărut cam pe la vremea cinei.*

„Asta-i fin’că ea nu doreşte să ne-ndatorăm”, zice

taica. „’Naintea lu’ Dumnezeu fac tot ce pot, ca nime altu.” *„Oare fin’că mama lui Jewel este cal, Darl?”* am zis.

„Să-ncerc, poate strâng un pic mai tare sforile”, zice Darl. *Uite, de-aia Jewel şi cu mine am fost amândoi în şopru şi ea a fost în căruţă fin’că calu trăieşte-n grajd şi eu a trebuit s-alung întruna corbu de la*

„Numa să poţi”, zice Cash. Nici Dewey Dell n-are un picior rupt şi nici eu. Cash este fratele meu.

Ne oprim. Când Darl slăbeşte sfoara, Cash prinde să asude iar. I se vede dinţii.

„Doare?” zice Darl.

„Nu diranjează pe nime”, zice Cash.

„Vrei să mâie taica mai încet?” zice Darl.

„Nu”, zice Cash. „Nu-i timp de zăbovit. Nu diranjează pe nime.”

„O să tre’ s’ luăm neşte leacuri, la Mottson”, zice taica. „Consider c-o să cam trebui’.”

„Zi-i să mâie mai departe”, zice Cash. Mânăm mai departe. Dewey Dell s-apleacă-n spate şi şterge obrazu lui Cash. Cash este fratele meu. *Da mama lu Jewel este cal. Mama mea este peşte. Darl zice c-atunci când ne-om întoarce iar la apă poa’ s-o văz şi Dewey Dell a zis, Ea-i în ladă; cum poa’ să iasă? A ieşit pân găurile de le-am sfredelit io-n apă, am zis şi când ne-ntoarcem iar la apă, am s-o văz. Mama mea nu-i în ladă. Mama mea nu miroase-n halu ăsta. Mama mea este peşte.*

„Cozonacii ăştia or s-arate tare frumos când o s-ajungem la Jefferson”, zice Darl.

Dewey Dell nu se uită-n jur.

„Mai bine-ncearcă să-i vinzi la Mottson”, zice Darl.

„Când ajungem la Mottson, Darl?” zic.

„Mâine”, zice Darl. „Dacă catârii nu-şi lasă oasele pe drum. Se vede că Snopes i-a hrănit cu rumeguş.”

„De ce i-a hrănit cu rumeguş, Darl?” zic.

„Ia te uită”, zice Darl. „Vezi?”

Acuma-s nouă, înalt, în cercuri mici, negre, foarte sus.

Când ajungem la poalele dealului, taica opreşte şi Darl şi Dewey Dell şi cu mine ne dăm jos. Cash nu poate merge, fin’că are un picior rupt. „Haidem, mă catârilor”, zice taica. Catârii urcă greu; căruţa scârţâie. Darl şi cu Dewey Dell şi cu mine urcăm dealu pe jos, în urma căruţii. Când ajungem pe culme, taica opreşte şi ne urcăm la loc, în căruţă.

Acuma-s zece, înalt, în cercuri negre, foarte sus, pe cer.

Moseley

Mi-am ridicat ochii din întâmplare şi am văzut-o afară, în dreptul vitrinei, privind înăuntru. Nu chiar lipită de geam, şi fără să privească la ceva, în special; stătea acolo, aşa, cu capul răsucit încoace şi cu ochii cam pustii, dar sorbindu-mă din priviri, ca şi cum ar fi aşteptat un semn. Când mi-am ridicat din nou ochii, ea se şi îndrepta spre uşă.

S-a tot codit cam vreun minut la uşa cu paravan, cum fac ei, şi a intrat. Avea pe vârful capului o pălărie de paie cu borul tare şi ducea un pachet înfăşurat în ziar: m-am gândit că are un sfert de dolar sau cel mult un dolar şi, după ce-o să se mai uite, o să cumpere poate un pieptene ieftin ori o sticlă de parfum pentru negri, aşa că n-am deranjat-o deloc un minut sau cam atâta, dar am băgat de seamă că era frumuşică într-un fel stângaci, taciturn şi că arăta mult mai bine acum, în rochia ei de bumbac şi cu aerul ei direct, decât o să arate după ce-o să cumpere lucrul la care o să se hotărască în cele din urmă. Ori după ce-o să spună că-l vrea. Mi-am dat seama că era hotărâtă încă înainte să intre. Dar trebuie să-i laşi încet. Aşa că am continuat să fac ceea ce făceam, gândindu-mă să-l pun pe Albert s-o servească, după ce-o să se-ntoarcă de la fântână, când, uite că el se apropie de mine. „Femeia aia”, a zis el. „Mai bine aţi vedea ce vrea.”

„Ce vrea?” am zis.

„Nu ştiu. Nu pot scoate nimic de la ea. Mai bine v-aţi ocupa de ea.”

Aşa că am trecut după tejghea. Am văzut că era desculţă şi stătea cu tălpile lăţite comod pe podea, ca şi cum ar fi fost obişnuită. Se uita la mine cu o privire grea, ţinând pachetul; am văzut că avea nişte ochi negri cum nu mai văzusem şi că nu era de pe la noi. Nu-mi aminteam s-o mai fi zărit vreodată prin Mottson. „Cu ce vă pot servi?” am zis.

Dar ea n-a zis nimic. Se uita fix la mine, fără să clipească. Apoi s-a uitat îndărăt, la lumea de la fântână.

Apoi s-a uitat pe lângă mine, către fundul prăvăliei.

„Vrei să vezi ceva lucruri de toaletă?” am zis. „Ori medicamente?”

„Asta-i”, a zis ea. S-a uitat din nou, iute, spre fântână.

Aşa că am crezut că maică-sa ori altcineva o trimisese după vreo alifie din cele femeieşti şi ei îi era ruşine să ceară. Ştiam că nu poate avea un ten ca al ei şi că n-o s-o folosească ea însăşi, las’ că de-abia avea vârsta la care ştia la ce foloseşte. E o ruşine cum se otrăvesc singure cu asta. Dar în acest ţinut n-ai decât să te aprovizionezi cu aşa ceva, ori să te laşi de meserie.

„O”, am zis. „Ce foloseşti? Avem_____” S-a uitat din nou la mine, aproape zicându-mi, taci, şi iar s-a uitat înspre fundul prăvăliei.

„N-aţi vrea să trecem acolea-n fund?” a zis ea.

„Perfect”, am zis. Trebuie să le faci pe plac. Ia mai puţin timp. Am urmat-o spre fundul prăvăliei. A pus mâna pe uşă. „Nu-i nimic acolo-n spate, afară de ghişeul pentru reţete”, am zis. „Ce-ţi trebuie?”

S-a oprit şi m-a privit. Parcă i s-ar fi luat un capac de pe faţă, de pe ochi. Să-i fi văzut ochii: şi muţi şi

plini de speranţă şi parcă dorind, cu încăpăţânare întunecată, să fie dezamăgiţi. Dar o neliniştea ceva; vedeam bine asta. „Care-i necazul?” am zis. „Hai, spune ce doreşti să iei. Mai am şi alte treburi.” Nu voiam s-o grăbesc, dar aici omul n-are atâta timp cât au ei acolo, la ţară.

„Necazu-ăla de-l are femeile”, a zis ea.

„O”, am zis. „Asta-i tot?” M-am gândit că poate era mai tânără decât arăta şi că prima o speriase ori poate că una dintre ele fusese un pic anormală, cum se-ntâmplă cu femeile tinere. „Unde-i măicuţa ta?” am zis. „N-ai mamă?”

„E-acolea, afară-n căruţă”, a zis ea.

„De ce n-ai vorbit cu ea despre asta, înainte de-a lua vreun medicament”, am zis. „Orice femeie ţi-ar fi putut spune despre asta.” S-a uitat la mine şi eu m-am uitat din nou la ea şi am zis, „Câţi ani ai?”

„Şap’şpe” a zis ea.

„O”, am zis. „Credeam că poate eşti…” Mă urmărea. Dar, în asemenea împrejurări, după ochi, toate par că n-au nicio vârstă şi că, în orice caz, cunosc tot ce-i pe lume. „Îţi vine prea la timp ori nu-ţi vine chiar când trebuie?”

Nu s-a mai uitat la mine, dar nu s-a mişcat. „Da”, a zis ea. „Aşa cred. Da.”

„Bine, care?” am zis. „Nu ştii?” E-o crimă şi-o ruşine; dar, la urma urmelor, tot o să cumpere de la cineva. Stătea acolo, fără să se uite la mine. „Vrei ceva ca s-o oprească?” am zis. „Aşa-i?”

„Nu”, a zis ea. „Asta-i. Că s-a şi oprit.”

„Bine, ce_____” Faţa îi era puţin aplecată, liniştită, cum fac ele când au de-a face cu un bărbat, în aşa fel, ca acesta să nu ştie niciodată unde o să cadă trăsnetul. „Nu eşti măritată, aşa?” am zis.

„Nu.”

„O”, am zis. „Şi de cât timp s-a oprit? Să fie vreo cinci luni?”

„Nu-i decât două”, a zis ea.

„Bon, n-am în prăvălie nimic care să-ţi folosească”, am zis, „afar’ de cazul când îţi trebuie un biberon. Şi te sfătuiesc să-l cumperi şi să te-ntorci acasă şi să-i spui asta tăicuţului tău, dacă ai, şi să-l laşi să pună pe careva să-ţi cumpere un certificat de căsătorie. Asta-i tot ce doreai?”

Dar ea stătea tot acolo, fără să mă privească.

„Am bani să-ţi plătesc”, zice ea.

„Sunt ai tăi, ori el a fost galanton şi ţi-a dat banii.”

„El mi i-a dat. Zece dolari. A zis că-mi ajunge.”

„Nici o mie de dolari şi nici zece cenţi nu-s de-ajuns la mine-n prăvălie”, am zis. „Ascultă ce-ţi spun eu şi du-te-acasă şi spune-i tatălui tău ori fraţilor, dacă ai, ori primului om de care dai, pe drum.”

Dar ea nu s-a clintit. „Lafe mi-a zis că găsesc la farmacie. El a zis să-ţi spui că io şi el n-o să spunem niciodat’ că ne-ai vândut asta.”

„Ce rău îmi pare mie că frumosul tău Lafe n-a venit în persoană după asta; de-asta-mi pare mie rău. Ştiu şi eu: în cazul ăsta, aş fi avut puţin respect pentru el. Poţi să te duci înapoi şi să-i spui că eu am zis aşa – dacă n-o fi acum pe la jumatea drumului spre Texas, după cum nici nu mă-ndoiesc. Eu, farmacist respectabil, care ţin prăvălie şi mi-am crescut familia şi sunt membru al bisericii de cincizeci şi şase de ani, în acest oraş. Am să le spun alor tăi, eu însumi, numai să aflu cine-s.”

S-a uitat la mine, acum ochii şi faţa din nou cam pustii, ca atunci când o văzusem prima dată prin vitrină. „N-am ştiut”, a zis ea. „El mi-a zis că găsesc

ceva la farmacie. A zis că s-ar putea să nu vrea să-mi vândă mie, da' dacă am zece dolari şi le spui că nu spui la nime, niciodată…"

„N-a putut spune că la farmacia asta", am zis. „Dacă a făcut-o sau mi-a pomenit numele, îl invit s-o dovedească. Îl invit s-o repete, ori îl urmăresc în justiţie, până-n pânzele albe, aşa să-i spui."

„Da' poate că altă farmacie o să vrea", a zis ea.

„În cazul ăsta, nu mă priveşte. Io, asta-i_____" Atunci m-am uitat la ea. Grea viaţă au; uneori, un bărbat… dacă poate să existe vreodată vreo scuză pentru păcat, care însă nu poate fi. Şi-apoi viaţa n-a fost făcută să fie uşoară pentru oameni: n-ar mai fi avut niciodată vreun motiv să fie buni şi să moară. „Fii atentă", am zis. „Scoate-ţi din cap ideea asta. Domnul ţi-a dat ce ai, chiar dacă El l-a folosit pe diavol ca să facă aşa. Du-te-napoi, la Lafe, şi luaţi ăi zece dolari şi căsătoriţi-vă cu ei."

„Lafe mi-a zis că găsesc ceva la farmacie", a zis ea.

„Atunci du-te şi ia", i-am zis. „Aici nu găseşti."

A ieşit afară, cărând pachetul, tălpile hârşâindu-i-se uşor de podea. La uşă, s-a mai codit şi-a ieşit. Am văzut-o prin geam cum se duce-n josul străzii.

Ce-a urmat ştiu de la Albert. El a zis de căruţă, că era oprită în faţa magazinului de fierărie al lui Grummet şi toate cucoanele se împrăştiau care-ncotro, pe stradă, cu batistele la nas şi o mulţime de oameni rezistenţi la miros stăteau în jurul căruţii, ascultând cum poliţaiul discută cu omul. Era un soi de om înalt, slăbănog, şedea în căruţă şi zicea că-i stradă publică şi că socotea el că are aceleaşi drepturi ca oricare şi poliţaiul îi zicea că trebuie să plece; lumea n-o să suporte asta. Murise de opt zile,

zicea Albert. Veneau dintr-un loc, din ţinutul Yoknapatawpha, şi încercau să ajungă cu mortul la Jefferson. Trebuie să fi fost ca o bucată de brânză stricată într-un muşuroi de furnici, în căruţa aia prăpădită de care zicea Albert că oamenii erau înspăimântaţi c-o să se facă ţăndări înainte ca ei s-o scoată din oraş, cu lada aia făcută-n casă şi un alt individ cu piciorul rupt, zăcând pe-o plapumă, pe capac, şi tatăl şi un băieţel stând pe leagănul căruţii şi poliţaiul încercând să-i scoată din oraş.

„E stradă publică”, zice omul. „Consider că ne putem opri să cumpărăm ceva, ca orişicare alt om. Avem bani să plătim pentru asta şi nu există v’o lege de să zică că un om nu poa’ să-şi cheltuiască banii unde vrea.”

Se opriseră să cumpere nişte ciment. Celălalt băiat era la Grummet, înăuntru, încercând să-l facă pe Grummet să rupă un sac şi să-i dea de zece cenţi şi, până la urmă, Grummet a rupt sacul, ca să scape de el. Le trebuia ciment ca să fixeze într-un fel piciorul rupt al individului.

„Da’ bine, o să-l omorâţi”, a zis poliţaiul. „O să-l faceţi să-şi piardă piciorul. Duceţi-l la un doctor şi îngropaţi asta cât puteţi mai repede. Ce, nu ştiţi că sunteţi pasibili de închisoare pentru periclitarea sănătăţii publice?”

„Făcem tot ce putem”, a zis tatăl. Apoi a spus o poveste lungă despre cum au trebuit să aştepte căruţa să li se-ntoarcă şi cum podul fusese măturat de apă şi cum s-au dus cale de opt mile la alt pod şi apele-l luaseră şi pe ăla, aşa că ei s-au întors şi-au trecut prin vad şi catârii s-au înecat şi cum au făcut rost de alţi catâri şi-au constatat că drumul era stricat de ape şi-au trebuit să vină, dând ocol tocmai

pe la Mottson, şi-atunci cel cu cimentul s-a întors şi i-a zis să tacă.

„Plecăm îndată”, i-a zis el poliţaiului.

„N-am vrut să supărăm pe niminea”, a zis tatăl.

„Să-l duci pe omul asta la doctor”, i-a zis poliţaiul celui cu cimentul.

„Consider că se simte bine”, a zis el.

„Sa nu crezi că suntem lipsiţi de suflet”, a zis poliţaiul. „Dar cred că-ţi dai singur seama cum stă treaba”. „Pai, da”, a zis celălalt. „Plecăm de-ndată ce se-ntoarce Dewey Dell. S-o dus să dea un pachet.”

Aşa că au stat acolo, cu lumea trasă îndărăt, cu batiste pe faţă, până ce într-un minut a apărut fata cu pachetul înfăşurat în ziare.

„Haida”, a zis cel cu cimentul, „am pierdut prea mult timp”. Aşa că s-au urcat în căruţă şi s-au dus. Şi când m-am dus la cină, aveam încă mirosul în nări. Şi ziua următoare, poliţaiul şi cu mine am început să adulmecăm şi am zis:

„Îţi miroase ceva?”

„Cred că sunt acu-n Jefferson”, a zis el.

„Ori la puşcărie. Dar bine, slavă Domnului că nu-i închisoarea noastră.”

„Asta aşa-i”, a zis el.

Darl

„Uite locu”, zice taica. Trage căruţa aproape şi stă şi se uită la casă. „Am putea lua neşte apă de-acolea.”

„E-n regulă”, zic. „Trebuie să-mprumuţi o găleată de la ei, Dewey Dell.”

„Dumnezeu ştie tot”, zice taica. „Nu vreau să rămân dator nimuruia, Dumnezeu ştie.”

„Poate găseşti vreun vas mai mare, ia-l”, zic. Dewey Dell se dă jos din căruţă cu pachet cu tot. „Ţi-au dat mai multă bătaie de cap decât te aşteptai, ca să-i vinzi la Mettson”, zic. Vieţile ni se destramă în nevânt, nesunet, gesturile ostenite recapitulează trudnic ecouri din constrângerile din vremuri de demult cu nemână pe necoarde; în lumina asfinţitului, ne prăbuşim cu înfăţişări furioase, gesturi moarte, de păpuşi. Cash şi-a rupt piciorul şi acum rumeguşul curge afară. Sângerează de moarte, Cash.

„Nu vreau să rămân dator”, zice taica. „Dumnezeu ştie tot.”

„Atunci pişă-te”, zic. „Ne putem sluji de pălăria lui Cash.”

Când Dewey Dell se întoarce, omul o însoţeşte. Apoi se opreşte şi ea vine spre noi şi el stă acolo şi, după o clipă, se duce înapoi, spre casă şi stă pe prispă, urmărindu-ne.

„Mai bin’ să nu-l dăm jos”, zice taica. „Îl putem potrivi şi-aciia.”

„Vrei să te dăm jos, Cash?” zic.

„Păi, ce, n-ajungem mâine la Jefferson?” zice el. Ne urmăreşte cu ochi întrebători, concentraţi şi trişti. „Poa’ s-o duc pân’ atunci.”

„O să-ţi vie mai uşor”, zice taica. „N-or să se mai frece oasele”.

„Poa’ s-o duc”, zice Cash. „Pierdem timp dacă ne oprim.”

„Da’ l-am şi cumpărat”, zice taica.

„Poa’ s-o mai duc”, zice Cash. „Nu mai e decât o zi. Nu diranjează defel, ca să spun aşa.” Se uită la noi, ochii largi, pe faţa cenuşie, întrebător. „Se prinde şi-aşa”, zice el.

„Da’ l-am şi cumpărat”, zice taica.

Amestec cimentul în vas, agitând apa groasă în rotocoale groase, de-un verde stins. Aduc vasul la căruţă, unde Cash îl vede. Zace pe spate, profilul lui delicat se înscrie ascetic şi adânc pe cer. „Crezi că-i bine?” zic.

„Să nu pui apă prea multă, că nu se-ntăreşte ca lumea”, zice el.

„Crezi că atâta-i prea multă?”

„Poate, dac-ai face rost de-un pic de nisip”, zice el. „Nu mai e decât o zi. Nu mă diranjează defel.”

Vardaman se duce-n josul drumului, înspre locul unde am tăiat drumeagul şi se-ntoarce cu nisip. Îl toarnă încet, în rotocoale groase, în vas. Mă duc iar la căruţă.

„Ce zici, acu-i bine?”

„Bine”, zice Cash. „Puteam s-o mai duc. Nu mă diranjează defel.”

Slăbim legăturile şi turnăm cimentul peste piciorul lui, încet.

„Fereşte asta”, zice Cash. „Dacă poţi, nu da nimic pe ea.”

„Da”, zic. Dewey Dell rupe o bucată de hârtie din pachet şi şterge cimentul de pe capac atunci când picură de pe piciorul lui Cash.

„Cum e?”

„Grozav”, zice el. „E rece. E grozav.”

„Măcar de ţi-ar ajuta”, zice taica. „Iartă şi tu. Io n-am prevăzut-o, după cum nici tu.”

„E grozav”, zice Cash.

Măcar de-ai putea să te descurci la vreme. Ar fi frumos, numai să te poţi descurca la vreme.

Punem scândurelele la loc, strângem legăturile bine, cimentul iese încet printre ele, vâscos, verde-deschis. Cash ne urmăreşte în linişte, cu privirea aceea, adânc întrebătoare.

„O să-l ţină bine”, zic.

„Bine”, zice Cash. „Îţi sunt îndatorat.”

Apoi ne ducem cu toţii la căruţă şi ne uităm cu atenţie la el. El se-apropie de drum, în spatele nostru, cu spinarea de lemn, obrazul de lemn şi mişcându-se doar de la coapse în jos. Se apropie fără un cuvânt, cu ochii lui gălbii şi neclintiţi pe faţa morocănoasă şi se urcă în căruţă.

„Iaca-un deal, zice taica.” „Consider c-o să tre’ s’ te cam dai jos şi să mergi pă picere.”

Vardaman

Darl şi cu Jewel şi cu Dewey Dell şi cu mine urcăm dealu-n urma căruţii. Jewel s-a întors. A răsărit aşa, pe drum, şi s-a suit în căruţă. Umbla pe jos. Jewel nu mai are cal. Jewel este fratele meu. Cash este fratele meu. Cash are un picior rupt. Noi am potrivit picioru lu Cash, ca să nu doară. Cash este fratele meu. Şi Jewel este fratele meu da el n-are un picior rupt.

Acu-s cinci, înalt, în cercuri mici, negre şi-nalte.

„Unde şade ei noaptea, Darl?” zic. „Când noi ne oprim noaptea, în grajd, ei unde şade?”

Dealu se pierde-n cer. Soarele vine de după deal şi catârii şi căruţa şi taica umblă în soare. Nu-i poţi privi cum umblă-ncet, în soare. În Jefferson, pe şine, în dosu geamului. Şina merge, strălucind, dus-şi-ntors. Aşa zice Dewey Dell.

La noapte am să văz unde şade ei când noi suntem în grajd.

Darl

„Jewel”, zic. „Al cui eşti tu?”

Adierea venea dinspre grajd, aşa că am pus-o sub măr, unde lumina lunii zugrăveşte mărul pe laturile largi şi adormite înăuntrul cărora, când şi când, ea vorbeşte în izbucniri scurte şi picurate de bolboroseala tainică şi murmurată. L-am luat pe Vardaman să asculte. Când ne-am apropiat, pisica a sărit jos de pe ea şi s-a scuturat cu ghiara de-argint şi ochii de-argint, în întuneric.

„Mama ta a fost cal, dar cin’ ţi-a fost tată, Jewel?”

„’Re-ai tu al dracu’ de scârbă mincinoasă.”

„Să nu-mi spui aşa”, zic.

„’Re-ai tu al dracu’ de scârbă mincinoasă.”

„Să nu-mi spui aşa, Jewel.” În lumina înaltă a lunii, ochii lui par petece de hârtie albă lipite pe o minge mică şi foarte sus.

După cină, Cash a început să transpire puţin.

„S-a cam ’fierbântat un pic”, a zis el. „A bătut soarele toată ziua, cred că d-aia.”

„Vrei să-ţi torn nişte apă, acolo?” am zis noi. „Poate-ţi mai ia din durere.”

„Vă sunt îndatorat”, a zis Cash. „Cred că de la soare, toată ziua-a bătut. Trebuia să mă fi gândit şi să-l ţin coperit.”

„Noi trebuia să ne gândim”, am zis noi. „Tu nu puteai să bănuieşti.”

„N-am băgat de seamă să se-ncingă, niciodată”, a zis Cash. „Trebuia să bag de seamă asta.”

Aşa că am turnat apă. Piciorul şi laba, mai jos de

ciment, arată de parc-ar fi fierte. „Ţi-i mai bine?” am zis noi.

„Vă sunt îndatorat”, a zis Cash. „E foarte bine.”

Dewey Dell îi şterge faţa cu poala rochiei.

„Vezi, poate poţi aţipi un pic”, zicem noi.

„Pai, da”, zice Cash. „Vă sunt de-a dreptu-ndatorat. Acu mă simt bine.”

Jewel, zic, cin’ ţi-a fost tată, Jewel?

’Re-ai tu al dracu’, al dracu’ să fii.

Vardaman

Ea-i sub măr şi io şi cu Darl trecem prin lună şi pisica sare jos şi fuge şi noi o auzim ’năuntru lemnului.

„Auzi?” zice Darl. „Lipeşte-ţi urechea.”

Lipesc urechea şi-o aud. Numa că nu-nţeleg ce zice.

„Ce zice ea, Darl?” zic. „Cu cine vorbeşte?”

„Vorbeşte cu Dumnezeu”, zice Darl. „Îl cheamă s-o ajute.”

„Ce vrea ea de la El?” zic.

„Vrea ca El s-o ascundă departe de ochii oamenilor”, zice Darl.

„De ce vrea ea s-o ascundă El departe de ochii oamenilor, Darl?”

„Ca să-şi poată încredinţa viaţa”, zice Darl.

„De ce vrea ea să-şi încredinţeze viaţa, Darl?”

„I-auzi”, zice Darl. O auzim. O auzim cum se-ntoarce pe-o parte. „I-auzi”, zice Darl.

„S-a răsucit”, zic. „Se uită la mine prin lemn.”

„Da”, zice Darl.

„Cum de vede ea prin lemn, Darl?”

„Haidem”, zice Darl. „Trebuie s-o lăsăm liniştită. Haidem.”

„Nu poate să vadă afară pe-acolo, fiindcă găurile sunt în capac”, zic. „Cum de vede ea, Darl?”

„Hai să mergem, să vedem de Cash”, zice Darl.

Şi am văzut ceva ce mi-a spus Dewey Dell să nu spui la nimeni.

Pe Cash îl supără picioru. I-am fixat picioru azi

după-masă da-l supără iar şi zace-n pat. Îi turnăm apă peste picior şi se simte grozav.

„Mă simt grozav”, zice Cash. „Vă rămân îndatorat.”

„Încearcă să dormi un pic”, zicem noi.

„Mă simt grozav”, zice Cash. „Vă rămân îndatorat.”

Şi am văzut ceva ce mi-a spus Dewey Dell să nu spui la nimeni. Nu-i vorba de taica şi nu-i despre Cash şi nu-i despre Jewel şi nu-i despre Dewey Dell şi nu-i despre mine.

Dewey Dell şi cu mine o să dormim pe polog. E pe prispa din dos, de unde se vede grajdu şi luna străluceşte pe jumatea pologului şi noi o să stăm întinşi, jumate-n alb, jumate-n negru, cu lumina lunii pe picioare. Şi atunci am să văd unde şade ei noaptea, când noi stăm în grajd. Noi nu suntem în grajd în noaptea asta da văz grajdu şi-aşa c-o să văz unde şade ei noaptea.

Stăm întinşi pe polog, cu picioarele-n lună.

„Uită-te”, zic, „picioarele mele parcă-s negre. Şi picioarele tale parcă-s negre.”

„Dormi”, zice Dewey Dell.

Jefferson e-un lucru tare departe.

„Dewey Dell.”

„Dacă acu nu-i Crăciunu, cum o fi acolo?”

Merge dus-şi-ntors, pe şina strălucitoare. Apoi şina merge, strălucind, dus-întors.

„Să fie acolo, ce?”

„Trenu-ăla. În fereastră”

„Hai, dormi. O să vezi mâine dacă-i acolo.”

Poate că Moş Crăciun n-o să ştie că-s băieţi de la oraş.

„Dewey Dell.”

„Hai, dormi. N-o să li-l dea la niciunu din băieţii de la oraş.”

Erea după fereastră, roşu, pe şină, şi şina strălucea dus-întors. Făcea să mă doară inima. Şi-apoi a fost taica şi Jewel şi Darl şi băiatu lui dom’ Gillespie. Picioarele băiatului lu dom’ Gillespie ies de sub cămaşa de noapte. Când merge, în lună, par de puf. Se duc după casă, la măr.

„Ce vor să facă, Dewey Dell?”

S-au dus după casă, la măr.

„Îi simt mirosu”, zic. „Şi tu-i simţi mirosu?”

„Şşşt”, zice Dewey Dell. „Vântu s-a schimbat. Dormi.”

Aşa că o să aflu unde şade ei peste noapte. Vin de după casă, taie curtea, pe lună, cu ea pe umeri. O cară, jos, spre grajd, luna străluceşte lin şi liniştit deasupra ei. După aia vin înapoi şi se duc iar în casă. Cât era în lună, picioarele băiatului lu dom’ Gillespie părea de puf. Şi după-aia-am aşteptat şi-am zis Dewey Dell şi după-aia am aşteptat şi după-aia m-am dus să aflu unde şade ei noaptea şi-am văzut ceva ce Dewey Dell mi-a zis să nu spui la nimeni.

Darl

În cadrul întunecat al uşii, pare alcătuit din întuneric, suplu ca un cal de curse, îmbrăcat cum e doar în flanelă de corp şi izmene, în primele pâlpâiri ale văpăii. Sare jos, pe chip cu o neîncredere furioasă zugrăvită pe chip. M-a văzut, fără măcar să întoarcă spre mine capul ori ochii în care vâlvătaia pâlpâie ca două făclii. „Haidam”, zice.

Pentru o clipă, lungă, aleargă – argint în lumina lunii apoi ţâşneşte ca o siluetă plată, cu îngrijire tăiată din tablă, pe fundalul unei explozii neaşteptate şi fără zgomot, toată partea de sus a grajdului ia foc dintr-odată, ca şi cum ar fi fost îndesată cu pulbere. Faţada conică şi cu spărtura pătrată a uşii întreruptă doar de conturul pătrat şi scund al raclei aşezate pe capre ca un gândac cubist începe să se desluşească. Îndărătul meu, taica şi Gillespie şi Mack şi Dewey Dell şi Vardaman răsar din casă.

El se opreşte la raclă, se apleacă, se uită la mine, furios. Deasupra capului flăcările trosnesc ca trăsnetele, peste noi năvăleşte un curent de aer rece: nu se simte încă nicio fierbinţeală în el şi o mână de pleavă se înalţă dintr-odată şi-apoi e sorbită de-a lungul boxelor, unde un cal nechează de spaimă. „Iute”, zic, „caii.”

Se uită lung şi fioros la mine, apoi la acoperişul de deasupra capului, apoi, dintr-un salt, e la boxa în care calul nechează înspăimântat. Calul se-aruncă şi izbeşte cu copita, bubuitul loviturilor furioase e

înghiţit de trosnetul flăcărilor. Duduie ca un tren fără sfârşit peste un macaz nesfârşit. Gillespie şi Mack trec de mine, în cămăşi de noapte, lungi până la genunchi, strigând, glasurile lor subţiri şi înalte şi fără noimă şi în acelaşi timp adânc sălbatice şi triste: „…vacă… boxă…”. Cămaşa de noapte a lui Gillespie o ia la goană înaintea lui, în curent, umflându-se în jurul coapselor păroase.

Uşa de la boxă s-a izbit şi s-a-nchis. Jewel o aruncă înapoi cu fundul şi apare, cu spinarea arcuită, muşchii umflaţi sub flanelă, târând calul de cap. În vâlvătaie, ochii i se rostogolesc în ei cu un foc mut, iute, sălbatic, opalescent; muşchii i se adună şi se desfac atunci când îşi azvârle capul pe spate, smulgându-l pe Jewel cu totul de la pământ. Dar el îl trage mai departe, încet, înspăimântător; şi din nou îmi aruncă peste umăr o privire furioasă şi scurtă. Chiar după ce-au ieşit cu totul din grajd, calul continuă să se lupte şi să zvârle-ndărăt, înspre cadrul uşii, până ce Gillespie trece pe lângă mine, gol-puşcă, cu cămaşa lui de noapte înfăşurată în jurul capului catârului şi dă în calul înnebunit şi-l urneşte din uşă.

Jewel se întoarce în goană; din nou se uită-n jos, la raclă. Dar nu se-atinge de ea. „Vaca un’i-i?” strigă el, depăşindu-mă. După el. În boxă, Mack se luptă cu celălalt catâr. Când întoarce capul către vâlvătaie, îi văd rostogolirea sălbatică a ochilor, dar nu scoate niciun sunet. Stă numai aşa şi se uită la Mack, peste umăr, şi se-ntoarce cu curu la el, ori de câte ori se apropie. Se uită-ndărăt, la noi, ochii şi gura trei găuri rotunde şi obrazul pe care pistruii arată ca mazărea englezească pe-o farfurie. Glasul i-e subţire, ascuţit, îndepărtat.

„Nu pot face nimica…” E ca şi cum sunetul ar fi fost zmuls de pe buzele lui şi azvârlit în sus, departe, adresându-ni-se din nou de la o nemăsurată depărtare a istovirii. Jewel se strecoară pe lângă noi; catârul se răsuceşte şi zvârle, dar el l-a şi apucat de cap. Mă aplec la urechea lui Mack:

„Cămaşa de noapte. În capul lui.”

Mack se holbează la mine. Apoi îşi zmulge cămaşa de noapte şi-o aruncă în capul catârului care se domoleşte pe dată. Jewel răcneşte la el:

„Vaca? Vaca?”

„Mai ’napoi”, strigă Mack. „Ultima boxă.”

Vaca ne urmăreşte pe când intrăm. E trasă într-un colţ, cu capul plecat, rumegând încă, deşi cam grăbit. Dar nu face nicio mişcare. Jewel s-a oprit, se uită-n jur şi deodată întreaga podeală a podului se risipeşte. E toată o flacără; plouă o pulbere măruntă de scântei. Jewel se uită-n jur. Jos, sub iesle, e un scăunel cu trei picioare, pentru muls. Îl apucă şi izbeşte cu el în peretele din spate. Sfărâmă o scândură, apoi alta, o a treia; noi zmulgem bucăţile şi le dăm la o parte. În timp ce ne aplecăm la spărtură, ceva se năpusteşte înspre noi, din spate. E vaca; dintr-o singură suflare şuierătoare, îşi face vânt printre noi şi prin gaură drept în vâlvătaia de-afară, cu coada ridicată şi ţeapănă ca o mătură bătută-n cuie şi în sus, la capătul spinării.

Jewel se-ntoarce-n grajd. „Stai”, zic; „Jewel!” Îl înşfac; mă loveşte peste mână. „Eşti nebun”, zic, „ce, nu vezi că nu mai poţi răzbi dincolo?” Coridorul e ca un reflector luminând prin ploaie. „Haide”, zic, „ia-o pe-aici.”

După ce trecem prin spărtură, el începe să alerge. „Jewel”, zic, alergând. Se năpusteşte pe după colţ.

Când ajung şi eu, el e aproape la celălalt, alergând pe fundalul vâlvătăii ca o siluetă decupată din tinichea. Taica şi Gillespie şi Mack sunt ceva mai departe, se uită la grajdul trandafiriu pe pânza de întuneric, unde, în chiar clipa asta, lumina lunii a fost răpusă. „Puneţi mâna pe el!”, strig, „opriţi-l!”

Când ajung în faţă, el se luptă cu Gillespie; unul slab, în izmene şi cămaşă, celălalt gol-puşcă. Sunt ca două siluete pe o friză grecească, izolate de orice realitate prin vâlvătaia roşie. Înainte să pot ajunge la ei, el l-a doborât la pământ pe Gillespie şi s-a întors şi acum aleargă îndărăt, în grajd.

Bubuitul a devenit aproape liniştit, cum se-ntâmplase cu al râului”. Urmărim prin avanscena intrării care se mistuie cum Jewel aleargă, se ghemuieşte la capătul cel mai îndepărtat al raclei şi se opinteşte. O clipă se uită-n sus şi afară, la noi, prin ploaia de fân aprins ce alcătuieşte o perdea de mărgele de scântei şi-i văd gura modelând numele meu.

„Jewel!” strigă Dewey Dell; „Jewel!” acum mi se pare că aud glasul care i se adunase în ultimele cinci minute şi o aud zbătându-se şi luptându-se cu taica şi cu Mack care o ţin şi ţipă ascuţit, „Jewel! Jewel!” Dar el nu se mai uită la noi. Îi vedem umerii încordându-se, săltând racla de-un cap şi făcând-o să alunece singură de pe capre. Se vede lămurit, necrezut de înaltă, ascunzându-l: n-aş fi crezut că Addie Bundren o să aibă nevoie de-atât de mult loc să odihnească-n pace; stă în picioare încă o clipă, în timp ce scânteile plouă peste ea în explozii spulberate, iscate parcă din întâlnirea cu alte scântei. Apoi se răstoarnă înainte, luându-şi vânt, descoperindu-l pe Jewel şi scânteile îl plouă în jerbe

reînmulţite, încât acum pare înconjurat de o aureolă fină de foc. Fără oprire, se răstoarnă iar şi se ridică, se opreşte, apoi se prăbuşeşte încet în faţă şi prin perdea. De astă dată Jewel e călare pe ea, ţinându-se de ea strâns; până când se prăbuşeşte de tot şi-l azvârle cu totul şi Mack sare-nainte printr-un uşor miros de carne prăjită şi bate cu palmele peste găurile cu margini purpurii care se tot lărgesc, deschizându-se ca florile pe flanela lui.

Vardaman

Când m-am dus să aflu unde şade ei peste noapte, am văzut ceva. Ei a zis, „Un’i-i Darl? Un’ s-a dus Darl?”

A cărat-o înapoi, sub măr.

Grajdu erea încă roşu, da acum nu mai erea grajd. Se prăbuşise şi roşeaţa se-nălţa în volburi. Grajdu se-nălţa învolburându-se-n crâmpeie mici, roşii, la cer şi la stele şi stelele s-a tras îndărăt.

Cash era încă treaz. Îşi mişca-ntr-o parte şi-n alta capu cu faţa brobonită de sudoare.

„Să-ţi mai punem neşte apă, Cash?” a zis Dewey Dell.

Picioru şi laba lu Cash s-a-nnegrit. Luminăm cu lampa şi ne uităm la laba şi la picioru lu Cash unde s-a-nnegrit.

„Talpa ţi-i ca laba de negru, Cash” am zis.

„Consider c-o să tre’ să spargem aia”, a zis taica.

„La ce mama dracului i-aţi pus asta-acolo?” a zis dom’ Gillespie.

„Am considerat că oareşcum o să i-l ţie”, a zis taica. „Am considerat că să-l ajut.”

A adus fieru de călcat şi ciocanu. Dewey Dell ţinea lampa. A trebuit să dea cu nădejde. Şi-atunci Cash a adormit.

„Acu doarme, am zis. „Nu poa’ să-l doară când doarme.”

S-a spart numa. Da de ieşit n-a ieşit.

„O să-i ia şi pielea”, a zis dom’ Gillespie. „La ce mama dracului i-aţi pus asta-acolo? Nu i-a dat la

nime pân cap să ungă-ntâi picioru cu grăsime?”

„Am socotit că-l ajut”, a zis taica. „Darl i l-o pus.”

„Un’i-i Darl?” a zis ei.

„Şi niciunu din voi n-a avut mai multă minte ca ăsta?” a zis dom’ Gillespie. „’N or’ce caz, io credeam că are.”

Jewel zace pe burtă. Spinarea i-e roşie. Dewey Dell l-a uns c-o alifie. Alifia-i făcută din unt şi funingine, să scoaţă focu. Dup-aia spinarea i-a fost neagră.

„Te doare, Jewel?” am zis. „Spinarea ta-i ca de negru, Jewel”, am zis. Talpa şi picioru lu Cash e ca de negru. După aia-a spart-o. Picioru lu Cash sângera.

„Du-te-napoi şi te culcă”, a zis Dewey. Dell. „Acu trebuie să dormi.”

„Un’i-i Darl?” a zis el.

El e-acolo-afar’, sub măr, cu ea, întins pe ea. El e-acolo, aşa că pisica n-o să vie-napoi. Am zis, „Ai de gând s-o aperi de pisică, Darl?”

Luna îl păta cu lumină. Pe ea erea liniştită, da pe Darl lumina umbla-n sus şi-n jos.

„Nu tre’ să plângi”, am zis. „Jewel a salvat-o. Nu tre’ să plângi, Darl.”

Grajdu-i încă roşu. A fost încă şi mai roşu. Dup-aia s-a-nălţat în volburi, făcând ca stelele să se tragă-n grabă-napoi, fără să cadă. M-a durut inima ca şi trenu.

Când m-am dus să aflu unde şade ei peste noapte, am văzut ceva ce Dewey Dell zice că nu tre’ s-o spui niciodat’ la nimenea.

Darl

De-o bună bucată de vreme trecuserăm de firme: farmaciile, magazinele de îmbrăcăminte, doctoriile brevetate şi garajele şi cafenelele şi semnele de kilometraj micşorându-se, devenind mai complet remărite: 3 mi. 2 mi.

De pe coama dealului, cum urcăm din nou în căruţă, vedem fumul jos şi întins, dând impresia că nu se mişcă în după-amiaza nevântuită.

„Ăsta-i, Darl?” zice Vardaman. „Ăsta-i Jeffersonul?” Şi el a slăbit; faţa lui are, ca şi ale noastre, un aer încordat, visător, jigărit.

„Da”, zic. Îşi înalţă capul şi se uită la cer. Sus, deasupra ei, atârnă în cercuri ce se tot îngustează, atârnă ca fumul, cu o înfăţişare în afară de formă şi de scop, dar cu nicio sugestie exterioară de mişcare, înaintare sau retragere. Ne urcăm din nou în căruţă, unde Cash zace pe ladă, cioburi zimţuite de ciment cum se spărseseră pe picior. Catârii prăpădiţi coboară dealul, zuruind şi zăngănind.

„O să tre’ să-l ducem la doctor”, zice taica. „Consider că n-avem altă ieşire din asta.” Spatele cămăşii lui Jewel, pe unde-l atinge, se pătează încet şi negru cu grăsime. Viaţa a luat fiinţă în văi. A izbucnit pe dealurile înfricoşării din veacuri, poftelor din veacuri, disperărilor din veacuri. Iată de ce trebuie să urci dealurile cu pasul, ca să poţi coborî călare.

Dewey Dell şade pe locul ei, cu pachetul din jurnale pe genunchi. Când ajungem la poalele

dealului, acolo unde drumul se netezeşte printre pereţi apropiaţi de copaci, ea începe să privească liniştit împrejur, când într-o parte a drumului, când în cealaltă. Până la urmă zice „Tre’ să m-opresc.”

Taica se uită la ea, cu profilul lui prăpădit care trădează o supărare dinainte hotărâtă şi îmbufnată. Nu opreşte căruţa. „La ce?”

„Tre’ să mă duc în tufiş”, zice Dewey Dell.

Taica nu opreşte căruţa. „Nu poa’ s-aştepţi pân’ ce-ajungem la oraş? De-acu nici o milă nu mai-i.”

„Opreşte”, zice Dewey Dell. „Tre’ să mă duc în tufiş.”

Taica opreşte în mijlocul drumului şi noi o urmărim pe Dewey Dell cum coboară, ducându-şi pachetul. Nu se uită înapoi.

„De ce nu laşi cozonacii aici?” zic. „Avem noi grijă de ei.”

Ea coboară, hotărâtă, fără să ne arunce vreo privire.

„Cum ar fi ştiut ea un’ să se ducă, de-ar fi stat până ajungeam în oraş?” zice Vardaman. „Un’ te-ai fi dus să faci asta-n oraş, Dewey Dell?”

Ea ridică pachetul de jos şi se răsuceşte şi dispare printre copaci şi lăstăriş.

„Să nu stai mai mult de câtu-i necesitate”, zice taica. „N-avem timp de irosit.” Ea nu răspunde. După o clipă nici n-o mai auzim. „Trebuia să facem cum au zis alde Armstid şi Gillespie, să fi trimis vorbă-nainte şi să fi avut aia săpată şi pregătită.”

„De ce n-ai făcut-o?” zic. „Puteai să dai telefon.”

„De ce?” zice Jewel. „Care dracu nu poa’ să sape-o gaură-n pământ?”

Vine o maşină pe deal. Începe să sune din claxon şi încetineşte. Aleargă de-a lungul marginii

drumului, cu viteză redusă, roţile din afară în şanţ şi ne depăşeşte şi se duce. Vardaman o urmăreşte până ce dispare din priviri.

„Mai e mult, Darl?” zice el.

„Nu mai e”, zic.

„Trebuia s-o facem”, zice taica. „Doar că niciodat’ n-am vrut să fiu îndatorat la niminea, afar’ de sângele şi carnea ei.”

„Cine dracu nu poa’ săpa o scârbă de gaură-n pământ?” zice Jewel.

„E lipsă de respect să vorbeşti în felu ăsta de mormântu ei”, zice taica. „Voi toţi nu ştiţi ce-i asta. Voi niciodat’ n-aţi iubit-o de-adevărat, niciunu.” Jewel nu răspunde. Stă drept şi cam ţeapăn, cu trupul încordat, să nu atingă cămaşa. Falca lui aprinsă îi iese în afară.

Dewey Dell se-ntoarce. O urmărim cum răsare dintre tufişuri, cărând pachetul şi se caţără în căruţă. Acum poartă hainele ei de duminică, mărgelele, pantofii şi ciorapii.

„Consider că ţi-am zis să laşi hainele astea-acas’”, zice taica.

Ea nu răspunde, nu se uită la noi. Pune pachetul în căruţă şi se urcă şi căruţa porneşte.

„Câte dealuri mai sunt acuma, Darl?” zice Vardaman.

„Numai unu”, zic. „Ăl de vine duce drept în oraş.”

Dealul e din nisip roşu, mărginit pe fiecare parte de colibe de-ale negrilor; proiectate pe cer, firele dese de telefon aleargă-nainte şi ceasul de la tribunal se înalţă printre copaci. Roţile şoşotesc în nisip, de parcă pământul însuşi ne-ar înăbuşi intrarea! Cum dealul începe să urce, noi coborâm.

Urmărim căruţa, roţile şoşotitoare, trecem de

colibele unde, în prag, apar chipuri cu ochi albi. Auzim voci neaşteptate, sonore. Jewel se uită întruna dintr-o parte-n alta; acum capul i se-ndreaptă înainte şi-i văd urechile prinzând o nuanţă mai adâncă de roşu, de furie. Trei negri merg pe lângă drum, înaintea noastră; cu zece picioare în faţa lor, merge un alb. Când trecem de negri, capetele li se-ntorc brusc, cu acea expresie de revoltă şi ofensă. „Dumnezeule Mare”, zice unul; „ce au în căruţa aia?”

Jewel îşi iese din fire. „Pui de căţea”, zice el. În timp ce-o zice, îi sare în piept albului care s-a oprit. E ca şi cum Jewel, pentru moment, a orbit, fiindcă spre alb se năpusteşte.

„Darl!” zice Cash, din căruţă. Îl prind pe Jewel. Albul s-a tras un pas înapoi, cu fălcile încă neîncordate; apoi obrazul i se înţepeneşte, i se împietreşte. Jewel se-nfige-n el, cu muşchii de la fălci albi de-ncleştare.

„Ce-ai zis?” zice el.

„Hei”, zic. „N-a vrut să zică nimic rău, domnule. Jewel”, zic. Când îl ating, se-ntoarce către alb. Îl apuc de braţe, ne luptăm. Jewel nu s-a uitat la mine. Încearcă să-şi elibereze braţul. Când îl văd din nou pe alb, acesta are în mână un cuţit deschis.

„Opreşte-te, domnule”, zic. „L-am apucat, Jewel”, zic.

„Crede că dacă-i o scârbă de orăşan”, zice Jewel, gâfâind şi smuncindu-se. „Pui de căţea”, zice el.

Omul se mişcă din loc. Începe să-mi dea târcoale, pândindu-l pe Jewel, cu cuţitul jos, lângă coapsă. „Nu-i dau voie nimănui să-mi zică aşa”, zice el. Taica s-a dat jos şi Dewey Dell îl ţine pe Jewel şi-l împinge. Îi dau drumul şi mă pun în faţa omului.

„Ia stai”, zic. „N-a vrut să zică nimic rău. E bolnav; s-a ars azi-noapte într-un foc şi nu-i în toate ale lui.”

„Foc, nefoc”, zice omul, „nu-i permit nimănui să-mi zică aşa.”

„A crezut că i-ai zis ceva”, zic.

„Ba nu i-am zis nimic. Pân-acum nu l-am mai văzut niciodată.”

„Doamne-Dumnezeule”, zice taica; „Doamne-Dumnezeule.”

„Ştiu”, zic. „N-a vrut să zică nimic cu asta. O să şi-o retragă.”

„Atunci să şi-o retragă.”

„Lasă cuţitul şi-o s-o facă.”

Omul se uită la mine. Se uită la Jewel. Jewel e liniştit acum.

„Lasă cuţitul”, zic.

Omul închide cuţitul.

„Doamne-Dumnezeule”, zice taica. „Doamne-Dumnezeule.”

„Spune-i că n-ai vrut să zici nimic, Jewel”, zic.

„Am crezut c-a zis ceva”, zice Jewel. „Tocmai fiindcă el îi_____”

„Taci”, zic. „Spune-i că n-ai făcut-o dinadins.”

„N-am făcut-o dinadins”, zice Jewel.

„Mai bine n-ar fi…” zice omul. „Să-mi zică el mie că-s_____”

„Crezi că lui i-e frică să-ţi zică ţie asta?” zic.

Omul se uită la mine. „N-am zis”, zice.

„Nici să nu zici”, zice Jewel.

„Taci din gură”, zic. „Haidem. Mână, taică.”

Căruţa porneşte. Omul, în picioare, ne urmăreşte cu privirea. Jewel nu se uită înapoi. „Jewel trebuia să-i dea câteva bice”, zice Vardaman.

Ne apropiem de culme, unde se-ntinde strada,

unde maşinile se duc încolo şi-ncoace. Catârii trag căruţa în sus şi mai departe, spre culme şi pe stradă. Taica îi opreşte. Strada se-ntinde mai departe, înaintea noastră, unde piaţa se deschide şi monumentul stă de strajă în faţa tribunalului. Urcăm din nou, în timp ce capetele se întorc cu aceeaşi expresie pe care o ştim; afară de Jewel. El nu urcă, chiar când căruţa porneşte din nou. „Urcă-te, Jewel”, zic. „Haidem. Să plecăm de-aci.” Dar el nu urcă. Îşi pune însă piciorul pe butucul roţii din spate, cu o mână prinzându-se de loitră şi cu butucul rotindu-se neted sub talpa lui, îşi saltă celălalt picior şi se aşază pe vine, acolo, privind fix drept înainte, nemişcat, slab, cu spinarea ca de lemn, ca cioplit din lemn subţire, aşa cum e aşezat, pe vine.

Cash

Altă cale nu erea. Ori îl trimitem la Jackson, ori Gillespie ne dă-n judecată, fiindcă-a aflat, cine ştie cum, că Darl a pus focu. Habar n-am cum de-a aflat, da' a aflat. Vardaman l-a văzut, da' s-a jurat să nu spuie la nime altu decât lu Dewey Dell şi că ea i-a zis să nu spuie la nime. Da Gillespie a aflat. Oricum, mai devreme ori mai târziu, tot intra la bănuială. Şi chiar din noaptea aia şi numa după cum s-a purtat Darl.

Aşa că taica a zis, „Consider că nu mai e nimic al'ceva de făcut", şi Jewel a zis „Vrei să-l priponeşti acu?"

„Să-l priponesc?" a zis taica.

„Să-l prinzi şi să-l legi fedeleş", a zis Jewel. „Fie-a dracu' de treabă, ce, ori vrei s-aştepţi pân' ce dă foc şi la scârbele astea de catâri şi la căruţă?"

Da asta n-avea niciun rost. „N-are niciun rost", am zis. „S-aşteptăm, pân'o punem în pământ." Când un om nu mai are mult şi-o să-şi treacă restu vieţii sub lacăt, ar trebui lăsat să se bucure cât mai poate, înainte de a se duce.

„Consider c-ar trebui să fie-acolea", zice taica. „Ştie, El, Dumnezeu, grea-ncercare pe mine. Ca cum ghinionu-ar fi făr' de capăt, odată ce-a-nceput."

Uneori nu-s aşa de sigur care-i ăl de-a căpătat dreptu să spuie când un om e nebun şi când nu-i. Uneori cred că niciunu din noi nu-i nebun de tot şi niciunu zdravăn de tot, pân' ce cântaru nostru nu-i spune aşa ori aşa. E ca şi cum nu contează atâta ce

face omu, cât felu-n care mai toţi ăilalţi judecă atunci când el face ceva.

Jewel e prea pornit în contra lui. Sigur că calu lu Jewel a fost negustorit, ca s-o ducem aşa de-aproape de oraş şi, într-un fel, tocma valoarea calului a-ncercat Darl s-o arză. Da nu o dată m-am gândit înainte să trecem râu' şi după, că ar fi o adevărată binecuvântare de la Dumnezeu dacă El ne-ar zmulge-o din mâini şi-ar pune stăpânire pe ea-ntr-un fel iscusit şi mi s-a părut că atunci când Jewel s-a trudit atâta s-o tragă afar' din râu, el făcea ceva' împotriva lu' Dumnezeu şi când Darl a văzut că parcă-parcă unu din noi trebuie să facă ceva, aproape-mi vine să cred că, într-un fel, el a făcut ce trebuia. Da nu socot că ceva poate ierta pusu focului la grajdu omului şi primejduirea vitelor lui şi nimicirea propietăţii sale. Iată cum socot io că un om e nebun. Şi iată cum el nu mai poate să se uite-n ochii oamenilor. Şi socot că ei n-are altceva de făcut decât ce toată lumea zice că-i drept.

Într-un fel, sigur că-i o ruşine. Lumea pare că se depărtează de la dreapta învăţătură din bătrâni care zice să baţi cuiele ca lumea şi să făţuieşti muchiile bine, totdeauna, ca şi cum pentru propiu' tău folos şi-nlesnire le-ai face. Ca şi cum unii oameni are scânduri faine şi netede, să-nalţe cu ele un tribunal şi alţii n-are decât bârne grosolane, bune numa' să faci din ele o poiată ţapănă pentru pui, decât o hardughie de tribunal şi când amândouă se durează de mântuială ori se construieşte bine, de-i una ori alta, n-o să facă omu să se simtă mai bine, nici mai rău.

Aşa c-am mers în susu străzii, către piaţă, şi el a zis, „Mai bin' să-l ducem pe Cash la primu doctor. Îl

lăsăm acolo şi după aia ne-ntoarcem şi-l luăm.” Asta-i fiindcă io şi cu el ne-am născut foarte aproape unu de altu şi asta cu zece ani înainte ca Jewel şi Dewey Dell şi Vardaman să-nceapă să vie. Mă simt neam cu ei, în bună regulă, da ştiu şi eu. Şi io, ca ăl mai mare, şi de-acuma gândind tocma lucru de l-a făcut el: ştiu şi eu.

Taica se uita la mine, după aia la el şi molfăia.

„Haidem mai departe”, am zis. „Mai întâi să facem asta.”

„Mai mult ca sigur că ea ne vrea pe toţi, acolea”, zice taica.

„Ba mai întâi să-l ducem pe Cash la doctor”, a zis Darl. „Ea o s-aştepte. Tot aşteaptă de nouă zile.”

„Ce ştiţi voi”, zice taica. „Ăl cu care-ai fost dimpreună, de tânăr şi tu ai îmbătrânit lângă ea şi ea a-mbătrânit lângă tine şi-ai văzut cum vine etatea şi erea ăla de l-ai auzit zicând că n-are-a-face şi ştii tu că erea adevăru gol-goluţ, din lumea asta haină şi toată-ntristarea şi-ncercările omului. Ce ştiţi voi.”

„Ne-a mai rămas săpătura de făcut”, am zis.

„Şi Armstid şi Gillespie ţi-au zis să trimiţi vorbă-nainte”, a zis Darl. „N-ai vrea să mergem acum la Peabody, Cash?”

„Haidem mai departe”, am zis. „Mă simt destul de uşurat acuma. Mai bine-i să faci lucrurile la timpu lor.”

„Măcar de-ar fi săpata”, zice taica. „Am uitat şi cazmaua.”

„Da”, a zis Darl. „Mă duc pe la magazinu de fierărie. N-avem încotro, tre’ să cumpărăm una.”

„Da’ coastă parale”, zice taica.

„Îţi pare rău c-o faci pentru ea”, zice Darl.

„Haida să luăm o cazma”, zice Jewel. „Dă-mi

bani.”

Da’ taica nu s-a oprit. „Consider că putem face rost de-o cazma”, a zis el. „Consider că şi p-acilea-i creştini.” Aşa că Darl a şezut liniştit şi-am mers mai departe, cu Jewel ghemuit în chilnă, privind fix în ceafa lu Darl. Semăna cu unu din buldogii ăia, câinii ăia de nu scot niciun lătrat când zmucesc de lanţ şi pândesc pe ăla la care aşteaptă să saie.

El a stat în felu ăsta tot timpu cât ne-am aflat în faţa casei lu madam Bundren, auzind muzica şi uitându-se fix în ceafa lu Darl, cu ochii ăia ai lui, albi şi cruzi.

În casă cânta muzica. Erea un patifon dintr-alea. Erea natural, de ziceai că-i orhestră.

„Vrei să mergem la Peabody?” a zis Darl. „Or să ne-aştepte-aici şi-or să-i spună lu taica şi io te duc cu căruţa la Peabody şi mă-ntorc să-i iau.”

„Nu”, am zis. Erea mai bine s-o aşezăm pe ea-n pământ, acu, că tot eream aşa de-aproape, aşteptând doar pân’ ce taica împrumuta cazmaua. El mânase de-a lungu străzii, pân’ ce-am auzit muzica.

„Or fi având f’una, p-acilea”, a zis el. A oprit fix la alde madam Bundren. Parc-ar fi ştiut. Uneori mă gândesc la asta, dacă un om harnic poa’ să vază munca de la aceeaşi mare depărtare pe cât un om leneş poa’ să vază lenea. Aşa că el a oprit acolo, ca şi cum ştia, dinaintea acelei căsuţe noi, de unde venea muzica. Noi aşteptam acolo şi auzeam. Cred că m-aş fi putut tocmi cu Suratt să-l lase p-al lui la cinci dolari. Odihnitor lucru, muzica. „Or fi având ei f’una, p-acilea”, zice taica.

„Vrei să se ducă Jewel”, zice Darl, „ori mai bine io?”

„Consider că mai bine io”, zice taica. S-a dat jos şi-a luat-o-n sus, pe potecă şi pe lângă casă, către fund. Muzica s-a oprit şi după aia s-a pornit din nou. „O să facă rost”, a zis Darl.

„Aşa”, am zis. Ca şi cum el ştia, ca şi cum putea să vază prin pereţi şi prin următoarele zece minute.

Numai c-a fost mai mult de zece minute. Muzica s-a oprit şi n-a mai început, multă vreme, acolo-n fund, unde ea şi cu taica discuta. Noi aşteptam în căruţă.

„Lasă-mă să te duc înapoi, la Peabody”, a zis Darl.

„Nu”, am zis. „S-o punem în pământ.”

„Asta dacă s-o mai întoarce v’odat”, a zis Jewel.

A-nceput să-njure. A-nceput să se dea jos din căruţă.

„Mă duc”, a zis el.

Atunci l-am văzut pe taica că se-ntoarce. Avea două cazmale, cum venea pân juru casii. Le-a pus în căruţă şi s-a urcat şi-am urcat şi-am plecat. Muzica n-a mai început. Taica se tot uita-napoi, către casă. Parcă a şi ridicat un pic mâna şi-am văzut storu de la fereastră tras un pic, şi-n fereastră obrazu ei.

Da-ăl mai curios lucru erea Dewey Dell. Am fost uimit. Înţeleg oricând cum de putea lumea să zică de el că-i ciudat, da tocma ăsta erea motivul pentru care nu se simţea atins. Ca şi cum şi el erea în afara chestiei astea, întocmai ca şi tine, şi înnebunea, cum ţi-ar veni, într-o oareşcare măsură aproape să înnebuneşti la o băltoacă de te-a împroşcat când ai călcat în ea. Şi-apoi, într-o oareşcare măsură, am fost de părere că el şi cu Dewey Dell ştia într-o oareşcare măsură lucrurile, în de ei. Dac-ar fi fost să zic că e unu din noi pe care-l place ea mai mult decât pe altu, aş fi zis că Darl e ăla.

Da când am termenat de umplut şi de-acoperit şi-am deschis poarta şi-am cotit în străduţa unde ne-aştepta tipii ăia, când ei a apărut şi-a venit la el şi el s-a tras înapoi, Dewey Dell a fost aia de s-a năpustit la el, înainte chiar ca Jewel s-ajungă. Şi-atunci am crezut că ştiam cum de-a aflat Gillespie despre modu cum i-a luat grajdu foc.

Ea, până să fie, n-a scos o vorbă, nici măcar nu s-a uitat la el, da când tipii ăia i-a zis lui ce voia şi că ei a venit să-l ia şi el s-a zvârlit înapoi, atunci ea a sărit pe el ca o pisică sălbatică, încât unu din tipi a trebuit să-i dea lui drumu şi s-o ţină pe ea şi ea-şi înfipsese ghearele şi-l zgâria ca o pisică sălbatică, în timp ce ălălalt şi taica şi Jewel îl trântise pe Darl la pământ şi-l ţinea răstignit şi el se uita-n sus, la mine.

„Credeam c-o să-mi spui", a zis el. „Niciodat' n-am crezut că n-o să-mi spui."

„Darl", am zis. Da' el se lupta din nou cu el şi cu Jewel şi cu tipu şi ălălalt o ţinea pe Dewey Dell şi Vardaman, dă-i şi urlă şi Jewel zicea-ntruna „Ucide-l. Ucide puiu de căţea."

A fost cumplit, asta-i. Cumplit. Omu nu poa' să fugă de-o treabă murdară. Nu poate. Am încercat să vorbesc cu el, da el a zis numa, „Credeam c-o să-mi spui. Nu pentru că io", a zis el şi după-aia a-nceput să râdă. Ălălalt tip l-a-mpins pe Jewel de deasupra lui şi el şedea acolo, la pământ, şi râdea.

Am încercat să-i vorbesc. De-aş fi putut, măcar întâmplător, să mă mişc, chiar aşa, aşezat. Da am încercat să-i vorbesc şi el s-a oprit din râs şi s-a uitat în sus, la mine.

„Vrei să mă duc?" a zis el.

„Are să fie mai bine pentru tine", am zis. „Acolo-i

linişte, cu nime de să te sâcâie şi altele. Mai bine pentru tine, Darl”, am zis.

„Mai bine”, a zis el. A-nceput să râdă iar. „Mai bine”, a zis el. De-abia mai putea s-o zică de râs. Şedea pe pământ şi noi ne uitam la el şi el râdea şi râdea. Erea cumplit. Cumplit, asta-i. Blestemat să fiu, de puteam să văd ceva de râs. Că doar nimica nu îndreptăţea distrugerea dinainte pusă la cale a ceea ce un om a durat cu propia lui sudoare şi-n care-a pus la păstrare rodu sudorii sale.

Da nu-s atât de sigur că un om are dreptu să zică ce-i nebun şi ce nu. E ca şi cum în fiecare om ar fi un ins care-a trecut dincolo de zdrăvenie ori de nebunie şi care urmăreşte faptele fireşti şi nefireşti ale acelui om cu aceeaşi groază şi cu aceeaşi uimire.

Peabody

Am zis, „Socot că un om, la ananghie, poate să se lase cârpocit de Bill Varner, ca un catâr împuţit, dar afurisit să fiu, dacă omu de-l lasă pe Anse Bundren să-l trateze cu ciment brut n-are de rezervă mai multe picioare decât am eu.”

„Ei a vrut numai să-mi vie mie mai uşor”, a zis el.

„Vrut, draci copţi”, am zis. „Ce dracu i-a trăsnit lui Armstid prin cap, de i-a lăsat să te urce-n căruţă din nou?”

„Apăi că se-ndreptase binişor”, a zis el. „Şi n-aveam timp de aşteptat.” M-am uitat numai la el. „Şi-apoi n-am mai avut bătaie de cap”, a zis el.

„Ia nu mai minţi, acolo, nu mai încerca să-mi spui mie c-ai mers şase zile, într-o căruţă fără arcuri, cu un picior rupt şi n-ai avut bătaie de cap.”

„Păi, n-am avut multă”, a zis el.

„Vrei să spui că nu i-a dat multă bătaie de cap lui Anse”, am zis. „Nu mai multă decât i-a dat să-l doboare pe diavolul ăla amărât, în mijlocul străzii şi să-l bage-n fiare ca p-un criminal împuţit. Ia să nu-mi spui mie. Şi să nu-mi spui mie c-ai pierdut şai’j’de petece de piele când ţi-au scos’ betonul şi nu te-a supărat deloc. Şi să nu-mi spui mie că n-o să te supere deloc când o să trebuiască să şchioapeţi cu-un picior mai scurt, toată viaţa, ca să-ţi ţii echilibrul – asta dac-o să mai poţi umbla. Beton”, am zis. „Dumnezeule Mare, de ce nu te-a dus Anse la cea mai apropiată fabrică de cherestea, să-ţi bage piciorul sub fierăstrău? Că sigur îl vindeca. Dup-aia

voi toţi aţi fi putut să-l băgaţi pe el cu capul sub fierăstrău şi să vindecaţi o întreagă familie… Că tot veni vorba, unde-i Anse? Ce-nvârte-acu?”

„Duce-ndărăt cazmalele alea de le-a-mprumutat”, a zis el.

„În regulă”, am zis. „Păi, sigur, cum să-şi îngroape el nevasta dacă nu-mprumută cazmaua respectivă. Afar’ de cazul când ar fi putut să-mprumute şi-o gaură-n pământ. Rău, foarte rău că nu l-aţi vârât pe el acolo… Te doare?”

Lăsaţi, ce să mai tot vorbim”, a zis el, şi năduşeala cu boaba cât bilele de marmură i se prelingea în jos, pe obraz şi obrazul cam de culoarea sugativei.

„În regulă, nu”, am zis. „Cam pe vara ce vine o să poţi umbla fain, şontâc-şontâc, pe piciorul ăsta. Atunci n-o să te mai supere – ca să nu mai vorbim… Dacă-i ceva să-l poţi numi noroc, poţi spune că, din fericire, ăsta-i tot picioru-ăla de l-ai rupt mai ’nainte”, am zis.

„To’ma-aşa zice şi taica”, a zis el.

MacGowan

S-a-ntâmplat că eram după ghişeul pentru reţete şi turnam nişte siropuri de şocolată, când Jody vine-ndărăt şi zice, „Fii atent, Skeet, e o femeie, în faţă, vrea s-o vadă doctorul şi când am zis Ce doctor vrei să te vadă, ea a zis că vrea s-o vadă doctorul care lucrează aici şi când am zis Da nu-i niciun doctor de lucrează aci, ea a rămas acolo numai, privind îndărăt, încoace.”

„Ce fel de femeie-i?” zic. „Spune-i să urce la biroul lui Alford.”

„Femeie de la ţară”, zice el.

„Trimite-o la comitat”, zic. „Spune-i că toţi doctorii s-au dus la Memphis, la o Convenţie a Bărbierilor.”

„E-n regulă”, zice şi se-ndepărtează. „Arată destul de bine pentru o fată de la ţară”, zice el.

„Aşteaptă”, zic. El a aşteptat şi eu m-am dus de m-am uitat printr-o crăpătură. Dar n-aş fi putut spune nimic, afară de faptul că avea picioare faine, cum se vedeau în lumină. „Zici că-i tânără?” zic.

„Pare o mămică destul de picantă pentru o fată de la ţară”, zice.

„Ia asta”, zic, şi-i dau şocolata. Mi-am scos şorţul şi m-am dus în faţă, acolo. Arăta destul de bine. Una din alea cu ochi de cărbune care arată de parcă acu-acu bagă cuţitu-n tine de te mai ţii de ea. Arăta destul de bine. Nu mai era nimeni în prăvălie; era ora mesei.

„Cu ce-ţi pot fi de folos?” zic.

„Sunteţi doctor?” zice.

„Sigur”, zic. M-a lăsat din priviri şi a-nceput să se uite prin jur.

„Putem să mergem acolo-n spate?” zice.

Era numai douăşpe şi-un sfert, dar m-am dus şi i-am spus lui Jody să cam ţină tira şi să fluiere şase dacă bătrânul îşi face apariţia, fiindcă niciodată nu se-ntoarce înainte de unu.

„Mai bine te-ai lăsa păgubaş”, zice Jody. „O să te dea-n şuturi afară, cât ai clipi.”

„Nu se-ntoarce niciodată până-n unu”, zic. „Îl vezi când intră la poştă. Acu bleojdeşte-ţi ochii bine şi pune-mă-n temă cu-un fluierat.”

„Ce-ai de gând?” zice.

„Tu să stai cu ochii pe stradă. Îţi povestesc eu mai târziu.”

„Ce zici, mă laşi piua-a doua?” zice el.

„Da ce dracu crezi tu că-i asta?” zic; „herghelie? Ţine tira. Eu intru-n conferinţă.”

Aşa că mă duc spre fund. M-am oprit la geam şi mi-am netezit părul, apoi m-am dus după ghişeul de reţete, unde aştepta ea. Se uită la cabinetul medical, apoi la mine.

„S-auzim, doamnă”, zic; „ce vă supără?”

„Necazuri femeieşti, asta-i”, zice ea, pândindu-mă. „Am bani”, zice ea.

„Aha”, zic. „Aveţi necazuri femeieşti sau doriţi necazuri femeieşti? Dacă aşa stă situaţia, ai nimerit la doctorul care-ţi trebuie.” Eh, oamenii ăştia de la ţară. Juma’ din timp nu ştiu ce vor şi restul timpului nu-s în stare să ţi-o spună. Pendula zice douăşpe şi douăzeci.

„Nu”, zice ea.

„Nu, ce anume?” zic.

„’Nu mi-a venit”, zice ea. „Asta-i”. S-a uitat la

mine. „Am bani”, zice ea.

Aşa c-am priceput despre ce vorbea.

„Oh”, zic. „Ai în burtă ceva ce n-ai fi vrut să ai.” Se uita la mine. „Ai fi vrut să ai ceva mai mult, ori ceva mai puţin, ai?”

„Am bani”, zice ea. „El a zis că poci să găsesc ceva pentru asta la farmacie.”

„Cine-a zis asta?”, zic.

„El”, zice ea, privindu-mă.

„Nu vrei să spui niciun nume”, zic. „Ăl de ţi-a sădit ghinda-n burtă? El e ăl de ţi-a spus?” Ea nu zice nimic. „Nu eşti măritată, este?” zic. Nu văzusem niciun fel de verighetă. Dar, probabil, ei n-au auzit încă acolo, la ţară, că se folosesc verighete.

„Am bani”, zice. Mi i-a arătat, legaţi bine în batistă: un ban de zece.

„Să n-am parte de n-ai”, zic. „El ţi i-a dat?”

„Da”, zice.

„Care?” zic. Se uită la mine. „Care din ei ţi i-a dat?”

„Da nu-i decât unu”, zice. Se uită la mine.

„Hai, dă-i drumul”, zic. Nu zice nimic. Nasulia cu pivniţa e că n-are decât o ieşire şi asta dă în spate, pe scările interioare. Pendula zice unu fără douăşcinci. „O fată drăguţă ca tine”, zic.

Se uită la mine. Începe să lege banii la loc, în batistă. „Scuză-mă o clipă”, zic. Ocolesc pe lângă ghişeul de reţete. „Ai auzit de tipu de şi-a fracturat urechea?” zic. „După chestia asta nu mai putea să audă nici măcar un râgâit.”

„Mai bine scoate-o de-acolo, din dos, până nu vine bătrânu”, zice Jody.

„Dacă rămâi în faţă, acolo unde te plăteşte el să stai, nu pune laba decât pe mine”, zic.

El se duce, încet. „Ce-ai de gând cu ea, Skeet?”, zice el.

„Nu-ţi pot povesti”, zic. „N-ar fi etic. Hai, cărel, acolo-n faţă şi stai de santinelă.”

„Spune, Skeet”, zice el.

„Ia-ţi postu-n primire”, zic. „Nu-i nimic altceva de ajustat decât o reţetă.”

„Poate că n-o să facă şucăr că-i muierea aia acolo-n dos, da dacă te prinde că te maimuţăreşti pe la ghişeul de reţete, o să-ţi împuşte-un şut în fund, drept în jos, pe scările beciului.”

„Fundu meu a-ncasat şuturi de la jigodii mai babane ca el”, zic. „Stânga-mprejur şi vigilenţă, să nu vină, hai.”

Aşa că mă întorc în dos. Pendula cântă unu fără cinşpe. Ea-şi leagă banii în batistă. „Nu eşti doctoru”, zice ea.

„Ba bine că nu”, zic. Mă pândeşte. „Oare fiindcă arăt atât de tânăr, ori sunt prea chipeş?” zic. „Eram obişnuiţi aici s-avem o gaşcă de doctori bătrâni, cu băşica-n pioneze”, zic. „Jefferson era pentru ei un fel de Azil al Doctorilor Bătrâni. Numai că biznăsu-a-nceput să nu mai ţină şi oamenii stăteau aşa de bine, până ce, într-o zi, au aflat că femeile n-or să se mai îmbolnăvească niciodată. Aşa că le-au dat papucii boşorogilor şi ne-au invitat pe noi, ăşti de arătăm mai bine, pe care femeile să-i placă şi-atunci femeile au început iar să se-mbolnăvească şi afacerea a-nmugurit din nou. Acu asta fac oamenii în toată ţara. Ce, n-ai auzit de asta? Poate fiindcă n-ai avut nevoie niciodată de doctor.”

„Am nevoie-acu de unu”, zice ea.

„Şi l-ai nimerit tocmai pe ăl de-ţi trebuie”, zic. „Ţi-am mai spus-o.”

„Ai v-un leac pentru asta?” zice ea. „Am bani”.

„Ştii”, zic, „desigur, că un doctor trebuie să-nveţe tot felul de lucruri, în timp ce învaţă să întindă calomelul; nu poate să nu-nveţe. Dar nu ştiu despre necazul tău.”

„El mi-a zis că poa’ să găsesc ceva. Mi-a zis că poa’ să găsesc la farmacie.”

„Nu ţi-a spus numele leacului?” zic. „Mai bine du-te-napoi şi-ntreabă-l.”

M-a lăsat din priviri, şi-şi cam răsucea batista în mâini. „Tre’ să fac ceva”, zice ea.

„Cât de tare doreşti să faci ceva?” zic. Se uită la mine. „Desigur, un doctor învaţă tot felul de lucruri, de lumea nici nu gândeşte că el le ştie. Dar nu-l ţine nimeni să spună tot ce ştie. E-mpotriva legii.”

Acolo-n faţă Jody zice, „Skeet”.

„Scuză-mă o clipă”, zic. M-am dus în faţă. „L-ai văzut?”, zic.

„N-ai terminat încă?” zice el. „Poate că mai bine-ar fi să vii tu aici, să ţii tira şi să mă laşi pe mine s-o consult.”

„Mai bine-ar fi să mă slăbeşti”, zic. Vin în dos. Ea se uită la mine. „Desigur, îţi dai seama că m-ar putea băga la răcoare pentru că fac ce vrei tu”, zic. „O să-mi pierd licenţa şi-atunci o să fiu nevoit să mă duc la lucru. Îţi dai seama?”

„N-am decât zece dolari”, zice ea. „Poa’ s-aduc restu’ luna ailaltă, poate.”

„Pfuuh”, zic, „zece dolari? Vezi, nu pot să fixez un preţ pe ştiinţa şi pe priceperea mea. Şi, bine-nţeles, nu pentru-un amărât de dolăraş.”

Se uită la mine. Nici măcar nu clipeşte. „Atunci ce vrei?”

Pendula a zis unu fără patru. Aşa că m-am hotărât

s-o dau mai bine afară. „Ghiceşte de trei ori şi-atunci o să-ţi arăt”, zic.

Ei nici măcar nu-i clipesc ochii. „Tre’ să fac ceva”, zice ea. Se uită în spate şi împrejur, apoi se uită spre-n faţă. „Dă-mi întâi doctoria”, zice.

„Vrei să spui că eşti gata să chiar acu?” zic. „Aici?”

„Dă-mi întâi doctoria”, zice ea.

Aşa că am luat un pahar gradat şi m-am întors oarecum cu spatele la ea şi-am luat o sticlă care arăta cinstit, fiindcă omul, de-ar ţine otrava aşezată la îndemână, într-o sticlă fără etichetă, ar trebui să fie în puşcărie. Mirosea a terebentină. Am turnat puţin în pahar şi i l-am dat. Ea l-a mirosit, privindu-mă prin pahar.

„Miroase a terbentină”, zice ea.

„Sigur”, zic. „Ăsta-i începutul tratamentului. Vino-ncoa, diseară, la zece şi-o să-ţi dau şi restul şi-o să-ţi fac operaţia.”

„Opiraţie?” zice ea.

„N-o să te doară. Ţi s-a mai făcut înainte. Ai auzit vreodată de părul câinelui?”

Se uită la mine. „O să aivă efect?”, zice ea.

„Sigur că da. Dacă vii înapoi şi-l iei.”

Aşa că a băut ce-a fost acolo, fără să clipească din ochi şi a ieşit. M-am dus în faţă.

„Ai căpătat?” zice Jody.

„Ce să capăt?” zic.

„Hai, lasă”, zice. „N-am de gând să-ncerc să-ţi bat măsura.”

„Oho, pe ea”, zic. „Voia numai neşte doftorie. Are o formă acută de dizenterie şi s-a ruşinat s-o spună de faţă cu un străin.”

În orice caz, era noaptea mea, aşa că am ajutat-o

pe bătrâna jigodie să controleze şi i-am pus pălăria pe cap şi l-am scos din prăvălie, pe la opt şi treizeci. L-am însoţit până la colţ şi l-am pândit, până ce-a trecut pe sub două felinare şi l-am pierdut din ochi. Apoi m-am întors la prăvălie şi-am aşteptat până la nouă treizeci şi-am stins luminile din faţă şi-am încuiat uşa şi-am lăsat numai o lumină să ardă în dos şi m-am dus în dos şi am pus nişte pudră de talc în nişte caşete şi, într-o oarecare măsură, am făcut ordine în beci şi-apoi am fost gata.

Ea a intrat fix la zece, înainte ca pendula să fi terminat de bătut. Am lăsat-o înăuntru şi ea a intrat, umblând repede. M-am uitat afară, prin uşă, dar nu era nimeni, afară de un băiat în salopetă, care şedea pe bordură. „Vrei ceva?” zic. Dar el n-a zis nimica, se uita numai la mine. Am încuiat uşa şi-am stins lumina şi m-am dus în dos. Ea aştepta. Acum nu mă privea.

„Un’i-i?” a zis ea.

I-am pus cutia cu caşete. Ţinea cutia-n mână, uitându-se la caşete.

„S’teţi sigur c-o să aivă efect?” zice ea.

„Sigur”, zic. „Dacă faci şi restul tratamentului.”

„Şi un’e-l fac?” zice ea.

„Jos, în beci”, zic.

Vardaman

Acuma-i mai larg şi mai luminat, da prăvăliile-s întunecate, fin’că s-a dus toţi acasă. Prăvăliile-s întunecate, da luminile trec peste ferestre când trecem. Luminile-s în copacii din juru tribunalului. Cocoţate în copaci, da tribunalu-i în întuneric. Ceasu din turn se vede din toate părţile, fiindcă nu-i întunecat. Nici luna nu-i întunecată. Nu foarte întunecată. *Darl el s-a dus la Jackson este fratele meu Darl este fratele meu* Numai că era peste cel drum, strălucind pe şine.

„S-o luăm pe cel drum, Dewey Dell”, zic.

„La ce bun?” zice Dewey Dell. Linia mergea strălucind în juru ferestrei, el, roşu pe şină. „Da ea a zis că n-o să-l vândă băieţilor de la oraş. „Da o să fie el Crăciunu”, zice Dewey Dell. „Tre’ s-aştepţi pân-atunci, când îl aduce el înapoi.”

Darl s-a dus la Jackson. Multă lume nu se duce la Jackson. Darl este fratele meu. Fratele meu merge la Jackson

În timp ce ne umblăm, luminile dau ocol, cocoţate-n copaci. Pe amândouă părţile-i la fel. Dau ocol tribunalului şi-atunci nu le mai poţi vedea. Da le poţi vedea dincolo, în ferestrele negre. S-a dus toţi acasă-n pat, afar’ de mine şi de Dewey Dell.

S-a dus cu trenul la Jackson. Fratele meu

O lumină e aprinsă într-o prăvălie, în spate, departe, în vitrină sunt două pahare mari cu sifon, roşu şi verde. Doi oameni n-ar fi în stare să le bea. Nici doi catâri. Nici două vaci. *Darl*

Un om iese în uşă. Se uită la Dewey Dell. „Aşteaptă-afară, aici”, zice Dewey Dell.

„Io de ce să nu intru?” zic. Vreau şi io să intru.” „Aşteaptă-afar’, aici.”

„Bine”, zic.

Dewey Dell intră.

Darl este fratele meu. Darl a înnebunit

Umbletu e mai greu ca statu pe pământ. El e în uşa deschisă. Se uită la mine. „Vrei ceva?”, zice. Are capu lucios. Capu lu’ Jewel este uneori lucios. Capu lu’ Cash nu este lucios. *Darl s-a dus la Jackson fratele meu Darl* Pe stradă el a mâncat o banană. *N-ai vrea mai degrabă banane? a zis Dewey Dell. Aşteaptă pân’ la Crăciun. Atunci o să fie acolo. Atunci o să poţi să-l vezi. Aşa că noi o să avem neşte banane. A să avem un sac plin, io şi Dewey Dell.* El încuie uşa. Dewey Dell este înăuntru. Apoi lumina pâlpâie şi se stinge.

El s-a dus la Jackson. El a-nnebunit şi s-a dus la Jackson. O mulţime de oameni nu înnebunesc. Taica şi Cash şi Dewey Dell şi io nu înnebunim. Noi n-am înnebunit niciodată. Şi nici n-am fost la Jackson. Darl

Aud îndelung vaca, bocănind ei pe stradă. Apoi ea intră în piaţă. Străbate piaţa, cu capul în jos bocănind . Muge. Înainte de muget nu era nimic şi nimeni în piaţă, da nu era goală. Acum, după ce-a mugit, piaţa-i pustie. Ea se tot duce, bocănind_____.

Şi muge. *Fratele meu este Darl. S-a dus la Jackson cu trenu. Ca să-nnebunească el nu s-a dus cu trenu. El a-nnebunit în căruţa noastră. Darl* Ea-i de mult înăuntru, acolo. Şi nu mai e nici vaca. De mult. Ea-i acolo, înăuntru, mai de mult decât a fost vaca. Da

nu atât de mult ca să simţi urâtu. *Darl este fratele meu. Fratele meu Darl*

Dewey Dell iese. Se uită la mine.

„Hai acum să ocolim pe-aici”, zic.

Se uită la mine. „Cred că n-o să fie bun de nimica”, zice ea. „Puiu-ăsta de căţea.”

„Ce n-o să fie bun de nimica, Dewey Dell?”

„Ştiu io ce n-o să”, zice ea. Nu se uită la mine. „Las’ că ştiu io.”

„Hai s-o luăm pe-aici”, zic.

„Tre’ să ne-ntoarcem la otel. E târziu. Tre’ să ne strecurăm înăuntru.”

„Da nu putem să trecem să vedem?”

„N-ai vrea mai bine banane? N-ai vrea mai bine?” „Bine”. Fratele meu el a înnebunit şi s-a dus şi la Jackson. Jackson e mult mai departe decât să fii nebun

„N-o să fie bun de nimica”, zice Dewey Dell. „Las’ că ştiu io că n-o să.”

„Ce n-o să fie bun?” zic. *A trebuit să ia trenu ca să meargă la Jackson, N-am fost niciodată cu trenu. Darl însă a fost cu trenu. Darl. Darl este fratele meu. Darl. Darl*

Darl

Darl s-a dus la Jackson. L-au urcat în tren, râzând, prin vagonul lung, râzând, capetele se întorceau asemenea capetelor de bufniţă pe când el trecea. „Ce-ai de râzi?” am zis.

„Da da da da da.”

Doi oameni l-au urcat în tren. Ei purtau haine desperecheate, se umflau la spate buzunarele de pe şoldul drept. Cefele lor erau bărbierite până la tăietura dreaptă a părului, ca şi cum bărbierii recenţi şi simultani ar fi avut o sfoară de trasat ca a lui Cash. „Râzi cumva de pistoale?” am zis. „De ce râzi?” am zis. „Asta-i fiincă urăşti sunetul râsului?”

Au apropiat două scaune, ca Darl să poată să stea la fereastră, să râdă. Unul dintre ei s-a aşezat lângă el, celălalt s-a aşezat pe locul din faţa lui, călătorind cu spatele înainte. Unul dintre ei trebuia să călătorească cu spatele înainte, fiindcă banii statului aveau câte o faţă pe fiecare parte din spate şi o parte din spate pentru fiecare faţă şi ei călătoresc cu banii statului, ceea ce-i incest. Nichelul are o femeie pe-o parte şi un bizon pe partea cealaltă; două feţe şi niciun spate. Nu ştiu ce-nseamnă asta. Darl avea un ochean mic, din război, din Franţa. În ochean era o femeie şi un porc cu două spinări şi nicio faţă. Ştiu ce-nseamnă asta. „D-asta râzi tu, Darl?”

„Da da da da da da.”

Căruţa stă în piaţă, legată, catârii nemişcaţi, hăţurile înfăşurate pe după rezemătoarea

leagănului, spatele căruţei spre tribunal. Nu se deosebeşte de o sută de alte căruţe de-acolo; Jewel, în picioare, lângă ea, se uită pe stradă ca orice alt om din oraş în ziua asta, totuşi ceva e altfel, deosebit. Pluteşte peste asta acel aer numai al plecării apropiate şi definitive pe care-l au trenurile, probabil datorită faptului că Dewey Dell şi Vardaman, pe leagăn, şi Cash, pe-o saltea de paie, pe fundul căruţei, mănâncă banane dintr-un sac de hârtie. „D-asta râzi tu, Darl?”

Darl este fratele nostru, fratele nostru Darl. Fratele nostru Darl, într-o cuşcă, la Jackson, unde, cu mâinile murdare lăsate uşor în intervalele de linişte, privind afară, spumegă.

„Da da da da da da da da.”

Dewey Dell

Când a văzut banii, am zis, „Nu-i banii mei, nu-mi aparţine.”

„Atunci ai cui e?”

„E banii lu’ Cora Tull. E-ai lu’ doamna Tull. Din vânzarea cozonacilor.”

„Zece dolari pă doi cozonaci?”

„Să nu te-atingi de mine. Nu-i ai mei.”

„N-ai avut niciodat’ v’un cozonac dintr-ăia. Minciună. În pachetu-ăla ai avut ţoalili de duminică.”

„Să nu te-atingi de ei! Dacă mi-i iei, eşti un hoţ.”

„Fica mea mă face de hoţ. Propia mea fică”.

„Taică. Taică.”

„I-am dat hrană şi-adăpost. Îi dau dragoste şi-ngrijire şi uite că propia mea fică, fica soţiei mele de-a decedat îmi strigă că-s hoţ, taman la mormântul maicii sale.”

„Da-ţi spun doar că nu-i ai mei. De erea, Dumnezeu ştie că puteai să-i iei.”

„De un’e-ai făcu rost de zece dolari?”

„Taică. Taică.”

„Nu vrei să-mi spui. Ai făcut rost de ei, într-un fel aşa de ruşinos, că n-ai coraju să spui.”

„Da-ţi spui doar că nu-i ai mei. Ce, nu poţi să pricepi că nu-i ai mei?”

„Ca cum nu i-aş mai da-napoi. Da că-l face de hoţ pe tata ei propiu.”

„Doar ţi-am spus că nu pot. Îţi spui că nu e banii mei. Altfel, Dumnezeu ştie că puteai să-i iei.”

„Noo-i mai iau. Propia mea fică bună, de mi-a mâncat mâncarea şap’şpe ani la rând, mă refuză să-mi împrumute zece dolari.”

„Da nu-i ai mei. Nu pot.”

„Atunci ai cui e?”

„Mi i-a dat cineva. Să cumpăr ceva.”

„Ce să cumperi?”

„Taică. Taică.”

„Că doară-i împrumut numa, no-i iau. Ştie El, Dumnezeu, că nu-mi place ca copiii mei, sângele meu, să-mi facă f’o acuzaţie. Da io le dau ce-i al meu, din toată inima. Cu bucurie şi din toată inima le dau. Şi-acu ei mă refuză. Addie. Mare noroc pă tine c-ai murit, Addie.”

„Taică. Taică.”

„Ştie El, Dumnezeu, c-aşa-i.”

A luat banii şi s-a dus.

Cash

Aşa că, atunci când ne-am oprit acolo, să împrumutăm lopeţile, am auzit patifonu cum cântă-n casă şi când ne-am făcut treaba cu lopeţile, taica zice, „Consider că mai bine să le duc ’napoi.”

Aşa că ne-am întors la casa aia. „Mai bin’ l-am duce pe Cash la alde Peabody”, a zis Jewel.

„N-o să ne ia nici o minută”, a zis taica. S-a dat jos din căruţă. Acuma muzica nu mai cânta.

„Dă-le lu’ Vardaman să le ducă”, a zis Jewel. „Le duce de două ori mai iute ca tine. Ori, ce mai; le duc io_____”.

„Consider s’ le duc mai bine io”, zice taica. „De vreme ce io le-am împrumutat.”

Aşa c-am stat în căruţă, da-acu muzica nu cânta. Socot că-i mai bună treaba că noi n-am avut niciunu. Socot că n-aş mai fi termenat nicio treabă, tot ascultându-l. Nu ştiu dacă nu cumva ăl mai fain lucru de-l poate avea omu e-un pic de muzică. Aşa se pare, c-atunci când el intră-n casă, ostenit, pentru noapte, nimica nu-i de să-l poată odihni ca un pic de muzică de-i cântă şi el se odihneşte. Le-am văzut io pe alea de se închid ca o tabacheră, cu un mâner şi cu tot, aşa că omu poa’ s-o ducă unde vrea.

„Ce crezi că face?” zice Jewel. „Pân-acu căram lopeţile alea de zece ori încolo şi-ncoace.”

„Lasă-l la pas”, zic. „Adu-ţi aminte că nu mai e sprinten ca tine.”

„Atuncea de ce nu m-a lăsat pe mine să le duc ’napoi? Tre’ să-ţi arinjăm picioru, să putem pleca

mâine-acas’.”

„Avem timp berechet”, am zis. „Oare cât o costa maşinili alea-n rate?”

„Rate, cu ce?” a zis Jewel. „Cât ai ca s-o cumperi?”

„Nu poa’ să ştii niciodat’”, am zis. „Cred c-aş fi putut s-o cumpăr p-aia de la Suratt cu cinci dolari.”

Şi aşa că taica a venit înapoi şi ne-am dus la alde Peabody. În timpu cât eream noi acolea, taica a zis că se duce la frizerie să se radă. Şi-a zis că-n noaptea aia are el o treabă de arinjat şi parcă se uita cam în părţi când a zis asta, cu păru lui pieptănat ud şi bine potrivit şi amirosind dulceag a parfum, da am zis, lasă-l în pace; n-aş avea nimic contra s-ascult ceva mai multă muzică din aia, io, cu urechile mele.

Şi aşa că-n dimineaţa ailaltă iar s-a fost dus; după aia s-a-ntors şi ne-a zis, înhămaţi şi fiţi gata să plecăm şi că el o să ne-ntâlnească şi când ei s-a dus, el a zis „Nu consider că prea mai ai bani.”

„Peabody mi-a dat tocma egzact cât să plătesc oţelu’”, am zis. „N-aveam lipsă de nimic al’ceva, nu-i aşa?”

„No”, a zis taica; „no. Noi n-avem lipsă de nimica.” A rămas acolo, fără să se uite la mine.

„Dacă-i ceva de ne trebui’ urgent, socot că ne-mprumută Peabody”, am zis.

„No”, a zis el; „no-i nimic al’ceva. Să m-aşteptaţi cu toţii, la colţ.”

Aşa că Jewel a prins catârii şi-a venit să mă ia şi-a aşternut pentru mine o saltea de paie în căruţă şi-am tăiat piaţa către colţu unde-a zis taica şi noi şedeam acolo-n căruţă şi aşteptam, Dewey Dell şi Vardaman mânca banane, când îi vedem pe stradă, că vin către noi. Taica venea cu aeru-ăla al lui,

oareşcum ţanţoş şi ticăloşit în acelaşi timp, ca pe vremea când făcea ceva care ştia el bine că n-o să-i placă maichii şi ducea un mâner în mână şi Jewel zice „Cine-i?”

Atunci vedem că nu mâneru-l făcea s-arate altfel: era faţa lui şi Jewel zice, „Şi-a pus dinţii.”

Asta erea. Îl făcea s-arate cu un picior mai înalt, din cum îşi ţinea capu sus şi ticăloşit şi mândru totodată şi-apoi o vedem îndărătu lui, ducând ălălalt mâner – un fel de femeie cu înfăţişare de raţă, gătită nevoie mare, cu nişte ochi dintr-ăia, grei şi spălăciţi ca bilele de sticlă, ca şi cum ar porunci bărbatului de se nemerea dinaintea ei să nu care cumva să scoaţă o vorbă. Şi-acolo am şezut şi ne-am uitat la ei şi Dewey Dell şi Vardaman cu gura căscată şi-n mâini cu bananele-ncepute şi ea numa ce răsare de după taica şi se uită la noi, adicătelea să-ndrăznească el v’un bărbat. Şi-atuncea văd că cutia de-o ducea ea erea unu din patifoanele alea mici. Erea, n-am ce zice, închis fain-frumos, ca un tablou, şi-aşa că, de fiecare dată când o să vie, comandată pân poştă, o placă nouă, şi noi în casă, iarna, o s-o ascultăm, o să mă gândesc, ce ruşine că Darl nu poa’ să fie şi el şi să-i placă şi lui. Da pentru el e mai bine-aşa. Lumea asta nu-i lumea lui; viaţa asta viaţa lui.

„Ăştia e Cash şi Jewel şi Vardaman şi Dewey Dell”, zice taica, arătând şi ticăloşit şi mândru, cu dinţii ăia-ai lui şi cu toate, chiar de nu se uita la noi. „V-o prezentez pe doamna Bundren”, zice el.

SFÂRŞIT

WILLIAM FAULKNER